વર્ષ ૧૩; અંક ૯ નવેમ્બર ૧૯૫૬

કલ્યાણ

સંપાદક: સોમચંદ ડી. શાહ.

5528

વિષય દર્શન

નૂતન પ્રભાતે સંપાદક ૫૭૩
ત્રણની ખુબી શ્રી નવીનચંદ્ર મ. શાહ ૫૭૪
આશીર્વાદ નહિ અભિશાપ શ્રી મોહનલાલ ચુ. ધામી. ૫૭૫
મધપૂડો શ્રી મધુકર ૫૭૭
શંકાસમાધાન પૂ. આ. શ્રી વિજયલબ્ધિસૂરિજી મ. ૫૮૧
સર્જન અને સમાલોચના શ્રી અભ્યાસી ૫૮૪
ચૈત્ય અને દેવદ્રવ્ય શ્રી સુંદરલાલ ચુ. કાપડીઆ ૫૯૧
શું એ કાઇ ગુન્હો છે? [ઉર્મિ–નવરચના] ૫૯૫
વ્યક્તિ અને અધિકાર શ્રી ઉજમશી જુઠાભાઇ શાહ ૫૯૬
રજૂ થયેલું બીલ [જૈન ભારતી] શ્રી વિદૂર ૬૦૧
પ્રતિબિંબ પૂ. પંન્યાસજી કનકવિજયજી મ. ૬૦૫
ડગલે પગલે નિધાન પૂ. આ. શ્રી વિજયભુવનતિલકસૂરિજી મ. ૬૨૦
લોકોત્તર લોકશાહી શ્રી કાંતિલાલ મોહનલાલ ૬૧૯
ક્ષમાપના શ્રી ચીમનલાલ ભોગીલાલ શાહ ૬૨૧
દ્રવ્યાનુયોગની મહત્તા પૂ. પંન્યાસજી ધુરંધરવિજયજી મ. ૬૨૩
વિશ્વનાં વહેતાં વહેણો શ્રી પ્રવાસી ૬૨૬
નમ્ર નિવેદન સંપાદક ૬૩૨
જૈનધર્મ ઔર વિજ્ઞાન શ્રી અમૃતલાલ મોદી એમ.એ. ૬૩૩

નવા સભ્યોની શુભ નામાવલિ

શ્રી દેવસીભાઇ જીવરાજ થીકાવાળાની શુભ પ્રેરણાથી થયેલ સભ્યોનાં શુભ નામો.

શી. ૩૦, હરિયા ટ્રેડીંગ કું. થીકા
શી. ૩૦, મેકસીમ પ્રીન્ટીંગ વર્કસ થીકા
શી. ૧૩, શ્રી હીરજી વીધા થીકા
શી ૧૫, શ્રી હજારીમલ ગુલાબચંદ બાપલા પૂ. આ. શ્રીમદ્ વિજયશાંતિચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી.
શી. ૨૫, શેઠ હલીચંદ પુનમચંદ ગદગસીટી
શી. ૨૫, શ્રી જૈન પુસ્તકાલય તેનીવાડા
શી. ૧૦, શ્રી જૈન સંઘ ભચાઉ પૂ. આ. શ્રી વિજયકનકસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી.
શી. ૧૦, શ્રી જૈન સંઘ શીરોહી પૂ. મુનિરાજ શ્રી દર્શનસાગરજી મહારાજ તથા પૂ. મુનિરાજ શ્રી અભયસાગરજી મહારાજશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી.
શી. ૧૦, શ્રી પાર્શ્વનાથ જૈન દહેરાસરની પેઢી નવસારી પૂ. મુનિરાજ શ્રી રોહિતવિજયજી મહારાજશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી

શ્રી તારાચંદ ડી. શાહની શુભ પ્રેરણાથી થયેલાં સભ્યોના શુભ નામો.

શી. ૧૩, શાહ પ્રેમચંદભાઇ સુરાભાઇ નૈરોબી.
શી. ૧૩, શ્રી રાયચંદભાઇ C/o મહેન્દ્ર કું. નૈરોબી.
શી. ૧૩, શ્રી રાયશી રૂપશી શાહ નૈરોબી.
શી. ૧૩, શ્રી રાયશી મેપા રૂપા નૈરોબી.
શી. ૧૩, શ્રી નેમચંદ ફુલચંદ નૈરોબી.
શી. ૧૩, શ્રી ફુલચંદ માણેકચંદ નૈરોબી.
શી. ૧૩, શ્રી કચરાભાઇ કરમણ એલ્ડોરેટ
શી. ૧૩, શ્રી પોપટલાલ કાનજી એલ્ડોરેટ
શી. ૧૩, શ્રી પૂંજાભાઇ ભારમલ એલ્ડોરેટ

શ્રી મેઘજીભાઇ રૂપશીભાઈની શુભ પ્રેરણાથી થયેલા સભ્યોનાં શુભ નામો.

શી. ૧૩, શ્રી રાયચંદ રાજપાલ ન્યેરી
શી. ૧૩, શ્રી વાઘજીભાઈ કચરા ફોર્ટહલ
શી. ૧૩, શ્રી મેઘજીભાઇ પાંચા ન્યેરી
શી. ૧૩, મેસર્સ જેઠાલાલ મેપા ન્યેરી
શી. ૧૩, શ્રી બાબુભાઇ એમ. પટેલ કરાતીના
શી. ૧૩, શ્રી મકુયુ જનરલ સ્ટોર મકુયુ
શી. ૧૩, મેસર્સ મોરડીન કેન્યા પ્રો સ્ટોર ન્યેરી
શી. ૧૩, મેસર્સ કરાતીના પ્રો. ટ્રેડીંગ કું. કરાતીના
શી. ૧૧, શ્રી ખેતસીભાઇ ખીમજી રાવલસર

અનુસંધાન ટાઇટલ પેજ ત્રીજે

* આટલું જરૂર વાંચજો. *

જૈનસમાજમાં પોતાના વિશિષ્ટ વ્યકિતત્વથી ભાત પાડતું ' કલ્યાણ ' છેલ્લા પાંચ વર્ષથી દિન-પ્રતિદિન સતત પ્રગતિ કરતું રહ્યું છે. વિવિધ વિષયો દ્વારા સમાજમાં નવ-નવાં સંસ્કારપોષક શ્રદ્ધાપ્રેરક વાંચનનો રસથાળ ધરતા ' કલ્યાણ ' માટે સમાજમાં સર્વ કોઇને એક સરખો આદરભાવ છે.

વિ. સં. ૨૦૧૨ના વર્ષમાં **' બાલસંન્યાસદીક્ષા પ્રતિબંધક વિધેય વિરોધ વિશેષાંક '** લગભગ ૧૬ ફરમાનો કલ્યાણે પ્રસિધ્ધ કર્યો. જેને એક સરખી રીતે શ્રદ્ધાળુ સમાજે આવકાર આપ્યો. ચાલુ વર્ષમાં **વર્ધમાન તપ માહાત્મ્ય વિશેષાંક'** કલ્યાણે પ્રગટ કર્યો. જે ૨૩ ફરમા ઉપરનો દળદાર અંક સર્વને એક સરખી રીતે ગમી ગયો, જેની લોકપ્રિયતા એ છે કે, આજે ૨૫૦૦ નકલો કાઢવા છતાં એક પણ નકલ સીલકમાં નથી, અને ચોમેરથી તેની માંગ થઈ રહી છે.

જેમાં ૪૪ વર્ધમાનતપ અંગેના લેખો, તપના પ્રભાવ વિષેના અન્યાન્ય લેખો વર્ધમાનતપની આરાધના કરનાર પુણ્યવાન આત્માઓના ખાસ વિશેષાંક માટે તૈયાર કરેલા પ્રેરક પ્રસંગો અનેક વિશિષ્ટ ચિત્રો ૨૦૮ પેજનો વિવિધરંગી શાહીમાં છપાયેલો આ વિશેષાંક વર્ધમાનતપના મહિમા વિષેના પ્રસિધ્ધ થયેલા સાહિત્યમાં અદ્વિતીય સ્થાન પ્રાપ્ત કરે છે.

આવા અનેક વિશેષાંકો, સમૃધ્ધ વિવિધ વિષયસ્પર્શી સાહિત્ય વર્ષ દરમ્યાન લગભગ ૯૦૦ ઉપરાંત પેજોમાં હોવા છતાં દ્વિરંગી પૂંઠું, તીર્થના ફોટાઓ, અને સચિત્ર વિશેષાંક છતાં કલ્યાણનું લવાજમ રૂા. પાંચ છે. જે સમાજના કોઇપણ સાપ્તાહિક, પાક્ષિક કે માસિક કરતાં યે સસ્તું છે.

કલ્યાણે અત્યાર અગાઉ **કથા-વાર્તા વિશેષાંક, તીર્થ વિશેષાંક** એમ કુલ ચાર વિશેષાંકો તથા પર્યુષણ વિશેષાંક, દરવર્ષે આપ્યા છે. વર્ધમાન તપ વિશેષાંકની લોકપ્રિયતાથી આકર્ષાઇ, સમાજની માંગણીથી તેમાંના ચૂંટીને તૈયાર કરેલા મનનીય લેખો, શ્રી ચંદ્રકેવલીથી માંડી વર્તમાનના તપસ્વીઓના પ્રેરક જીવનપ્રસંગોથી સમૃદ્ધ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ થઇ રહ્યું છે.

સં૦

ફલીભૂત થાય? ચોમેર હિંસા, ક્રૂરપણે મૂંગા જીવોનો સંહાર, દિન-પ્રતિદિન વધતી જતી અમાનુષી નિર્દયપણે થતી લાખ્ખો જીવોની હિંસા, સંસ્કૃતિ, ધર્મ, ત્યાગ, તપ તથા સંયમ, મર્યાદા ઈત્યાદિના મંગલતત્ત્વો ઉપર કાયદાના નામે નિયંત્રણ, સમાજ તથા ધર્મના કલ્યાણકર સદાચારોને રૂંધવાના પ્રયાસો, આર્થિક વિકાસને વ્યક્તિગત નહિ રહેવા દેતાં સરકાર હસ્તક લઈ લેવાના પ્રયત્નો ઈત્યાદિનાં કારણે આજે દેશના જાગ્રત સમાજ પર ચિંતાની આંધી ફેલાઈ રહી છે. દેશનો એકપણ પ્રદેશ શાંતિની હવા લઇ શકતો નથી.

ચોમેર દેશમાં લીલો દુષ્કાળ, જલપ્રલય, પ્રાંતવાદના તોફાનો પ્રજાના અનેક રાજ્યકીય પક્ષોના પરસ્પર વિરોધ પ્રચારો, ગોળીબારો, રેલ્વે અકસ્માતો, કરવેરા, લખલૂટ ખર્ચાઓ ઇત્યાદિ મૂંઝવણના જ ઓળાઓ ઉતરી રહ્યા છે.

આ પરિસ્થિતિમાં પણ નૂતનવર્ષના નવલ પ્રભાતે આપણે ઇચ્છીએ છીએ કે, સર્વ કોઇ શાંતિ, શ્રેય, તથા મંગલના માર્ગે, અભ્યુદય અને આબાદિના પથ ભણી ડગલાં ભરો! દોષો, દુર્ગુણો, અસત્યો તથા અધર્માચરણનાં પાપતત્ત્વો વિલય પામો! વિશ્વસમસ્તની સર્વ પ્રજા સુખના સાચાં સ્વરૂપને પામો!

શિવ, સત્ય અને સૌંદર્યના સનાતન માર્ગ ભણી સર્વ કોઇ મહાપ્રયાણ આદરો, સૌ સાથે મલી જયઘોષ ગજાવીએ શિવમસ્તુ સર્વજગત ॥

સંપાદક

કાર્તિક સુદિ ૧ : ૨૦૧૩ : ૨૪૮૩ :

'ત્રણ ની ખૂબી'

જવેરચંદ મગનલાલ શાહ (મુંદરા)

દુનિયાનો કારોબાર ત્રણ વસ્તુથી ચાલે છે;	**અક્કલ, અમલ અને ડોળડમાક.**
પરદેશગમનથી ત્રણ વસ્તુ પ્રાપ્ત થાય છે;	**વિદ્યા, કળા ને ધન.**
ધનની સાથે ત્રણ વસ્તુનો લય થાય છે;	**દેવ, ગુરુ, અને ધર્મ.**
મનુષ્યનો આધાર ત્રણ વસ્તુ ઉપર છે;	**શ્વાસ, જ્ઞાન અને કામ.**
હમેશા અનર્થ કરાવનારી ત્રણ વસ્તુ છે;	**કામ, ક્રોધ, અને લોભ.**
માણસે વશ રાખવા લાયક ત્રણ છે;	**મન, સ્ત્રી અને વ્યાકુળતા.**
ધણી વિના નાશ પામનાર ત્રણ છે;	**સ્ત્રી, ઢોર અને મીલ્કત.**
અપમાન સહન ન કરનારા ત્રણ છે;	**સિંહ, શુરવીર અને હાથી.**
જગતમાં ત્રણ પાકાં વધારે સારાં;	**પ્રધાન, પટેલ અને પાન.**
મનુષ્યને પાયમાલ કરાવનાર ત્રણ છે;	**જુઠાઇ, કરજ અને કપટ.**
ત્રણ જેમ સાદા અને સરળ તેમ સારા;	**દાદ, દાવો અને પ્રશ્ન.**

આશિર્વાદ નહિ અભિશાપ!

વૈદ્યરાજ શ્રી મોહનલાલ ચુ. ધામી-રાજકોટ.

હમણાં મુસ્લીમોએ મુંબઈના ભારતીય વિદ્યાભવનદ્વારા પ્રકાશિત 'રીલીજીયસ એન્ડ લીડર્સ' પુસ્તકને માટે જે ઉહાપોહ ઉઠાવ્યો, અને ખુદ ભારત સરકારને પણ જે પુસ્તકના પ્રકાશન માટે ખેદની લાગણી વ્યક્ત કરવી પડી તે કરતાંયે વધુ જલદ ધાર્મિક લાગણીને ઉશ્કેરનારા પ્રયત્નો આપણી કોલેજોમાં જે રીતે થઇ રહ્યા છે, અને તેમાં આજનાં શિક્ષણે જે ફાળો નોંધાવ્યો છે, તે માટે પ્રસ્તુત લેખ ટુંકમાં કાંઇક કહી જાય છે.

આ લેખ વાંચતાં જૈનસમાજના એક સુધારકપત્રમાં, જૈનસમાજની કેલવણીની સંસ્થાના વિદ્યાર્થીઓએ 'પાક્ષિક અતિચાર' જેવા ધાર્મિકસૂત્રની જે હાસ્યાનુકૃતિ બનાવીને પ્રસિદ્ધ કરી હતી, તે પ્રસંગ યાદ આવતાં માથું શરમથી નીચું નમે છે, ને હૃદયને આઘાત લાગે છે. રે આપણી મનોદશા!

સં૦

❀

જે શિક્ષણમાં પોતાના રાષ્ટ્રની સંસ્કૃતિ પ્રત્યેનો આદર નથી હોતો, જે શિક્ષણમાં ધર્મ-ભાવના પ્રત્યેનું ગૌરવ નથી હોતું, જે શિક્ષણમાં સદાચાર, નૈતિકતા અને માનવતાનાં દર્શન થતાં નથી, તે શિક્ષણ પાછળ કદાચ કરોડો રૂપિયા ખર્ચાતા હોય તો તે કેવળ પ્રજાના નાણાંની બરબાદી સિવાય બીજું કશું નથી.

આપણા રાષ્ટ્રનાં શિક્ષણની આજે આવી જ અધોગતિ છે. શિક્ષણનો કોઇપણ આદર્શ આજ રહી શકયો નથી. શિક્ષણમાં આજે એ પણ તાકાત નથી રહી કે-તે જનતાને પેટ પૂરતી પગભર પણ કરી શકે!

આવા શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં ઉચ્ચ ગણાતા શિક્ષણના કારખાનાઓની તો ભારે અધોગતિ થઈ રહી છે, આવી અધોગતિનો એક ભારે કંપાવનારો કિસ્સો પ્રકાશમાં આવ્યો છે.

ઉત્તર પ્રદેશ પ્રયાગ ખાતે અધિકારી દક્ષા વિદ્યાલય છે. તેમાં આઇ. એ. એસ. અને પી. સી. એસ. અધિકારીઓને ટ્રેનીંગ અપાય છે. આ કોલેજના કોઇ સમારોહ પ્રસંગે ઉત્તર પ્રદેશના વડા પ્રધાન ડો. શ્રી સંપૂર્ણાનંદજી ગયા હતા અને કોલેજના પ્રીન્સીપાલે એક વિદ્યાર્થીને ગીતાની કાવ્યહાસ્યાનુકૃતિ વાંચવાનો આદેશ આપ્યો.

ગીતાની આ હાસ્યાનુકૃતિ સંસ્કૃતમાં રચવામાં આવી હતી અને તેમાં બાટા તથા ફ્લેકસ વગેરેના જોડાઓનો વારંવાર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો સંસ્કૃત શ્લોકોમાં જોડાની પ્રશંસા કરતાં એ પણ જણાવ્યું હતું કે, 'જ્યારે આ જોડાઓ વડે ઋષિઓને પીટવામાં આવ્યા ત્યારે જાદુઇ અસર થઇ હતી.'

આ સિવાય આ હાસ્યાનુકૃતિમાં અર્જુન અને કૃષ્ણનો સંવાદ ગોઠવીને અર્જુનને મુખે એક પ્રશ્ન મૂકયો હતો કે, 'ભગવાન! આ જોડાના ગુણના આપ વર્ણન કરો.'

થોડીવાર તો ઉત્તર પ્રદેશના વડા પ્રધાન આ નમાલી વાતો સાંભળી રહ્યા, પરંતુ તેઓ ધૈર્ય રાખી શકયા નહિં. તેઓશ્રીએ તરત નારાજ થતાં જણાવ્યું; "મને ભારે દુઃખ થયું છે. મારા હૃદય પર ભારે આઘાત લાગ્યો છે.

અત્યંત આશ્ચર્યનો વિષય છે કે–આવી વાતોની અહીં પ્રશંસા થઈ રહી છે....હું આને અત્યંત ખરાબ માનું છું.”

ઉત્તર પ્રદેશના વડા પ્રધાને આગળ જતાં કહ્યું કે; ‘ જો કોઇ વિદેશી આ નિહાળે અથવા સાંભળે તો અમારા માટે શું વિચારશે? જ્યારે આપ વિદેશોમાં જશો ત્યારે શું ભારતની સંસ્કૃતિ અને ધર્મનો આવા ગંદા રંગથી પ્રચાર કરશો ? ’

ઉત્તર પ્રદેશના પ્રધાનમંત્રીની આ ચેતવણી સાંભળીને કોલેજના પ્રિન્સીપાલે તે જ સમયે વિનમ્રતાપૂર્વક ક્ષમા માગી, પરંતુ તેઓના માનસ પર લાગેલો ઘા રૂઝાયો નહિ. વિદાય લેતાં સ્ટેશન પર પણ તેમણે આ બનાવ પ્રત્યે પોતાનો તીવ્ર રોષ દર્શાવ્યો.

જે ગીતાને આજે હિંદુસ્તાનના લાખ્ખો હિંદુઓ પોતાની ધર્મશ્રદ્ધાથી સ્વીકારે છે, તેનું આ અપમાન!

રાષ્ટ્રના કરોડો રૂપિયા આજે જે શિક્ષણ પાછળ ખરચાઈ રહ્યા છે, તેનો બદલો જો આવો જ મળતો રહે તો અમે ખુલ્લા શબ્દોમાં કહીએ છીએ કે–આવા સંસ્કૃતિઘાતક કારખાનાઓ કરતાં જનતા અભણ રહેશે તે વધારે ઉચિત ગણાશે.

આજે ઉચ્ચ ગણાતા શિક્ષણ–કેન્દ્રો કેટલાં વિકૃત, કંગાલ અને દુઃખદાયક બની રહ્યા છે તેનો આ એક જીવંત દાખલો છે.

જે શિક્ષણ પ્રજા–જીવનમાં સંસ્કૃતિ પ્રત્યેનો અનુરાગ પ્રગટાવી શકતું નથી, તે કેવળ વાંઝીયું શિક્ષણ જ હોય છે, એને તાલીમનું નામ આપવું એ પણ તાલીમનું અપમાન કરવા બરોબર છે.

આજની કોલેજોમાં જે ભવાઇઓ ભજવાતી હોય છે, જલસાઓ ઉજવાતા હોય છે અને જે નૃત્યગીતોની મહેફીલો મંડાતી હોય છે તેની સામે જો દૃષ્ટિ કરવામાં આવે તો એમ જ કહેવું પડે કે–આપણા સ્વરાજને પતનના ઉંડા ગહ્‌વરમાં લઇ જનાર કોઇ પણ હશે, તો તે આજનું ભંગાર શિક્ષણ જ હશે.

ગીતા કે કોઇ પણ સમાજના ધર્મશાસ્ત્રો ઉપર જો આવી હાસ્યાનુકૃતિઓ સરજી શકાતી હોય અને તે પણ એક જવાબદાર ગણાતી શિક્ષણ સંસ્થામાંથી, તો એના જેવી લજ્જાસ્પદ વાત બીજી કઈ હોઇ શકે?

આજના પ્રિન્સીપાલો કે પ્રોફેસરો કે શિક્ષણશાસ્ત્રીઓ પોતે જ કેવો રસ લઇ રહ્યા હોય છે તે આવા કિસ્સાઓ પરથી જોઇ શકાય છે.

અને આવા વિકૃત માનસના ચરણમાં કદમબોસી કરીને જો જનતાની આવતી કાલની પેઢીને તૈયાર થવાનું હોય તો અમે કહીએ છીએ કે–આ દેશની જનતા પર આથી વિરાટ બીજો કોઇ અભિશાપ નહિ પડયો હોય!

બંધારણમાં કોઈના ધર્મની લાગણી ન દુભાવવાની બાંહેધરી આપેલી હોવા છતાં પણ જો આવાં નાટકો ચાલતા રહે તો અમારે કહેવું જોઇએ કે–આપણી શિક્ષણ સંસ્થાઓ આશિર્વાદ નથી, શાપ છે.

મધપૂડો

એક રાજપ્રકરણી પુરુષ પોતાના મોટા છોકરાને નોકરી અપાવવાની માથાકૂટમાં પડ્યા હતા. છોકરાને લઇને તે એક જાણીતા અધિકારી તથા લાગવગીઆ રાજદ્વારી માણુસ પાસે ગયો. અને તેમની બધી વાત કરી. એટલે એ અધિકારીએ જવાબમાં કહ્યું: 'તમારા પુત્રને નોકરીમાં લેતા મને અવશ્ય આનંદ થશે, પણ તે કહ્યું કાર્ય કરી શકે તેમ છે? તે મને કહો!'

'આમ તો એ કાંઇ કરી શકે તેમ નથી. ફક્ત ખુરસી ઉપર બેસીને ભાષણો કરી શકશે.'

તો, તો પછી એને પ્રધાનપદ જ અપાવો. એને પ્રધાન બનાવી દો, એ કામમાં બીજું કાંઇ કરવાનું રહેતું નથી.'

❀

'મારે નોકરી જોઇએ છે.' પાર્લામેંટના એક સભ્ય પાસે તેમના મતદાર મંડળના એક એક ભાઇ પહોંચ્યા.

ક્ષણભર વિચાર કરીને પાર્લામેન્ટના તે સભ્યે કહ્યું; 'જુઓ ભાઇ, મારી પાસે નોકરી તો નથી. પરંતુ એક વાત હું કરી શકું, દેશમાં નોકરીઓ કેમ મળતી નથી, તેની તપાસ કરવા માટે એક સમિતિ નિમાવી આપું. અને તેનું પ્રમુખસ્થાન તમને મળે તેમ પ્રયત્ન કરૂં. એટલે તમારી અને દેશની સેવા કરવાનો લાભ મને એ રીતે મળી જાય.'

❀

બ્રિટનના ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ થયેલા વડા પ્રધાન સર વિન્સ્ટન ચર્ચિલને તેમના એક પ્રશંસકે પૂછ્યું: 'તમે જ્યારે પણ ભાષણ કરવા ઉભા થાવ છો, ત્યારે સભાગૃહમાં પ્રેક્ષકો ઉભરાઇ પડતા હોય છે, એ વાત જાણીને શું તમને આનંદની લાગણી નથી થતી?'

'અલબત્ત, મારૂં હૃદય આનંદ અનુભવે છે.' ચર્ચિલે કહ્યું: 'પણ એથી હું ફુલાઇ નથી જતો. કારણ કે, જનતાનું ભલું પૂછવું. મને એ સત્યનો ખ્યાલ છે કે, મારે ભાષણ કરવાને બદલે જો ફાંસીએ ચઢવાનું હોત તો એ પ્રેક્ષકોનું ટોળું ત્રણગણું વધારે મોટું કદાચ હોત.'

❀

બોર :

જેની વાત રસહીન અને કંટાળાજનક હોય, જેની સાથે બેસતાં, વાત કરતાં બોજા રૂપ જે લાગે તેને અંગ્રેજીમાં 'બોર' કહે છે.

બકવાદી બોર : જે તમારી પાસે બેસી દુનિયાના પ્રત્યેક વિષયપર બકવાદ કરે, અને તમને કેવળ 'હં' કહેવાનો અવસર આવે.

મૌન બોર : જે ચૂપ જ બેસી રહે છે, છે અને દસેક મિનિટ બાદ 'હા, પછી શું?' આવું બોલીને કંટાળો આપે છે.

મધુર બોર : કોઇ રૂપવતી ઠસ્સાદાર સ્ત્રી, જેની વાતચીતમાં કશો જ દમ ન હોય, છતાં મર્યાદા ખાતર મૌન રહી સાંભળવું પડે.

ડી'લક્સ બોર : મોટો માણસ જેની વાત નાના માણસને સાંભળ્યા વગર ચાલતું નથી. જેમકે પ્રધાનો, કોંગ્રેસ પ્રમુખો, અમલદારો વગેરે.

❀

જે સમજદાર માણસો બીજાને સલાહ આપવા યોગ્ય છે, તે કશી પણ સલાહ આપ્યા વગર જ સમજદારમાં ખપે છે.

પૂજાવું હોય તો પત્થર બનો!

❀

મીઠું ખાધા વિના પણ ઘણાંનું દિલ ખારૂં થઈ જાય છે.

સંગીતકારનો કૂતરો પણ ભસે જ છે, ભૈરવી નથી ગાતો.

ઘણા ફુટબોલ રમે છે, ને ઘણા ફુટબોલ બને છે.

ભર ઉનાળે પણ વર્ષાગીતો રચાય છે, ને ગવાય છે.

❀

એક વખતે રસ્તામાં હું ચાલ્યો જતો હતો, ત્યાં અચાનક મારી નજર 'બાલ સુધાર નિકેતન' નામના એક પાટીયા પર પડી. મેં માની લીધું કે–કોઈ બાળકોને સુધારવાની સંસ્થા હશે. પણ ત્યાં નજીક જતાં તે મકાનની અંદર જોયું તો ત્યાં કેટલાક માણસો વાળ કપાવતા હતા. મનમાં આશ્ચર્યને પામતો હું ત્યાંથી વિદાય થયો. શું શબ્દોનો આડંબર!

❀

એક માણસ હજામત કરાવવા હજામની દુકાને ગયો, ને પૂછ્યું: 'ભાઇ તારો અસ્તરો કેવો ચાલે છે?' હજામે કહ્યું: 'એવો તો તેજ છે કે જાણે તુફાનમેલ, એની ગતિ ઝડપી છે.'

તે માણસને સંતોષ થયો, ને તે હજામત કરાવવા બેઠો, હજામત થઇ એટલે તેણે દર્પણમાં જોયું તો થોડા થોડા વાળ માથે રહી ગયેલા દેખાયા. એટલે સ્હેજ ગુસ્સે થઈને તેણે કહ્યું: 'અરે! આ બધા વાળ કેમ રહી ગયા?' હજામે જવાબ આપ્યો: 'મેં તો તમને પહેલેથી જ કહ્યું છે કે, મારો અસ્તરો તુફાનમેલની જેમ ચાલે છે. એટલે એ નાના નાના સ્ટેશનો છોડીને ચાલ્યો જાય છે. એમાં કહેવાનું શું?

❀

તો નહિ ફાવે!

ગ્રાહક– (લોજના માલિકને) તમારે ત્યાં રસોઈ કેવી બને છે?

લોજ માલિક–સાહેબ! ઘર જેવી.

ગ્રાહક–ત્યારે આપણને નહિ ફાવે, ઘરની રસોઇથી કંટાળીને તો હું લોજમાં જમવા આવ્યો છું.

❀

રોગ એકલો ચેપી નથી. અપવિત્ર અને અસંયમી મન પણ ચેપી છે.

અસંતોષી માણસ હાથીને ગળવા નીકળતા અજગર જેવો છે.

જીવન એ સુંદર ફૂલોથી ભરેલું ઉદ્યાન માત્ર નથી, પણ એ કાળી માટીથી ભરેલું ખેતર છે. પરિશ્રમનું પાણી સીંચીને તેમાં સુખનું ઝાડ ઉછેરી શકાય છે.

❀

વિદ્યાના હીરાને વિનયનો પહેલ પાડવાથી જ પ્રકાશે છે.

સુધારક થાવ પણ જાતના જ.

અધિકારસંપન્ન થાવ, પરંતુ વિશ્વવિદ્યાલયની પદવીના નહિ, ચિત્તના સંયમની પદવીના.

બીજાનાં દુઃખમાં પોતાનું સુખ શોધવા જવું એના જેવું મહાપાપ દુનિયામાં એકેય નથી.

આલમની અજાયબી

નર્મદા કિનારે શિનોર વિસ્તારના સાઢલી

પાસેના ગામમાં એક દોઢ વર્ષનો છોકરો વેદો-ચ્ચાર કરતો સાંભળી આશ્ચર્ય થાય છે. આ બાળકની માતાએ એકવાર જ્યારે તેને સાંભળ્યો ત્યારે તેણે એના તરફ ધ્યાન આપ્યું નહિ. પરંતુ એક વિદ્વાન ધનપાઠી ત્યાં જઈ પહોંચતાં તેને સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યા હતા. તેઓ ત્યાં રોકાઇ ગયા છે. આ બાળકના માતા પિતા હલકી વર્ણના છે. તેમની પાસેથી આ બાળક માટે તેમણે માગણી કરી છે. મું. સ.

પૂર્વ જન્મનો પતિ!

પુનર્જન્મમાં ઘણાને શંકા છે, પરંતુ એમને પણ વિચારમાં નાખે એવો બનાવ છે. શાંતિ-દેવી અત્યારે યુવાન છે, દિલ્હીના વતની. તેની ઉંમર ૪ વર્ષની હતી, ત્યારે કહે કે–'મને બધું યાદ છે.'

ફરી કહે "મારાં સગાંઓ મથુરામાં છે." "મારે ત્યાં હંમેશાં હું મિઠાઇ ખાતી" "મારૂં ઘર મથુરામાં છે." "મારા પતિ 'કેદાર' હતા."

એ આઠ વર્ષની થઇ ત્યારે પતિનું નામ મથુરાનું ઠેકાણું આપ્યું. પત્ર લખતાં કેદારે તરત જવાબ આપ્યો. પછી કેદાર પોતાની પહેલી પત્નીના દશેક વર્ષના પુત્ર સાથે દિલ્હી આવ્યો. શાંતિએ કહ્યું; "એ મારોજ પુત્ર છે." નવ વર્ષની શાંતિએ પહેલી જ ક્ષણે પૂર્વ જન્મના પતિ અને પુત્ર તરીકે ઓળખી લીધા.

કેદારના પૂછવાથી શાંતિએ એની સાથેના પોતાના જીવનની દરેક હકીકત સ્પષ્ટ રીતે કહી હતી. અને પોતાનું એ જન્મનું નામ જે હતું તે દર્શાવ્યું હતું. મરણ કેવી રીતે પામી? "આપણાં પહેલાં બાળકને જન્મ દેતી વખતે. તમે મને આગ્રાની હોસ્પીટલમાં દાખલ કરી હતી; જ્યાં એક ખાસ નર્સ મારા માટે રોકી હતી. તમને યાદ નથી?"

કેદારે હા પાડી.

પૂર્વજન્મમાં કાંઇ શંકા રહી નહીં. પત્ર પ્રતિનિધિએ શાંતિદેવીને પૂછતાં "મારી અનોખી દુનિયા છે. મને યોગસાધનામાંજ રસ છે, ગયા જન્મમાં મેં એક ગુરુ પાસેથી પ્રાણાયામવિદ્યાનું શિક્ષણ મેળવ્યું હતું. અને આ જન્મમાં મારે કોઇ ગુરુની જરૂર નથી. જ્યાંથી અંત આવ્યો ત્યાંથી મેં મારૂં નવજીવન શરૂ કર્યું છે."

તો તમારી ઇચ્છા કેવી જીંદગી જીવ-વાની છે?

"મારા દેશના નૈતિક ધોરણને ઉંચે લઇ જવા માટે મારે જીવન ખર્ચવાની ઇચ્છા છે."

આ ૧૯૩૫ની વાત છે. અત્યારે શાંતિદેવી હયાત છે અને દિલ્હીમાં પુરુષો અને સ્ત્રીઓ માટે એક "યોગાશ્રમ" ચલાવવાની વ્યવસ્થા કરી રહ્યા છે.

શ્રી ફીદુભાઈ રાજવાણી. (બીજ માસિકમાંથી)
મોકલનાર–મુનિરાજ શ્રી જયપદ્મવિજયજી મહારાજ.

ઇંગ્લેન્ડનો પ્રસિદ્ધ લેખક ચાર્લ્સ લેમ્બ ઓફિસે મોડો જતો, એક વાર એના ઉપરીએ ટકોર કરી: 'મી–લેમ્બ! તમે રોજ સવારે મોડા કામે આવો છો!'
'હા,' પણ તેના બદલામાં સાંજે વહેલો જાઉં છું ના?'

શંકા અને સમાધાન

સમાધાનકારઃ- **પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયલબ્ધિસૂરીશ્વરજી મહારાજ-ખંભાત.**

[પ્રશ્નકારઃ- **શ્રી સેવંતિલાલ વ્રજલાલ જૈન.**]

શં૦ સોનું વિગેરે ધાતુઓ તપાવવાથી તેઉકાય બની જાય છે, તો સોનાના દાગીનાઓ તેઉકાયના છે એમ કહી શકાય? ઉકાળેલું પાણી તેઉકાય કહેવાય?

સ૦ સોનું આદિ તપાવવાથી તેમાં અગ્નિકાયના પુદ્ગલો રહે ત્યાં સુધી તેઉકાયમય રહે છે, ત્યારપછી તે તેઉકાયના શરીર કહેવાય, તેજ મુજબ ચૂલા ઉપરથી ઉતર્યા બાદ ઉકાળેલું પાણી પણ તેઉકાયનું શરીર છે, એમ સમજવું.

શં૦ આખા ભરતક્ષેત્રમાં સૂર્ય સાથે ઉગે છે તો અમેરિકામાં આપણાથી વિરૂધ્ધ સમયે સૂર્ય ઉગે છે તો પછી અમેરિકાને ક્યા ક્ષેત્રમાં ગણવું?

સ૦ અમેરિકા ભરતક્ષેત્રમાં છે, ત્યાં જમીન ઉંચી, નીચી, દૂર હોવાના કારણે સૂર્યનો પ્રકાશ મોડો ત્યાં પહોંચે એટલે તે ભરતક્ષેત્રથી ભિન્ન ક્ષેત્ર છે, એમ ન માનવું. જેમ કે અમદાવાદ, મુંબઇ, સુરત, કલકત્તા, મદ્રાસ આદિ સ્થળોમાં સૂર્યોદય અને સૂર્યાસ્તમાં તફાવત હોય છે.

શં૦ દેવતાઓ આહાર કરે છે તો નિહાર કરે છે કે કેમ?

સ૦ દેવતાઓને કવલાહાર હોતો નથી પણ લોમ આહાર હોય છે અને ઇચ્છાપૂર્વક લોમ આહાર કરનારાને નિહાર હોતો નથી વળી નિહારનો સંબંધ કવલાહારની સાથે છે.

શં૦ સ્નેહરાગ અને દૃષ્ટિરાગમાં તફાવત શું? દૃષ્ટાન્ત આપશો.

સ૦ પોતાના કુટુંબ પરિવારાદિ ઉપરનો જે રાગ તે સ્નેહરાગ કહેવાય છે. જ્યારે બીજાના પરિચયથી દોષિત હોવા છતાંય તેના ઉપર રાગ બંધાઇ જાય અને બીજા ગુણીઓ તરફ પણ તેવો રાગ ન થાય તેને દૃષ્ટિરાગ કહેવાય છે. જેમકે મિથ્યાદષ્ટિઓ ગુણવાન મહાવ્રતધારી નિર્ગ્રંથ સાધુઓ અને શ્રી વીતરાગ ભગવંતોને ન વાંદે, ન પૂજે અને પોતાના ગુર્વાદિને તથાપ્રકારના ગુણોનો અભાવ હોવા છતાં પણ વિશેષ પ્રેમથી નમે, પૂજે. આને દૃષ્ટિરાગ સમજવો. સ્નેહરાગ અંગે દૃષ્ટાન્ત આ છે- એક રાજા હતો, એક વખત ખુશીમાં આવી પોતાની દાસીને કહ્યું કે-રાજ્યને યોગ્ય વ્યક્તિને તું શોધી લાવ. ત્યારે દાસી પોતાના કદરૂપા પુત્રને રાજા પાસે લાવી. આ રાગને સ્નેહરાગ કહેવાય.

[प्रश्नकारः श्री चांदमलजी कोचर धमतरी]

शं० केवल स्त्रियोंकी सभामें साध्वी बारहसौ सूत्र एवं कल्पसूत्र पढ सकती है?

स० कल्पसूत्र अर्थात् बारहसौ सूत्रका योगोद्वहन किये वगर साधु भी कल्पसूत्र बांच सकते नही तो साध्वीजी, जिसको श्री कल्पसूत्रका योगोद्वहन करना एवं कराना निषिद्ध है फिर बांच-

नेका अधिकार कैसे हो सकता है ?

शं० साध्वीजी पुरुषको पच्चखाण दे सकती है ?

स० साधुमुनिराजका अभावमें पुरुषको साध्वी पच्चक्खाण दे सकती है !

[પ્રશ્નકાર: **શ્રી અમૃતલાલ કરશનભાઈ નૈરોબી (આફ્રિકા)**]

શં૦ આફ્રિકા, અમેરિકા, યુરોપ તે બધા દેશો ભરતમાં જ ગણાય કે ?

સ૦ હા, તે બધા ભરતક્ષેત્રમાં જ ગણાય.

[પ્રશ્નકાર: **શ્રી વૃજલાલ વાડીલાલ વોરા.** મુંબઇ.]

શં૦ સ્તવનો, સજ્ઝાયોના સંગ્રહરૂપ પુસ્તકો જૈન બુકસેલરોને ત્યાં મલે છે, તો સ્તુતિ-થોયો અને ચૈત્યવંદનનોના સંગ્રહરૂપ પુસ્તકો કેમ છપાતા નથી ?

સ૦ સ્તુતિઓના સંગ્રહરૂપ સ્તુતિ-તરંગિણી, ભા. ૧ છપાઇને બહાર પડી ગયો છે જ્યારે ચૈત્યવંદનોના સંગ્રહ અંગે કોઈ લક્ષ્યમાં લેશે તો બહાર પડશે.

[પ્રશ્નકાર: શ્રી **ખીમજી દેવાભાઇ-કીસુમુ.** (આફ્રિકા)]

શં૦ બપોરના મધ્યાહ્ન સમયે સામાયિક થાય કે નહિ ?

સ૦ ઉપરોક્ત સમયે પણ સામાયિક કરી શકાય છે.

શં૦ સવાર-બપોર અને સાંજના અકાલ સમયે દેવ વંદાય કે નહિ !

સ૦ ઉપરોક્ત સમયે દેવવંદન કરી શકાય છે.

શં૦ જે દિવસે મોટા દેવ વાંદવાના હોય તે સામાયિક લઈને દેવ વાંદવાના છે તો એક સામાયિક પૂરી થયા પછી દેવવંદનમાં વચ્ચેથી બીજી સામાયિક લેવાય કે નહિ ?

સ૦ એક ક્રિયામાં બે ક્રિયા કરવી યોગ્ય નથી.

શં૦ સવાર-સાંજ અને બપોર બે ઘડી અસજ્ઝાયનો સમય હોય છે, તો તે જ વખતે રેડીયા છે કે રેકાર્ડમાં ધાર્મિક ગાયનો બોલાય છે તે ઠીક છે ?

સ૦ સ્તવનો બોલવામાં કાળ વખતનો બાધ આવતો નથી.

શં૦ શ્રીપાલ રાજાના રાસમાં આવે છે કે-શ્રીપાલરાજા મયણાસુંદરીને પરણ્યા ને બીજી સવારે બન્નેએ પ્રભુપૂજા કરી પણ શ્રીપાલરાજા તો તે વખતે કોઢ રોગવાળા હતા તો તે પૂજા કરી શકે ?

સ૦ શ્રી સત્યરાજ ગણિકૃત શ્રીપાલચરિત્રમાં આવે છે કે-'બન્નેના લગ્ન બાદ બીજે દિવસે શ્રી જિનમંદિરમાં જઇ પ્રભુ સ્તુતિ કરે છે' પણ પૂજા કરી એમ નથી. પણ તમોએ જ્યાં પૂજા કર્યાનું વાંચ્યું હોય ત્યાં એમ સમજવું કે જિનપૂજા મયણાસુંદરીએ કરી અને શ્રીપાલ મહારાજાએ જોતા રહી ભાવપૂજાનો લાભ લીધો. ગલત કોઢવાલા જિનપૂજા કરી શકે નહિ.

[પ્રશ્નકાર-**શ્રી આર. પી. શાહ. રંગોળાવાળા.** બેંગલોર.]

શં૦ બારવ્રતધારી, ચૌદનિયમધરી શ્રાવકો સીનેમા જોઇ શકે ખરા ?

સ૦ વ્રતધારીઓએ ધર્મકથા સિવાયના કામવિકાર પોષનારા, વધારનારા સ્થાનોને છોડવા જોઇએ.

શં૦ સાંજના દેવવંદન કયા ટાઇમ સુધીમાં કરી શકાય ?

સ૦ દેવસિય પ્રતિક્રમણ પહેલાં સાંજનું દેવવંદન કરી લેવું જોઇએ.

શં૦ સૂર્યાસ્ત પછી દેવવંદન કરી શકાય ખરા ? અને કરવા જ હોય તો પછી દેવવંદન કરવા કે તેને બદલે નવકારવાલી ગણી શકાય ? અને કેટલી ?

સ૦ કારણસર મોડું થયું હોય તો દેવવંદન કરી લેવા, વિધિ છોડવી નહિ.

શં૦ સ્નાત્રપૂજા અને મોટી પૂજા ભણાવવી હોય તો પાષાણની જિનમૂર્તિથી ચાલે કે પંચતીર્થી જોઇએ ?

સ૦ પંચતીર્થી જોઇએ.

શં૦ દેરાસરજીમાં આરતી, મંગલદીવો સવાર-સાંજ ઉતારતી વખતે ઘંટ તેમજ ઝાલર વાગતાં હોય છતાં હાથમાં ટોકરી વગાડવા રાખવી પડે ?

સ૦ હાથમાં ટોકરી રાખવાની જરૂર નથી.

શં૦ પકૂખી, ચોમાસી અને સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ મોઢે ન આવડતું હોય તો બત્તીની લાઇટ કે બેટરીથી વાંચીને કરી શકાય ?

સ૦ ન કરાય.

[પ્રશ્નકારઃ-**શ્રી શાન્તિલાલ ઝીણાભાઇ શાહ.**ચેલા.]

શં૦ પર્યુષણપર્વમાં સાધુમહારાજ ન હોય તો વ્યાખ્યાનમાં શ્રાવક કલ્પસૂત્ર સુખબોધિકા ગુજરાતી ભાષાન્તર વાંચી શકે કે નહિ ?

સ૦ શ્રાવકોએ તો પૂ. આ. શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિ મ. કૃત તે તે વ્યાખ્યાન અંગેના ઢાલીયાં બનાવ્યાં છે તેજ વાંચવા જાઇએ.

શં૦ પ્રસવવાલી સ્ત્રી કેટલા દિવસ સુધી પૂજા કરી શકે નહિ ?

સ૦ સવા મહિના સુધી જિનપૂજા કરી શકે નહિ. એવો રીવાજ છે.

શં૦ જૈનો એક-બીજાને પત્ર લખે ત્યારે પ્રણામ શબ્દ લખે કે જયજિનેન્દ્ર ? જૈનેતરોને પત્ર લખતાં જયજિનેન્દ્ર શબ્દ વપરાય કે નહિ ?

સ૦ શ્રાવક શ્રાવકને પત્ર લખે તો પ્રણામ શબ્દનો, અને શ્રાવક જૈનેતરને પત્ર લખે તો જયજિનેન્દ્ર શબ્દનો પ્રયોગ કરવો જોઇએ.

શં૦ રામચંદ્રજી તથા લક્ષ્મણજી કયા તીર્થંકરના સમયમાં થઈ ગયા ?

સ૦ શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી ભગવાનના શાસનમાં તેઓ થઈ ગયા.

શં૦ અંતરાયવાલી બાઇ કેટલા પહોર પછી જિનપૂજા કરી શકે ?

સ૦ પાંચ અથવા સાત દિવસ બાદ સર્વથા શુદ્ધિ દેખાય તો જ જિનપૂજા કરી શકે.

[પ્રશ્નકારઃ-શ્રી **નેમચંદ. જી. શાહ.** સુરત]

શં૦ તીર્થંકર ભગવાનને આપણે જે પુષ્પ ચઢાવીએ છીએ તેના ડીચ કાઢી નાંખવા કે ડીચ સાથે પુષ્પ ચઢાવવા ?

સ૦ પુષ્પોના ડીચ-કાઢવા નહિ જોઇએ.

[પ્રશ્નકારઃ-**એક શ્રમણોપાસક.** નાગપુર સીટી.]

શં૦ નવકારશી આદિના પચ્ચક્ખાણ જતિ-ગોરજી પાસે લેવા કે સાધ્વીજી પાસે ? (સાધુના અભાવે.)

સ૦ સુવિહિત મુનિરાજોના અભાવે સાધ્વીજી પાસે પચ્ચક્ખાણ લેવા સારા છે.

※ સર્જન અને સમાલોચના ※

'શ્રી૦ અભ્યાસી.'

વર્ધમાનતપ પ્રબોધ: પ્રયોજક: શ્રી ફુલચંદ હરિચંદ દોશી મહુવાકર. **પ્રેરક:** સાધ્વી શ્રી રંજનશ્રીજી મહારાજ **પ્રકાશક:** શ્રી શિવતિલક જ્ઞાનમંદિર: રામપુરા-ભંકોડા. મૂલ્ય ૨-૦-૦.

શ્રી વર્ધમાનતપ આયંબિલના મહિમાને પ્રબોધતો આ ગ્રંથ, વર્ધમાનતપનાં સાહિત્યમાં અનોખી ભાત પાડનારો આકર્ષક અને ઉપયોગી છે. શ્રી વર્ધમાનતપ આયંબિલના સ્વરૂપ, તેનો મહિમા તથા તેની આરાધના કરનારા પુણ્યપુંજ આત્માઓના પાવનકારી જીવન-પ્રસંગોથી સમૃદ્ધ આ પ્રકાશનમાં પ્રયોજક ભાઇ શ્રી ફુલચંદ દોશીએ સુંદર પરિશ્રમ લીધો છે. જૈનશાસનમાં આયંબિલતપ એ એક મહા-મંગળકારી અદ્ભુત તપ છે. છ બાહ્ય તથા છ આભ્યંતરતપોનો સુભગ સંયોગ આ અનુપમ કલ્યાણકારી તપમાં રહેલો છે. વર્ધમાનતપની આરાધના એ એક ઉગ્ર તથા મહાન સાધના છે. કેટ-કેટલાયે મનોનિગ્રહને વરેલા આત્માઓ જ આ તપને સાંગોપાંગ પાર કરી શકે છે.

આવા મહાન આત્માઓના જીવનની તેજસ્વી તવારિખો આમાં સંકળાઇ છે. શ્રી ચંદ્રરાજર્ષિથી માંડીને વર્તમાન અવસર્પિણી કાલના અનેકાનેક તપસ્વીઓનાં જીવન પ્રસંગો અહિં ટુંકમાં પણ પ્રેરક વાણીમાં ગૂંથાઇને સંગૃહીત થયાં છે. તેમજ આપણી આસપાસમાં થઇ ગયેલા વિદ્યમાન મહાતપસ્વિની સાધ્વીજી શ્રી તીર્થશ્રીજીનું શાંત, મધુર તથા બોધક જીવનચરિત્ર અહિં પ્રસિદ્ધ થયું છે. અને અન્યાન્ય પણ જીવનચરિત્રો છે. અનેકાનેક ખાસ પ્રસંગાનુરૂપ તૈયાર કરાયેલા ચિત્રો, બોધક શબ્દચિત્રો તથા વર્ધમાનતપ ઉપરના મનનીય લેખોથી સુસમૃદ્ધ આ પ્રકાશન સુંદર બન્યું છે.

પૂ૦પાદ પંન્યાસજી મહારાજ શ્રી કનકવિજયજી ગણિવરે પ્રસ્તુત પુસ્તકનું જે 'મંગલદર્શન' દ્વારા દર્શન કરાવ્યું છે, તે પુસ્તકની મહત્તામાં ઓર વધારો કરનારૂં બન્યું છે. તેમજ પૂ૦પાદ પંન્યાસજી મહારાજ શ્રી ભદ્રંકરવિજયજી ગણિવરશ્રીએ 'વર્ધમાનતપનો પ્રભાવ' લેખ દ્વારા વર્ધમાનતપના મહિમા વિષે સ્વચ્છ પ્રકાશ પાથર્યો છે. એકંદરે ડેમી સાઇઝના ૬૦+૧૨ પેજ; અનેક વિવિધરંગી પ્રસંગાનુરૂપ ચિત્રો, આકર્ષક ગેટ અપ, બોર્ડ પટ્ટીનું પૂંઠું, ઇત્યાદિથી મનોરમ આ પ્રકાશન આગવી ભાત પાડી જાય છે. પ્રેરક પૂ૦પાદ સાધ્વીજી શ્રી રંજનશ્રીજી મહારાજની પ્રેરણા, અને યોજક ભાઈશ્રી ફુલચંદ દોશીનો પરિશ્રમ પ્રશંસાર્હ છે. પુસ્તક સર્વ કોઈ વર્ધમાનતપ ધર્મના પ્રેમીઓ માટે મનનીય, બોધક તથા પ્રેરક છે.

પ્રતિષ્ઠાકલ્પ (અંજનશલાકાવિધિ) તથા અન્ય ઉપયોગી વિધિઓ: ભા૦ ૧ લો: **સંયોજક-પ્રકાશક:** શ્રી સોમચંદભાઇ હરગોવિંદદાસ છાણી, શ્રી છબીલદાસ કેસરીચંદ સંઘવી ખંભાત. મૂલ્ય: બન્ને ભાગોના રૂ. ૯-૦-૦

પૂ૦પાદ મહોપાધ્યાય શ્રી સકલચંદ્ર ગણિવરશ્રી કૃત પ્રતિષ્ઠાવિધિ ગ્રંથનું વર્તમાન પદ્ધતિને અનુકૂળ સંપાદન-સંયોજન કરીને પ્રકાશકોએ આ ગ્રંથને પ્રસિદ્ધ કર્યો છે. આજથી લગભગ પચાસ વર્ષ પૂર્વે શ્રી ભીમશી માણેકે આવો એક ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરેલો: પણ આ ગ્રંથ, પ્રતિષ્ઠા (અંજનશલાકા) શાંતિસ્નાત્રાદિ વિધાનોના અનુભવી તથા અનેક અનુભવવૃદ્ધ ક્રિયાકારકોના સુપરિચિત ભાઇ સોમચંદભાઇ તથા ભાઇ છબીલદાસભાઇએ ભારે પરિશ્રમ લઈને, ખૂબજ ચીવટ, લાગણી અને એની પાછળ આપભોગ આપીને આ ગ્રંથને સંપાદિત કર્યો છે.

ગ્રંથના સંપાદકીય નિવેદનમાં પ્રકાશકોએ આ ગ્રંથરત્નના પ્રકાશનનો સમગ્ર ઇતિહાસ રજૂ કર્યો છે. વિ૦ ના ૧૭મા સૈકામાં થઇ ગયેલા, જગદ્ગુરૂ મોગલ-સમ્રાટ અકબરનરેશ પ્રતિબોધક તપાગચ્છાધિપતિ આચાર્યદેવ શ્રીમાન્ હીરસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના શિષ્યરત્ન પૂ૦પાદ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રી સકલચંદ્રજી ગણિવરશ્રીએ અનેકાનેક પ્રાચીન ગ્રંથોમાંથી ઉદ્ધૃત કરીને આ સુંદર ગ્રંથરત્નની રચના કરી છે.

આવા ક્રિયાકાંડોના ગ્રંથોનો મુખ્ય ઉપયોગ તો

તે તે વિષયના ગુરૂ પરંપરાગત અધિકારી બનેલા પાપભીરૂ સુયોગ્ય આત્માઓ છે, એ હકીકત નિ:સંદેહ છે. માટે જ સંયોજકોએ નમ્ર વિજ્ઞપ્તિરૂપે ગ્રંથના મથાળે જે હકીકત જણાવી છે, તે ઉચિત અને અવસરોપયોગી છે, તેઓ જણાવે છે કે, 'ક્રિયાવિધિનો આ ગ્રંથ છે. એની ગમે તેટલી છપાતી વિસ્તૃત સમજણ, અનુભવ વિના એકડા વગરના મીંડા બરાબર છે...અનુભવ લીધા સિવાય કેવલ આ પ્રતનાં વાંચન માત્રથી ક્રિયાવિધિ કરવા-કરાવવામાં ઘણી જગોએ ભૂલ થઇ જવાની શકયતા ઘણી છે. કર્મમુક્ત થવા માટે આ વિધિવિધાનો છે...' ઇત્યાદિ નમ્ર વિજ્ઞપ્તિ દ્વારા સંયોજકોએ પ્રસ્તુત ગ્રંથરત્નના અભ્યાસકોને યોગ્ય સાવચેતી આપી છે.

એકંદરે આ ગ્રંથના મુખ્ય ૫૩ વિષયો, અને પરિશિષ્ટ રૂપે ૨૦ વિષયોથી આ પ્રકાશનને સુસમૃદ્ધ કરવામાં આવેલ છે. પરિશિષ્ટોમાં ક્રિયાવિધિમાં ઉપયોગી ૧૯ પ્રકારની મુદ્રાઓનાં ચિત્રો મૂકવામાં આવ્યા છે. લેજર પેપર ઉપર પ્રતાકારે ૧૦૮+૧૬+૩૨+૮ પેજના આ ગ્રંથમાં પૂ૦પાદ શ્રી સકલચંદ્રજી મહારાજના મૂલ ગ્રંથનો ગુજરાતી અનુવાદ, ક્રિયાકાંડોમાં જોઇતી સામગ્રીઓની નોંધ, મુદ્રાઓનાં ચિત્રો, ક્રિયા અવસરના પ્રાચીન ગીતો ઇત્યાદિ સુંદર સંગ્રહ રજૂ થયો છે, જેની પાછળ સંપાદકોનો વર્ષોનો અનુભવ, શુદ્ધ ક્રિયાકારકોનો પરિચય, તે વિષયના નિષ્ણાત પૂ૦ આચાર્યાદિ મુનિવરોનું માર્ગદર્શન, પોતાનો પણ પરિશ્રમ, ખંત ઇત્યાદિનો મહત્ત્વનો ફાળો છે. શ્રદ્ધાનિષ્ઠ પાપભીરૂ તથા ગ્રંથમાં વર્ણવેલ ગુણવાળા ક્રિયાકારકોને માટે આ ગ્રંથ સુંદર માર્ગદર્શક બની શકે તેમ છે. હજુ આ ગ્રંથનો બીજો ભાગ પ્રસિદ્ધ થનાર છે. આકર્ષક પાટલીઓ તથા પૂંઠાના બોક્સયુક્ત આ ગ્રંથ ઉપયોગી છે, એમાં કશું કહેવાનું રહેતું નથી. કિં૦ નવ રૂા. બે ભાગોની સમજવાની છે.

નિશ્ચય-વ્યવહાર-લે૦ પૂ૦ મુનિરાજ શ્રી ભાનુવિજયજી ગણિવર **પ્રકા૦** દિવ્ય દર્શન કાર્યાલય. કાળુશીની પોળ, અમદાવાદ મૂલ્ય ૨-૦-૦

મુખ્યત્વે સૌરાષ્ટ્રમાં વ્યાપકરૂપે ફેલાયેલા નિશ્ચયનાભાસ જેવા કાનજીમતના મુદ્દાઓનું એક-એક પછી એક વિગતવાર તપાસીને તે બધાયનું જૈનદર્શનના સિદ્ધાંતો, તથા વ્યવહારૂ દલીલો, તેમજ કાનજીમતના જ પ્રતિપાદનો દ્વારા સચોટ નિરાકરણ આ ગ્રંથમાં કરવામાં આવ્યું છે. વ્યવહાર તથા નિશ્ચયનયનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ અહિં સ્પષ્ટરૂપે પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યું છે. કાનજીમતના નિશ્ચયની પોકળતા દિગંબર ગ્રંથો દ્વારા પણ અહિં દર્શાવવામાં આવી છે. આખું પુસ્તક હૃદયની સરળતાથી નિષ્પક્ષભાવે જો સાદ્યંત વાંચવામાં આવે તો સોનગઢી પ્રચારની જાળ ભેદાઇ જતાં વાર નહિ લાગે ! વાતોમાં, કેવલ શબ્દોના અટાપટા કે શબ્દછલના આ વાણીવિલાસ સિવાય સોનગઢીમતમાં કશું જ નક્કર તત્ત્વ કે સત્ય ધર્મનું એક કિરણ પણ નથી.

છતાં પોતે કાચના ઘરમાં રહીને આજે જે રીતે શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના સનાતન સિદ્ધાંતોની સામે પથરા ફેંકવાનું સાહસ કરી રહ્યા છે, તે કેવલ બાલિશ ચેષ્ટા સિવાય અન્ય શું હોઇ શકે ? શ્વેતાંબરધર્મના શાસ્ત્રો, તેમના મહાપુરૂષો વગેરેને માટે યથેચ્છ પ્રલાપ કરનાર તેઓ કે તેઓનો અનુયાયીવર્ગ આ પુસ્તકમાં કહેવાયેલી વાતો સહૃદયભાવે વાંચે, વિચારે, એટલું કહેવું જરૂરી છે.

પુસ્તકના પ્રારંભમાં ૩૮ પેજનો ઉપોદ્દઘાત પં૦ પ્રભુદાસભાઇએ પુસ્તકના વિષયને, તેના હાર્દને સમજવા માટે લખ્યો છે. પૂ૦ મહારાજશ્રીએ તૈયાર કરેલો આ ગ્રંથ, વર્તમાન વાતાવરણમાં જિજ્ઞાસુ સરલ આત્માઓને વ્યવહાર તથા નિશ્ચયનું સાચું સ્વરૂપ દર્શાવવામાં ઉપયોગી છે. ફુલસ્કેપ ૩૩૬+૫૬ પેજનું આ દળદાર પ્રકાશન કાનજીમતના પરસ્પર વિરોધી તથા અવ્યવહારૂ અને અશાસ્ત્રીય મુદ્દાઓને સમજવા માટે ખૂબજ ઉપયોગી છે. લેખક પૂ. મહારાજશ્રીની વિદ્વત્તા તલસ્પર્શી તથા ઉંડી છે, તેમ તેઓશ્રીએ આ પુસ્તકની પાછળ લીધેલા શ્રમથી સમજી શકાય છે. દ્વિરંગી આર્ટપેપરનું જેકેટ-પૂંઠું પુસ્તકને શોભાવે છે.

અંતરનાં અજવાળાં: રચયિતા-પૂ. મુનિરાજ શ્રી કીર્તિવિજયજી મહારાજ. **પ્રકા૦** શ્રી આત્મકમલલબ્ધિસૂરીશ્વરજી જૈનજ્ઞાનમંદિર, દાદર, મુંબઇ-૨૮ મૂ૦ ૧૨ આના.

ક્રાઉન ૧૬ પેજી ૯૬+૧૪ પેજના આ પ્રકાશનમાં પૂ. મહારાજશ્રીએ જૈન કથાનુયોગના સાહિત્ય-સાગરની અનેક ધર્મકથાઓને ગીતોદ્વારા ગૂંથીને હૃદયંગમ શૈલીયે રજૂ કરેલ છે. સાંભળવામાં અનેકરીતે હૃદયના ભાવોને જગાડી જતા આ કથાગીતોમાં સંવેગ, નિર્વેદ, શાંત, કરૂણા, આદિ રસોનું ઉદ્બોધન છે. લેખક મહારાજશ્રીની શૈલી સ્વાભાવિક છે. સ્વચ્છ તથા સરળપણે વહી જાય છે. પ્રસ્તુત પ્રકાશન બીજી આવૃત્તિમાં પ્રવેશે છે. કાચું પૂંઠું, અને બાલબોધ ટાઈપોમાં પ્રસિદ્ધ થતું આ પ્રકાશન ઉપયોગી તથા કથાગીતોના અભ્યાસીવર્ગ માટે રસપ્રદ છે.

શિવાદેવી નંદન કાવ્ય: સંયોજક: પૂ. મુનિરાજ શ્રી વિદ્યાવિજયજી મહારાજ **પ્રકા૦** શ્રી સૌધર્મ બૃહત્તપાગચ્છીય સંઘ. **પ્રાપ્તિસ્થાન:** રાજેંદ્રપ્રવચન કાર્યાલય મુ. ખુડાલા, પો. ફાલના, (રાજસ્થાન) મૂ૦ ૧-૦-૦

પૂ. આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયયતીંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના શિષ્યરત્ન પૂ. મુનિરાજ શ્રી વિદ્યાવિજયજી મહારાજે સંયોજિત કરેલ ભગવાન શ્રી નેમિનાથ પ્રભુનાં જીવનપ્રસંગોનું વર્ણન કરતો આ કાવ્યગ્રંથ મધુર તથા સરલ હિંદી ભાષામાં આલેખાયેલો છે. ભાષા ભાવવાહી, સ્વચ્છ અને લોકભોગ્ય છે. વિવિધ છંદોમાં સંકલિત આ કાવ્ય વાંચતા હૃદયના ભાવો સાથે આત્માની એકતા જગાડે છે. અગીયાર સર્ગોમાં લગભગ ૬૦૦ કાવ્યોદ્વારા ભગવાનશ્રી અરિષ્ટનેમિપ્રભુનાં જીવનનું સિંહાવલોકન કરવામાં આવ્યું છે. પ્રાસંગિક અનેકવિધ વર્ણનો, ઉપમાઓ, અલંકારો તથા વિવિધરસોનું પોષણથી કાવ્યને રસમય બનાવવામાં આવેલ છે. સંયોજક મહારાજશ્રી પાસે કાવ્યસર્જનની સ્વાભાવિક શક્તિ છે. ભાષામાં માધુર્ય છે. વર્ણનશક્તિ પણ નૈસર્ગિક છે. પરિશ્રમ ઉત્તમ તથા આવકાર્ય છે. પ્રસ્તાવનામાં પં. મદનલાલ જોશીજીએ હિંદી કાવ્ય સાહિત્યની મીમાંસા કરી છે, જે મનનીય છે. તેમજ પં. ભગીરથ શર્માજીએ પણ ઉપયોગી ટૂંક ચર્ચા કરી છે. પ્રારંભમાં ૨૧ પેજમાં ૧૧ સર્ગોનો કથાનકસાર મૂકવામાં આવ્યો છે. ક્રા૦ ૧૬ પેજી ૧૬૦+૨૪ પેજનું આ પ્રકાશન સ્વચ્છ મુદ્રણ, પદ્ધતિપૂર્વકની ગોઠવણી ઇત્યાદિ દ્વારા સુવાચ્ય બન્યું છે. હિંદી કાવ્ય સાહિત્યમાં પ્રભુભક્તિનો અનુપમ ગ્રંથ કહી શકાય તેવું આ પુસ્તક કાવ્યરસિક અભ્યાસકોને મનનીય છે. બોર્ડપટ્ટીનાં પૂંઠાનો આ ગ્રંથ, સહાયકોનો નામોલ્લેખ નહિ હોવા છતાં એક રૂપીઆના મૂલ્યમાં સસ્તુ પ્રકાશન ગણી શકાય.

ચમત્કારી ચારૂદત્તચરિત્ર: લેખક પૂ. મુનિરાજ શ્રી વિશાલવિજયજી મહારાજ **પ્રકા૦** શાહ જશવંતલાલ ગીરધરલાલ ૧૨૩૮, રૂપાસુરચંદની પોળ, અમદાવાદ મૂલ્ય ૧-૦-૦

પૂ. આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયઅમૃતસૂરીશ્વરજી મહારાજના પ્રશિષ્ય લેખક પૂ. મહારાજશ્રીએ જૈન કથા સાહિત્યનાં સાગરમાંથી ચારૂદત્તની કથાને ગુજરાતી ભાષામાં અહિં રજૂ કરી છે. પુણ્યાઇ વિના સંસારની સંપત્તિ મેળવવા આત્મા ગમે તેટલા ફાંફા મારે તો પણ તે પાછો પડે છે, અંતે આત્મ-સંપત્તિને પ્રાપ્ત કરવાનો પુરૂષાર્થ જ ફળે છે, એ હકીકત આમાંથી બોધરૂપે ધ્વનિત થાય છે કૃષ્ણવાસુદેવના પિતા વસુદેવના સમકાલીન ચારૂદત્તનું ચરિત્ર ખરેખર વિચિત્ર છે, અનુવાદની ભાષા લોકભોગ્ય છે. દ્વિરંગી જેકેટ ઉપરનું ચિત્ર આજની નવલકથાઓના જેકેટ જેવું શૃંગારોત્તેજક છે, તેના કરતાં કથાના મર્મને સ્પષ્ટ કરતું ભાવવાહી હોત તો સુંદર બનત! ક્રા૦ ૧૬ પેજી ૯૬+૮ પેજનું આ પ્રકાશન સુંદર છે. છતાં પ્રકરણે પ્રકરણ જુદા પાડીને, કલાયુક્ત છાપકામ હોત તો પુસ્તક બાલકોને પણ હાથમાં લેવું ગમી જાત! આવાં પ્રકાશનોમાં પ્રાસંગિક ચિત્રો મૂકવાની પ્રથા શરૂ કરવા જેવી છે, પૂ. મહારાજશ્રીનો પરિશ્રમ ઉલ્લેખપાત્ર છે. કથારસિકોને આ પુસ્તક અવશ્ય રસપ્રદ બનશે.

સંદેશ: પ્રવચનકાર: પંન્યાસજી શ્રી યશોભદ્રવિજયજી ગણિવર હિંદીમાં **રૂપાંતરકાર:** રંજન પરમાર **પ્રાપ્તિસ્થાન:** જશવંતલાલ ગીરધરલાલ શાહ ૧૨૩૮, રૂપાસુરચંદની પોળ, અમદાવાદ મૂલ્ય ૧-૮-૦

પૂ. પંન્યાસજી મહારાજશ્રીના ૭ જાહેર પ્રવચનો જે ગુજરાતીમાં 'સંસ્કાર જ્યોત'ના નામે પ્રસિદ્ધ

થયા છે. જેની સમાલોચના અહિં અમે કરી હતી, તે પ્રવચનોનું હિંદી ભાષામાં શ્રી રંજન પરમારે કરેલું રૂપાંતર 'સંદેશ' નામથી આ પ્રકાશનમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. હિંદીભાષા સંસ્કારી છે, અનુવાદકને આવાં પ્રકાશનોનો અનુવાદ કરવાનો સારો અભ્યાસ છે. પણ લેખની જેમ પુસ્તકમાં વિષયો ચર્ચાયા છે. વ્યાખ્યાન વાંચતા હોઇએ તેવો ભાસ થતો નથી, એવું કેટલીક જગ્યાયે બન્યું છે. છતાં પૂ. મહારાજશ્રીનાં પ્રવચનોનો ધ્વનિ સારી રીતે રૂપાંતરમાં સચવાયો છે, પ્રવચનો સાર્વજનિક છે, અને સંસ્કૃતિ, શિક્ષણ, સભ્યતા, તથા સર્વ કલ્યાણકર ત્યાગ, વૈરાગ્ય અને સંસારની વિનશ્વરતા ઉપર ભાર મૂકી, સંસારના વિપથગામી આત્માને સાચો રાહ બતાવનારા છે. 'પ્રસ્તાવના'માં ભાઇ રિષભદાસ રાંકાએ પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં પ્રકાશિત સાતે પ્રવચનો ઉપર ટુંકમાં ઠીક દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે. ક્રાઉન ૧૬ પેજી ૧૪૬+૮ પેજનું પ્રસ્તુત પ્રકાશન સ્વચ્છ ટાઇપોમાં, સાદી છતાં આકર્ષક ગોઠવણીથી સુંદર બન્યું છે. દ્વિરંગી આર્ટપેપરનું સચિત્ર જેકેટ, અને કાચું પૂંઠું પુસ્તકને શોભાવે છે. હિંદી ભાષાના અભ્યાસીવર્ગને આત્મઉત્થાનનો સંદેશ આપતું આ પ્રકાશન ઉપકારી બનશે, એ નિઃસંદેહ કહી શકાય.

મારાં સો કાવ્યો: લેખક: શ્રી મણિલાલ મો. પાદરાકર **પ્રકાશક**: સસ્તુ સાહિત્ય વર્ધક કાર્યાલય: અમદાવાદ મૂલ્ય ૧૨ આના.

ભાઇ શ્રી પાદરાકરે રચેલા કાવ્યોમાંથી અધ્યાત્મવાદ, અગમ્યવાદ, ભક્તિ, જ્ઞાન, વૈરાગ્ય, સદ્બોધ, ઇત્યાદિને અનુલક્ષીને તેમણે રચેલા સો કાવ્યોને ગુજરાતની સુપ્રસિદ્ધ સાહિત્યપ્રકાશક સંસ્થાએ આ ગ્રંથમાં પ્રકાશિત કર્યા છે. એકેએક કાવ્ય નવો સંદેશ આપી જાય છે, કેટલાંક કાવ્યો અધ્યાત્મનો સંદેશ કહે છે, કેટલાકમાં ભક્તિનો સૂર નીકળે છે. કાવ્યોની ભાષા સરળ છતાં ઝળકવાળી છે. ઉરને સ્પંદના આપે તેવી અને રસનું સંવેદન કરાવે તેવી છે. નવા તથા જૂના રાગોમાં, નવી દેશીઓ તથા ઢાળમાં રચાયેલા આ કાવ્યો સુગેય છે. કેટલાંક કાવ્યો સ્પષ્ટ વિવેચન માંગે છે, ૯૯મું અવળવાણી કાવ્ય એનો નમૂનો છે. આમાં રહેલું રહસ્ય ઉઘાડવું જરૂરી બને છે. બાકી, પ્રભુ મલ્યાની એંધાણી, હંસવૃત્તિ, અંતરાત્મ હોલી-ખેલન, મસ્તોની મસ્તી, નિજાનંદધામ, અંતરાત્મનગર, જીવનપંથ ઉજાળ, આત્મવ્યાપાર. નિજરૂપ, આ અને આના જેવા કાવ્યો, અધ્યાત્મલક્ષી અને ભાવવાહી છે, સાથે શબ્દોની રચના, ભાવની વિશદતા પણ રહેલી છે. શાંતિકુમાર જ. ભટ્ટની પ્રસ્તાવના કાવ્યો વિષે માર્ગદર્શન કરાવે છે. ક્રા૦ ૧૬ પેજી ૧૦૮+૧૨ પેજનું સ્વચ્છ મુદ્રણથી શોભતું આ પ્રકાશન ગુજરાતના અર્વાચીન ભજન સાહિત્યના ગ્રંથોમાં આગવું સ્થાન પ્રાપ્ત કરે તેમ છે.

જીવન સૌરભ. પ્રેરક: પૂ. પંન્યાસજી મહારાજ શ્રી માણેકવિજયજી ગણિવર **પ્રકા૦** શ્રી મુક્તિ-કમલ-જૈન મોહનમાળા. રાવપુરા, મહાજનગલી, વડોદરા મૂલ્ય ભેટ.

સ્વર્ગીય પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયમોહનસૂરીશ્વરજી મહારાજની સંક્ષિપ્ત જીવન ઝરમર અહિં પ્રસિદ્ધ થઇ છે. સ્વ. આચાર્યદેવશ્રીના પ્રશિષ્યરત્ન પૂ. પંન્યાસજી મહારાજે આ ગ્રંથની સંકલના કરી છે. પ્રાસંગિક ફોટાઓથી આ પ્રકાશનને સમૃદ્ધ બનાવ્યું છે. પાછળના પેજોમાં ગુરૂભક્તિના ગુજરાતી ગીતો, તથા સંસ્કૃત દ્વાત્રિંશિકા મૂકી છે. ક્રા૦ ૧૬ પેજી ૮૦+૮ પેજની આ પુસ્તિકા સ્વચ્છ છાપકામ, અને સરલ, લોકભોગ્ય ભાષામાં લખાયેલા જીવનચરિત્રથી સુંદર બની છે. પોતાના પરમોપકારી ગુરૂ મહારાજના કરકમલમાં પ્રેરક પૂ. મહારાજશ્રીએ આ પુસ્તિકા સમર્પણ કરી છે. મહારાજશ્રીનો પ્રયાસ પ્રશંસાર્હ છે.

અગાસીતીર્થ સ્તવનમાળા: પ્રકા૦ ચંદુલાલ જે. ખંભાતવાળા, ખેતવાડી ૩જી ગલી, ડાહ્યાભાઇ ધેલાભાઇનો માળો, મુંબઇ-૩ કિં૦ લખી નથી.

મુંબઇશહેરની નજીકમાં આવેલ શ્રી અગાસીતીર્થના મૂલનાયક શ્રી મુનિસુવ્રત સ્વામીના ફોટાથી યુક્ત તથા અગાશીતીર્થના ટુંક ઇતિહાસથી સંકલિત આ પ્રકાશનમાં ચૈત્યવંદનો વિધિ, સ્નાત્રપૂજા, અષ્ટપ્રકારી પૂજાઓના દુહાઓ, નવસ્મરણ તથા અનેકાનેક અર્વાચીન સ્તવનો, પ્રભુગીતો પ્રકાશક ભાઇ ચંદુલાલે પ્રસિદ્ધ કર્યા છે. આ પ્રકાશનમાં અન્ય અનેક દોહાઓ

મૂકવામાં આવ્યા છે. ક્રા૦ ૧૬ પેજી ૧૦૪+૮ પેજના આ પ્રકાશનમાં પેજે-પેજે સુભાષિતો મૂકવામાં આવ્યા છે. છેલ્લો ફોટો જે મહુવા સ્નાત્ર મંડળનો પ્રસિદ્ધ થયો છે, તેમાં એક હકીકત ખટકે છે, જે સ્નાત્રીયા બાળકો તથા મોટાઓ બેઠા તથા ઉભા ફોટામાં દેખાય છે, તે બધાયે ભગવાનની પૂંઠ કરીને કેમ રહ્યા છે? તે સમજાતું નથી. ફોટાઓમાં તો આવી વસ્તુ પ્રત્યે ખાસ લક્ષ્ય અપાવું જોઇએ! એકંદરે પ્રકાશન સુંદર બન્યું છે. પરિશ્રમ આવકારદાયી છે.

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવનમાળા: પ્રકા૦ ઉપર મુજબ. કિં૦ લખી નથી.

મુંબઈશહેરના ઉપનગર બોરીવલ્લીમાં નૂતન બંધાયેલ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનાં મંદિરના તાત્કાલીન ઇતિહાસને સંકલિત કરી લેતાં આ પ્રકાશનમાં સ્નાત્રપૂજા, તથા અર્વાચીન ઢબના પ્રભુભક્તિગર્ભિત ગીતોનું આ પ્રકાશન સ્નાત્ર ભણાવનારવર્ગને ઉપયોગી છે. પ્રારંભના ૧૬ પેજમાં બોરીવલીના જિનમંદિર, જ્ઞાનમંદિર તથા વર્ધમાનતપખાતાના મકાનનો ઇતિહાસ મૂકયો છે, પ્રાસંગિક ફોટાઓમાં મુખ્યત્વે આ ધર્મસ્થાનો માટે ઉપદેશ તથા પ્રેરણા કરનાર પૂ. આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજય અમૃતસૂરીશ્વરજી મહારાજ તથા તેઓના પૂ. ગુરૂદેવ અને સમુદાયના ફોટાઓ છે, ક્રા૦ ૧૬ પેજી ૬૪+૧૬ પેજનું આ પ્રકાશન પ્રભુભક્તિના રસિકોને ઉપયોગી થઇ પડે તેવું છે.

રત્નપાલનૃપચરિત્ર: ભાષાંતર કર્તા: પૂ. મુનિરાજ શ્રી સુરેંદ્રમુનિજી મહારાજ **પ્રકા૦** શેઠ પુખરાજ ધનરાજ મુ. પો. રાની. (રાજસ્થાન) **પ્રાપ્તિસ્થાન:** સૌભાગ્યચંદ્ર કસ્તૂરચંદજી લોઢા, મુ. પો. સાવન. વાયા નીમચ (મધ્યભારત) કિં. લખી નથી.

તપાગચ્છાધિપતિ આચાર્ય મહારાજ શ્રી મુનિસુંદરસૂરિજીના શિષ્યરત્ન પૂ. સોમમંડનગણીરચિત દાનાદિધર્મ ઉપરના મહિમાને વ્યક્ત કરતા મૂલગ્રંથનું હિંદી ભાષામાં ભાષાંતર અહિં પ્રસિદ્ધ થયું છે, સુપાત્રને પ્રાસુક જલનું દાન ભાવપૂર્વક કરનાર આત્માની જીવન ઘટના આ પ્રકાશનમાં સંકલિત થઇ છે. ભાષાંતર સરળ તથા પ્રવાહબદ્ધ છે. પ્રાસંગિક સંસ્કૃત શ્લોકો પણ અર્થ સહિત મૂકયા છે. ચાર પરિચ્છેદના આ પ્રકાશનમાં શીલ તથા તપધર્મના મહિમાને વ્યક્ત કરતી કથાઓ પણ સંકલિત કરેલી છે. ક્રા. ૧૬ પેજી ૧૧૬+૮ પેજનું આ પુસ્તક હિંદીભાષાભાષી જનતાને ઉપયોગી છે. છાપકામ સામાન્ય છે. કાચું પૂંઠું છે. પૂ. મહારાજશ્રીનો પરિશ્રમ સારો છે. ન્હાની વયમાં લેખક શૈલી ઉપર કાબૂ સારો મેળવ્યો છે.

સ્યાદ્વાદ: મૂલ લે૦ શંકરલાલ ડાહ્યાભાઇ કાપડીયા. **હિંદી અનુ૦** પં. ચંદનમલજી લસોડ છોટી સાદડી. (મેવાડ) **પ્રકા૦** મનુભાઇ શંકરલાલ કાપડીઆ ૧૬૫, બજારગેટ, કોટ, મુંબઇ. ૧ મૂલ્ય ૧૨ આના.

પાલીતાણા, યશોવિજયજી જૈન ગુરૂકુલના ભૂતપૂર્વ નિયામક ભાઈ શંકરલાલ કાપડીઆએ લખેલ 'સ્યાદ્વાદ મત સમીક્ષા' પુસ્તકનો હિંદી અનુવાદ આ પ્રકાશનમાં પ્રસિદ્ધ થયો છે. ગૂજરાતીમાં બે આવૃત્તિઓ પ્રસિદ્ધ થયા બાદ આ તેની ત્રીજી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ થાય છે. જૈનદર્શનની મૌલિકતા જો કોઇ કારણે હોય તો તેમાં મુખ્યત્વે તેના કર્મવાદ અને સ્યાદ્વાદના સિદ્ધાંતો છે. કર્મનાં તત્ત્વજ્ઞાનની વિશદ છણાવટ, આત્મવાદનું ઉંડું અન્વેષણ તથા સ્યાદ્વાદ દૃષ્ટિથી જગતના સઘળાએ પદાર્થોને જાણવા-સમજવાની પધ્ધતિ: આ જૈનદર્શનની અલૌકિક ફીલોસોફી છે. આ પ્રકાશનમાં જૈન દૃષ્ટિયે સ્યાદ્વાદના સિધ્ધાંતને સમજવા પ્રયત્ન થયો છે. તે સવ કોઈ સ્યાદ્વાદને સર્વમાન્ય કરી શકે તે દૃષ્ટિએ વિચારણા થઇ છે. પણ આવી વિચારણા આટલા ન્હાના પુસ્તકમાં સામાન્ય અભ્યાસી લેખક સર્વાંગસુંદર તો ન જ કરી શકે, છતાં અભ્યાસી દૃષ્ટિએ આ વિષયની ખોજ કરીને ભાઇ કાપડીઆએ અહિં ગાગરમાં સાગર સમાવવાનો સ્તુત્ય પ્રયત્ન કર્યો છે. ગ્રંથના છેલ્લા વિભાગમાં રાજકીય, જ્ઞાતિ, વ્યાપાર આ ત્રણ દૃષ્ટિએ સ્યાદ્વાદની વિચારણા કરતાં લેખકે કેટલાંક અપ્રસ્તુત વિધાનો પેજ ૪૬ થી ૫૦ સુધીમાં મૂકયાં છે, જે અપ્રાસંગિક અને અનુપયોગી છે. એ ત્રણેયને અંગે

સ્યાદ્વાદ દૃષ્ટિનો વિચાર કોઈ જુદી રીતે હોઇ શકે, જેને લેખક સમજી શકયા નથી. ક્રા. ૧૬ પેજી ૮૮+૧૪ પેજની આ પુસ્તિકામાં સ્યાદ્વાદ સિદ્ધાંત પરત્વેના ભક્તિભાવથી લેખકે જે પરિશ્રમ લઇ વિષયની સંયોજના કરી છે. તે આવકાર્ય છે. હિંદી ભાષામાં અનુવાદ અક્ષરશઃ કર્યો હોય તેમ લાગે છે. છતાં હિંદી લેખક સ્વયં વ્યુત્પન્ન હોય તો અવસરે વિશેષ વિવેચન કરીને વિષયને યોગ્ય રીતે છણી શકે છે.

અષ્ટાદશ (અઢાર) અભિષેકવિધિઃ સંપા૦ સોમચંદભાઇ હરગોવિંદદાસ **પ્રકા૦** શ્રી છબીલદાસ કેસરીચંદ અધ્યાપકઃ ભટ્ટીબાઈ જૈન શ્રાવિકાશાલા. ખંભાત મૂલ્ય ૮ આના.

પૂ. ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રી સકલચંદજી ગણિવરશ્રીએ વિ. ૧૭મા શતકમાં પ્રાચીન અનેકાનેક ગ્રંથ રત્નોના આધારે તથા શાસ્ત્રાનુસારી પરંપરાના આધારે 'અંજનશલાકા-પ્રતિષ્ઠાકલ્પ નામના ગ્રંથરત્નની સંસ્કૃતભાષામાં રચના કરી છે. પ્રસ્તુત ગ્રંથ પણ તે વિધિમાં આવતા એક અનુષ્ઠાનની વિધિનો ગ્રંથ છે. પ્રતિષ્ઠા આદિ ક્રિયાઓમાં અઢાર અભિષેકની વિધિ છે. આ વિધિમાં જે રીતે અઢાર અભિષેકો કરવાના હોય છે, તેના સ્પષ્ટ ભાષામાં વિધિવિધાનો અહિં પ્રસિધ્ધ થયા છે. મોટી સાઇઝના પ્રતાકાર ૧૪ પેજના આ ગ્રંથમાં પ્રાસંગિક વિધિકારકની ૪ મુદ્રાઓનાં પણ ચિત્રો મુકયા છે. સંપાદક વર્ષોથી જૈનસમાજમાં વિધિકારક તરીકે પ્રસિધ્ધ છે. પ્રકા[illegible] પણ એ વિષયના સુપરિચિત છે. છતાં આ ગ્રંથ દ્વારા વિધિવિધાન કરવા તૈયાર થયેલા ક્રિયાકારકોએ ગુરૂપરંપરાને જાળવીને અનુભવી ક્રિયાકારકોના સહવાસ તેમ જ પરિચય, સલાહ,સૂચના ઈત્યાદિને મેળવીને આવા અનુષ્ઠાનો કરાવવા હિતાવહ તથા શાસ્ત્રીય છે, એ ભૂલવું જોઇતું નથી. અઢાર અભિષેકની વિધિનાં આ પ્રકાશન માટે સંપાદક તથા પ્રકાશકનો પરિશ્રમ ઉપયોગી છે. ક્રિયાકારક વર્ગને આ ગ્રંથ સહાયક બનશે, એમ અવશ્ય કહી શકાય !

તા. ૨૦-૧૦-૫૬.

[અન્યાન્ય પ્રકાશનોની સમાલોચના હવે પછી]

❀

-: પરદેશના ગ્રાહક બંધુઓને :-

પરદેશમાં વી. પી. થતું નથી તો લવાજમ પુરૂં થયે મનીઓર્ડર, ક્રોસ સિવાયનો પોષ્ટલ ઓર્ડર કે નીચેના કોઈ પણ સ્થળે લવાજમ ભરવા વિનંતિ છે.

શ્રી દામોદર આશકરણ	પોષ્ટ બોક્ષ નં. ૬૪૯	**દારેસલામ**
શ્રી તારાચંદ ડી. શાહ	પોષ્ટ બોક્ષ નં. ૨૦૭૦	**નૈરોબી**
શ્રી મેઘજી ખીમજી ગુઢકા	પોષ્ટ બોક્ષ નં. ૧૧૨૮	**મોમ્બાસા**
શ્રી રતિલાલ ઓત્તમચંદ સંઘવી	પોષ્ટ બોક્ષ નં. ૪૪૮	**જંગબાર**
શ્રી મેઘજી ખીમજી ગુઢકા	પોષ્ટ બોક્ષ નં. ૨૧૯	**કીસુમુ**
શ્રી મેઘજીભાઇ રૂપશી એન્ડ કું.	પોષ્ટ બોક્ષ નં. ૭	**ન્યેરી**
શ્રી દેવશીભાઈ જીવરાજ	પોષ્ટ બોક્ષ નં. ૯૧	**થીકા**

ચૈત્ય અને દેવદ્રવ્ય

શ્રી સુંદરલાલ ચુનીલાલ કાપડીઆ. એમ. એ.

જૈનશાસનના પ્રાણસમા આ બે પ્રશ્નો ખૂબ જ ચર્ચાના પ્રહાર ખમતા આવ્યા છે અને ખમી રહ્યા છે. આત્મા જેવા મૂળભૂત તત્ત્વને સમ્યગ્ રીતે માનનાર ભવ્યાત્માઓને 'ચૈત્ય અને દેવદ્રવ્ય' બન્ને તારક સાધનોમાં સુવિપુલ શ્રદ્ધા હોય છે. વિશેષ ક્ષયોપશમને પામેલા આત્માઓ ખૂબ જ સમજપૂર્વક આગમ યુક્તિસહ માને છે, વિસ્તારે છે અને પ્રચારે છે. જ્યારે અલ્પ ક્ષયોપશમવાળા છતાં સુશ્રદ્ધાળુ અનંતજ્ઞાનીઓના વચનને અને પંચાંગીને ટંકશાળી વચન તરીકે હૈયામાં ધારણ કરી પ્રગતિ કરે છે.

કેટલાક એવા પણ આત્માઓ હોય છે જેઓ આત્માના અસ્તિત્વને ઓઘદૃષ્ટિથી–સામાન્ય બુદ્ધિથી સ્વીકારે છે. દેવ–ગુરુ–ધર્મને પણ આછી શ્રદ્ધાથી સામાન્યતઃ માને છે, પરંતુ વિશદ દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત ન થવાના કારણે, જડવાદના અતિવિસ્તૃત આકર્ષણ અને પરિચયથી; વિશિષ્ટ ચર્ચા કરી સમજવાની તેવી તમન્ના ન હોવાથી અને ખામોશથી ઊંડી વિચારણા કરી સાયન્ટિફીક રીતે સમજવાની સહિષ્ણુતા ન કેળવેલી હોવાથી 'ચૈત્ય અને દેવદ્રવ્ય'ની બાબતમાં અસ્તવ્યસ્ત વિચારો ધરતા હોય છે. પણ આવા આત્માઓ જો સુયોગ્ય સમર્થ સમજ આપનારના પરિચયમાં આવે છે અને શાંત વિચારધારા તેમની સમક્ષ રજુ કરવામાં આવે છે તો પ્રાયઃ સુશ્રદ્ધાળુ બની સુયોગ્ય માર્ગનો સ્વીકાર કરવામાં ઉત્સાહિત બને છે.

હવે એક વર્ગ એવો પણ છે કે–જે આત્મામાં,–સર્વજ્ઞમાં,–ધર્મમાં, પુણ્ય–પાપમાં પ્રાયઃ માનતો નથી. કદાચ માનતો બાહ્યથી દેખાતો હોય તો તે શબ્દોમાં યા સમાજમાં ઠીક ઠીક દેખાવા અને ગણાવા. આ વર્ગને માટે 'ચૈત્ય અને દેવદ્રવ્ય' તો શું પણ ધાર્મિક ગણાતી કોઈ પણ ચર્ચા પ્રાયઃ દોષને માટે થાય છે. છતાં આમાંના પણ કોઇ આત્માને અને વિશેષે કરી ત્રીજા વર્ગને વિશેષ લાભદાયી બને, સમજવા માગતા સુવર્ગને સહાયક અને પ્રોત્સાહક બને તે હેતુથી 'ચૈત્ય અને દેવદ્રવ્ય'ની તાત્ત્વિક વિચારણા–ફન્ડામેન્ટલ ડીસકસન થવી જોઇએ.

જગતમાં રાગ અને દ્વેષ બે તત્વો જ્યાં સુધી હયાત છે–અનંતને માટે હયાત રહેવાના જ છે, ત્યાંસુધી ઇષ્ટ વ્યક્તિવિશેષ પ્રત્યે પ્રેમ અને અનિષ્ટ પ્રત્યે અભાવની લાગણી થયા જ કરવાની છે. ઉપકારક પ્રત્યે પ્રેમ યા ભક્તિની લાગણી પેદા થાય, મિત્ર પ્રત્યે સ્નેહની લાગણી જન્મે, સ્વપ્રેયસી પ્રત્યે–પ્રેમની ઉર્મિઓ જાગે. આ બધાના વિરહમાં તેમની પ્રતિકૃતિ, ફોટો, છબી, મૂર્તિ પ્રત્યે તેજ પ્રમાણે અરે કોક ફેરા તેથી પણ અધિક લાગણીનો ધોધ વહે છે. અને તે તે અભિષ્ટ વ્યક્તિના હસ્તાક્ષરી પત્ર પ્રત્યે ઉછાળો આવે છે, છાતી સાથે ચંપાય છે. જરા આગળ વધી જઇને ચુંબનની પ્રક્રિયા પણ થઇ જાય છે. આ બધું અનુભવગત અને સરળ સમજવાળું છે.

જો ક્ષણિક આનંદ આપનાર યા આ ભવ પુરતા અને તે પણ થોડા સમયના ઉપકારી તરફ કૃતજ્ઞ આત્માને આવો આનંદ આવે ઉર્મિથી સઘળુંએ ન્યોછાવર કરવાનું મન થાય તો અનંત ઉપકારી–જગત્ તારક–સારાયે વિશ્વનું વિશદ કલ્યાણ ઇચ્છનાર અને અનંત અવ્યાબાધ સુખની પ્રાપ્તિનો મહાકલ્યાણકારી માર્ગ

બતાવનાર શ્રીમદ્ સર્વજ્ઞ ભગવંતો તરફ સુશ્રદ્ધાળુ અને નિર્મળ બુધ્ધિના ધણીઓને, કૃતજ્ઞભાવે સદ્ભક્તિની ઉર્મિઓ વડે તારકનો તારક ભાવ હૃદયમાં જડાઈ જાય, તેનો વિરહ અસહ્ય થઇ પડે, તે તારકની પ્રતિકૃતિ તૈયાર કરાવી ચોવીસ કલાક આંખ સામે રાખવાનું મન થાય, હૈયાનું પ્રતિબિંબ બહાર ખડું કરવાની તાલાવેલી જાગે, જગત સમક્ષ અનંત ઉપકારીના પ્રતિકને પ્રચારવાનું મન થાય–તો તેમાં અકુદરતી શું છે? અસંગત શું છે? જ્યાં સ્વાર્થ નથી. નર્યો પરમાર્થ છે, નરી ન્યોછાવરતા છે અને તે પણ સદ્ભાવની–આત્મમંથનના અધ્યાત્મની. ત્યાં જડ પુદ્ગલ ધનની કે હીરામાણેકની કે અર્જુન સુવર્ણની કિંમત પણ શું છે?

જો આર્થિક કે રાજકીય, ક્ષણિક ને અવશ્ય નાશવંત ધ્યેયને ખાતર કે જે નર્યા જડવાદથી જ ભર્યો છે, તેના પ્રચાર માટે અનેકવિધ પ્રતિકો ઉભા કરવાની છૂટ છે, જરૂર છે, કરોડોના ખર્ચ કરવામાં નીતિમત્તા મનાય છે; જડ એવા શરીરના પોષણ–રક્ષણ અને શણગાર માટે અનેકવિધ–યાતનાઓ વેઠીને પણ રાત દિવસ દુનિયાભરમાં પ્રચારકાર્ય–'રોટી અને રહેઠાણ'ના સુફીયાણા શબ્દો વડે વધાવાય છે. તો સદા સ્થાયી, ક્ષણભંગુર શરીરના અધિષ્ઠાતા આત્માના ચિરકાલીન–કાયમી અનંતા સુખ માટેના પ્રચારના પ્રતિક પ્રત્યે અણગમો કેમ? અભાવ શા માટે? તેની અઘટિત ચર્ચા અને આંદોલન શા માટે?

ખુબી તો એ છે કે–મૂર્તિ અને ચૈત્યના પ્રશંસકો અને પ્રચારકો તે પ્રતિકોને ગુણપૂજા-વીરપૂજા તરીકે અપનાવીને તેમાંથી ઉઠતા અધ્યાત્મના વિચારો જેવા કે–સુપાત્ર ભક્તિ, અનુકંપા (એટલે કે દીન–હીન અપંગની દયા અને તે પણ મૌખિક નહી પણ દ્રવ્યથી અને ભાવથી) માનવતા, વિશ્વબંધુત્વ, (યુનિવર્સલ બ્રધરહુડ)ના પ્રચાર સાથે તેમાંથી પરિણમતા મુક્તિમાર્ગ (સાલ્વેશન પાથ) અને વિશ્વશાંતિનો પ્રચાર કરે છે.

હવે આ પ્રતિકોના નિર્માણ માટે–નિભાવ માટે કે સ્થાયી ટકાવવા માટે જે દ્રવ્યાદિનું સમર્પણ મહાન્ ચિરસ્થાયી હેતુથી થાય તે તેજ હેતુમાં, તેજ ઉદ્દેશમાં અને તેજ ધ્યેયને વળગી રહીને વપરાય એ એક ને એક બે જેવી સ્પષ્ટ અને સુસંગત વાત છે. ઉપકારીના ઉપકારને, દેવના દેવત્વને, ત્યાગબુધ્ધિથી પ્રચારના પરમહેતુથી, અન્યને પ્રેરણા પ્રાપ્તિની મહતી ભાવનાથી–સમર્પણ થએલું દ્રવ્ય, દેવદ્રવ્ય–દેવસત્ક ગણાય–કહેવાય–પ્રચારાય, તેમાં આટલો બધો ઉલ્કાપાત શો? આંખમાંથી ઝેર વર્તાવાનું કારણ શું? વીતરાગની વીતરાગતાને કયાં ઉણપ આવી? ત્યાગ અને દાનની ભાવના જેમાંથી ખીલે છે. દુનિયાભરના સત્કાર્યોને જેમાંથી સહાય અને પ્રેરણાત્મક પ્રોત્સાહન મળે છે તેવા પવિત્ર સિધ્ધાંતો પ્રત્યે કુઠારાઘાત શા?

માનવતા હજુ મરી પરવારી નથી, જડવાદના ઘેરા ગાંડપણમાં અશાંત અને ઉન્માદે ચડેલી સામાજિક આંધીમાં પણ હજુ ચૈતન્યના ચિન્હો છે. રોટી અને રહેઠાણ જે જરૂરી છે, સ્થુલ દેહની દૃષ્ટિએ અત્યંત જરૂરી છે, પણ તે આર્યાવર્તનું–આર્યસંસ્કૃતિનું ધ્યેય માત્ર નથી, અંતિમ નથી. અને એવી સમજવાળાઓ જ દાનનો પ્રવાહ શક્તિ અનુસાર વહેતો જ રાખે છે. દીન–ગરીબને પોષે છે. અપંગોને રક્ષે છે. વસ્ત્રહીનને વસ્ત્ર અને અન્નહીનને અન્ન આપે છે. અને સાથે સાથે ઉપરોક્ત પ્રતિકો પ્રત્યે આકર્ષી પૂર્વજન્મકૃત પુણ્ય–પાપના તત્ત્વને હૃદયગત

કરાવે છે.

આજના જમાનાનો 'સાયપ્રસ'નો સિદ્ધાંત પણ ખૂબજ હદ અને લિમિટમાં રહીને ઇંગ્લેંડ-વગેરે દેશોમાં કામ કરે છે. ભારતમાં પણ 'શ્રી કસ્તુરબા નિધિ' વિ. ફંડો ખૂબજ મર્યાદામાં રહીને ટ્રસ્ટના સૂચિત સર્કલમાં જ વપરાય છે. હવે જરૂરીઆતની સર્વ સામાન્ય બુધ્ધિથી વિચારીએ તો પણ 'દેવદ્રવ્ય' જે કાર્ય માટે વાપરી શકાય છે તે ચૈત્યોના જીર્ણોધ્ધાર માટે પુરતું નથી એટલું જ નહિ પણ જરૂરીઆતના પ્રમાણમાં બે આની પણ હશે કે કેમ તે વિચારણીય છે. અને ખર્ચાળ બંગલા મહાલયો કે આલીશાન ઈમારતો પાછળ અબ્જો રૂપીઆ આ સર્જિત બેકારીના જમાનામાં પણ વેડફી શકાતા હોય અને વેડફાય છે, તો તેના દશ હજારમે અંશે પણ પ્રાયઃ ન આવતા સદ્વ્યય પાછળ સમાજના અમુક તત્ત્વો જો પોકાર કર્યા કરતા હોય તો તેવાઓની ભાવદયા ચિંતવવી જ રહીને ?

એક વાત ચોક્કસ સ્પષ્ટપણે નિર્દેશ કરવી જોઇએ કે સમાજના સમજુવર્ગનો એક પોકાર તદ્દન સાચો વિચારણીય છે એટલું જ નહિ પણ અમલમાં મૂકવા યોગ્ય જ છે. જે જે ભંડોળ તે તે સુયોગ્ય સ્થાનોમાં ખર્ચી શકાય છે, તેને સંઘરી રાખવો અને મોટા ટ્રસ્ટના મોટા ટ્રસ્ટી કહેવરાવવાનો મોહ રાખવો એ કાળબળની સાથે સંગત નથી જ. દેવદ્રવ્ય હોય તો જીર્ણોધ્ધાર, જ્ઞાનદ્રવ્ય હોય તો તે તાડપત્રીય આદિ ટકાઉ રીતે આગમ લખાવવામાં, સાધર્મિક વાત્સલ્યની રકમ હોય તો સાધર્મિક સહાયમાં યોજી દેવી જ જોઇએ. આ સૂચિત વ્યવસ્થા પ્રત્યે જેટલો વિલંબ તેટલો જ તેના ધ્યેયથી વિપરીત સરકાર તરફથી અસદ્વ્યય એ નક્કી છે. આવી બાબતને બહુ છણવાની કે સ્પષ્ટ કરવાની ન હોય.

'ચૈત્ય અને દેવદ્રવ્ય' એ તો 'બાળકો અને દીક્ષા'ની માફક જનતાને આડે માર્ગે દોરવા આગળ ધરાએલા માત્ર મુદ્દાઓ છે. સમાજના અમુક વર્ગદ્વારા આગળ કરાએલા આ બધા મુદ્દા પાછળ ખૂબજ ઉંડું રહસ્ય રહેલું છે. પાયામાં સુરંગ ચાંપવાની પૂર્વ તૈયારીઓ છે. જો કે શાસન જયવંતુ છે, છતાં શાણોવર્ગ સવેળા ચેતી સંગઠન સાધશે નહિ તો પરિણામ વિષમ આવશે. અને બેઠું અને મીઠું ઝેર સંખ્યાબંધ ભાવપ્રાણોનો નાશ કરી કયાં સુધી ફેલાશે તે કલ્પાતું નથી. સરકાર જડવાદની સમર્થ સહાયક-પ્રચારક અને પોષક છે. આવા કપરાકાળમાં ધર્મરક્ષણની નીતિ મજબુત બનાવવા માટે બીજી કેટલીક વસ્તુઓને તાત્કાલિન ગૌણ બનાવીને પણ ભવ્યાત્માઓના ભાવપ્રાણની રક્ષા માટે સુસજ્જ બનવું જોઇશે.

❀

એક ઉગતો લેખક ઈંગ્લાંડના જાણીતા પત્રકાર બર્નાર્ડ શૉ પાસે પોતાનું નાટક વાંચી સંભળાવવા આવ્યો પહેલો અંક વંચાઈ રહ્યો કે શૉને ઉંઘ આવવા માંડી, પેલો તો રાતો પીળો થઈ ગયો. 'મી શૉ, હું તો મારૂં નાટક વંચાવીને તે પર અભિપ્રાય લેવા આવ્યો છું.' તેણે કહ્યું. 'ઉંઘ પણ એક અભિપ્રાય જ છે ના ?' શૉએ હળવે રહીને કહ્યું.

બાલદીક્ષાને કોઇ વગોવશો નહિ!

શું એ કોઈ ગુન્હો છે?

(ગૂજરાતના પ્રસિદ્ધ માસિકનો તંત્રી લેખ)

બાલદીક્ષા વિરૂધ્ધ કાયદો કરવાનું જ્યારે આપણા સમાજમાં સુધારક વર્ગ તરફથી આંદોલન ભૂગર્ભ રીતે ચાલી રહ્યું છે, ને તેમાંએ મુંબઈ રાજ્યના વડાપ્રધાન શ્રીયુત મોરારજીભાઇનાં સંસ્કૃતિપ્રેમી વિચારણા ધરાવતા વ્યક્તિત્વના પ્રભાવે મુંબઇ વિધાનસભામાંથી તે બીલ ઉડી ગયા પછી, 'બાલસંન્યાસ દીક્ષા પ્રતિબંધક બીલ' ભારતની લોકસભામાં રજૂ થયું છે. આને અંગે મહાગૂજરાતના સાહિત્ય-સંસ્કારના અગ્રગણ્ય માસિક 'ઉર્મિ-નવરચના' કે જે ૨૮ વર્ષ જુનું ગુજરાતી માસિક છે. તેના તંત્રી લેખમાં આવા કાયદા માટે જે કાંઇ કહેવાયું છે, લખાયું છે, તે નીચે અક્ષરશઃ અમે પ્રસિધ્ધ કરીએ છીએ! આ લેખ અમને પૂ. પંન્યાસજી મ. શ્રી કનકવિજયજી ગણિવર દ્વારા પ્રાપ્ત થયો છે.

વાચકો વાંચે, વિચારે અને આજના બાલદીક્ષાના વિરોધ કરનારાઓનાં માનસને પારખે!

સં.

❀

અઢાર વર્ષની વય થાય તે પહેલાં સંસાર છોડીને-સ્વાર્થ છોડીને નીકળી ગયેલા હોય અને પાછળથી સમર્થ સંન્યાસીઓ તરીકે દેશભરમાં જાણીતા થયા હોય એવાઓનાં નામ ગણાવવાની જરૂર છે? શું એમના માતા-પિતાએ એમને હર્ષથી વિદાય આપી હતી? એ લોકો શું પૂછવા રહ્યા હતા? **એમને કોણ અટકાવી શકત? પત્ની કે માતા-પિતા કે વૈભવ કે વારસો? અગર જો એવી તાકાત કોઇમાં ના હતી તે બિચારા કાયદાનું શું ગજુ? એવા એક નહિ પણ સાત પ્રતિબંધ હશે તોયે દીક્ષા લેનારા લઇને જ જંપશે. વડીલો બળજબરીથી બાળકોને સાધુ બનાવે એવું જવલ્લે હશે.**

બ્રહ્મચર્ય-શું એનો ઓછો મહિમા ને પ્રભાવ છે? નૈષ્ઠિક બ્રહ્મચારીને મળીને કોણ ચકિત નથી થતું? અને જે દેશમાં એનું આટલું બધું મૂલ્ય છે ત્યાં બાળકોને દીક્ષા લેતાં અટકાવી કેમ શકાય? બાળબ્રહ્મચારી એ શું અટકાવવા જેવો ગુનેગાર છે કે સમાજના હિતચિંતકો પોકાર ઉઠાવવા લાગ્યા છે?

બાબત એમ છે કે-આપણું ગજું નાનું થયું છે એટલે ભડકી ઉઠીએ છીએ. ન્યાયના નામે બધું સાધારણ સહેલું ને નમણું રાખવા માગીએ છીએ. **બ્રહ્મચર્ય અને સંન્યાસનું ગજુ ના હોય તો ભલે, પણ બીજાને રોકવાની તાકાત શીદ બતાવતા હોઈશું?**

ઘર, કુટુંબ, સ્નેહ, સંસાર, ધન, યશ ને આકાંક્ષા તજીને નીકળી પડનારાઓની એક વિશાળ વિદ્યાપીઠ છે. એ લોકો નથી જાહેરાતો કરતા કે ફી માગતા. એમની સૃષ્ટિમાં ચાલ્યા જવાનું પ્રલોભન શું છે? એમના સંગાથમાં રહેલા ઉછરેલા અને શીખેલા, જીવનનું રહસ્ય

વ્યક્તિ અમુકજ અધિકારમાં અટવાઈ જાય તો વિવેકશૂન્ય બની જાય.

શ્રી ઉજમશી જુઠાભાઇ અમદાવાદ.

માનવ જીવનમાં વ્યક્તિના ભિન્ન ભિન્ન અનેક અધિકાર છે. જેમ, એક માણસ કોઇનો પુત્ર છે, કોઈનો પતિ છે, કોઇનો પિતા છે, કોઇનો સેવક છે, કોઇનો શેઠ છે, તેમ જ તે કોઈ કુટુંબનો છે, કોઇ નગરનો છે, કોઇ પ્રદેશનો છે, કોઈ દેશનો છે. વળી સમસ્ત વિશ્વનો પણ તે છે.

તે રીતે, તે માણસ એ ને એ જ છે, તો પણ એમ ભિન્ન ભિન્ન દૃષ્ટિએ તેના ભિન્ન ભિન્ન અનેક અધિકારો છે. કોઇ અમુક જ અધિકાર તેને શિરે નથી.

માટે જ, કોઇ એક અધિકાર પ્રત્યે ઢળી પડી, વ્યક્તિ તેના અન્ય અધિકારો પ્રત્યે ઉપેક્ષાવૃત્તિ સેવી શકે નહિ. જો તે વ્યક્તિ પોતાના અન્ય અધિકારો પ્રત્યે ઉપેક્ષાવૃત્તિ સેવે તો તે વ્યક્તિ સ્વ–અધિકારોનો વિવેક જરૂર ચૂકી જાય. વ્યક્તિ અમુક જ અધિકારમાં અટવાઇ જાય તો તે વિવેકશૂન્ય બની જાય.

દાખલા તરીકે, આપણા કુટુંબ પરત્વે, આપણે અધિકાર અદા કરતાં, આપણે આપણા અન્ય અધિકારો પ્રત્યે ઉપેક્ષાવૃત્તિ સેવીએ તો આપણે એકદમ સ્વાર્થી અને સંકુચિત મનના બની જઇએ. અને આપણામાં નગર, પ્રદેશ, દેશ અને વિશ્વના જીવો પ્રત્યે પ્રેમભાવ પ્રગટે નહિ, માનવતા હણાઇ જાય, અને ઢંકાયેલી પશુતા જોર પકડે.

પરંતુ જો, આપણે કુટુંબ પરત્વેના અધિકારને અદા કરતાં આપણા અન્ય અધિકારને ન વિસરીએ તો આપણે માનવતાની જ્યોત પ્રગટાવી શકીએ. અને અન્યને પ્રકાશ આપી શકીએ.

માનવ જીવનનો મુખ્ય અધિકાર સર્વથા ત્યાગ છે. છતાં પણ સર્વથા ત્યાગ કરવા જે અસમર્થ છે, અને જે ગૃહસ્થ છે, તેણે ગૃહસ્થ તરીકેનો પોતાનો અધિકાર અદા કરવા, અર્થ માટે પણ વિવેકયુક્તરીતે પુરૂષાર્થ કરવો જોઇએ.

પામેલા, કષ્ટ વેઠીને કસાયેલા, તેજસ્વી સાધુઓનો સંગ આપણને મળે તો આવો પ્રબંધ આપણે કાયદાથી તોડવાની શી જરૂર?

અનર્થ છે કે–વાતવાતમાં કાયદાનું શરણું લઇ આપણે પ્રજાને પામર બનાવતા જઇએ છીએ. બાળકો અને સ્રીઓ કાજે સંસાર કેવોક સોહામણો બન્યો છે તે બધુએ છોડીને બીજે નહિ જવા પ્રતિબંધ કરવા છે? અને સાધુની કારકીર્દિ આ દેશમાં એટલી અળખામણી થઇ છે?

બાળકો પ્રત્યે દયા બતાવવી હોય તો ચે ઘણો અવકાશ છે. ક્ષેત્ર સાંકડાં થયાં નથી. જ્યાં લોકો ધામધૂમણી દઇને દીક્ષા દે છે, ત્યાં કોઇને દયા ખાવાની જરૂર નથી. બહુ તો બાળદીક્ષિતો માટે સારા શિક્ષણની જોગવાઇ થાય એવી ભલામણ કરીએ પણ અઘોરીઓ છોકરાંઓ ઉઠાવી જાય ત્યારે થાય એવો ઉહાપોહ કરી બાળ દીક્ષાને વગોવશો નહિ કે એની ઓડ આપશો નહિ.

(ઉર્મિ–નવરચના) —વર્ષ : ૨૭–અંક ૧૨: પેજ ૧૦ :

પણ કોઇ ગૃહસ્થ પોતાના કુટુંબના નિર્વાહ માટે કોઇને ત્યાં ભિક્ષા માટે જાય તો ગૃહસ્થના અધિકારને તે બંધબેસતું નથી. અને તે અકર્તવ્ય છે.

વળી જો કોઇ ગૃહસ્થ ઘરબાર આદિ સર્વ-સ્વનો ત્યાગ કરી સંયમી મુનિ બને તો તેને માટે તે અર્થ કે કામનો પુરૂષાર્થ નિંદનીય છે પણ 'માધુકરી' તેના ઉચ્ચ કર્તવ્યોનું એક કર્તવ્ય બની જાય છે.

વ્યકિત માટે જે કર્તવ્ય હોય તે વ્યકિતનો અમુક અધિકાર પલટતાં અકર્તવ્ય બની જાય છે. અને જે અકર્તવ્ય તે કર્તવ્ય બની જાય છે. માટે પણ વ્યકિતએ સ્વ-પરના અધિકારને વિવેકપૂર્ણરીતે સમજવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

જેઓના દિલમાં દેશાભિમાન પડયું છે, છતાં સમસ્ત દેશ માટે જેઓએ ભેખ લીધો નથી. અને જેઓ ઘરબાર આદિ રાખી બેઠાં છે, તેઓએ દેશના સર્વોચ્ચ હિતને નજર સમક્ષ રાખી પોતાના કુટુંબ, નગર કે પ્રદેશ માટે અલગ રીતે હિત વિચારવાનું હોય છે.

જો કે, પૂર્વે વિચાર્યું તેમ, એ રીતે વર્તતાં પણ કોઇ પોતાના અન્ય અધિકારો પ્રત્યે સહેજે ઉપેક્ષા વૃત્તિ સેવી શકે નહિ.

કુટુંબ, નગર, પ્રદેશ કે રાષ્ટ્રનું હિત, વ્યક્તિ વિચારતી હોય પરંતુ તે યોગ્ય ત્યારે જ કહેવાય કે જ્યારે, વિશ્વના કોઇ પણ જીવને પીડા ઉપજે તેવું તે બદદાનતપૂર્વક ન કરે.

સ્વ-અધિકરાનો ખ્યાલ ધરી વિશ્વદષ્ટિ ખીલવી જીવવું એ વિકાસનો ખરો રાહ છે.

ઉચ્ચ અધિકારના સ્વામીઓ સામાન્ય એવા પોતાના અધિકાર પ્રત્ને લોચા વાળે તો તેઓ અધિકારભ્રષ્ટ થાય છે. અને સમાજ પર તેની માઠી અસર નિપજે છે.

આપણે દેશસેવાની મોટી મોટી વાતો કરીએ અને આપણા અંતરમાં આપણા કુટુંબ, નગર અને પ્રદેશ પ્રત્યે હમદર્દી ન હોય તો તે વાતો ફલવત્ ન નિવડે તે સંભવિત છે.

યાદ રાખવું જોઈએ કે, સમસ્ત દેશ માટે જેણે ભેખ લીધો છે, અને જેને પોતાની અંગત માલીકી જેવું ખાસ કશું જ નથી તે પોતે કોઇ અમુક કુટુંબ, નગર કે પ્રદેશનો નથી જ. તે રાષ્ટ્રવ્યક્તિ છે.

એટલે કે, અન્ય પ્રજાજનોની પેઠે કુટુંબ, નગર કે પ્રદેશ પરત્વેનો કોઇ અમુક અલગ અધિકાર તેને અદા કરવાનો હોતો નથી, સમસ્ત રાષ્ટ્ર એજ તેનું એક મોટું કુટુંબ છે.

કોઇ એક વિવેકી કુલપતિ જે અદાથી તેના કુટુંબ પ્રત્યે વર્તાવ દાખવે, તે અદાથી રાષ્ટ્ર-વ્યક્તિએ દેશના સર્વ જીવો પ્રત્યે વર્તવું પડે છે. અને નેક નજરથી દેશના સર્વ જીવોની ભાળ રાખવી પડે છે.

વળી જે વ્યક્તિ અપરિગ્રહી બની સર્વસ્વનો ત્યાગ કરી સંયમ સ્વીકારે છે, તે વ્યક્તિ કુટુંબ, નગર, પ્રદેશ અને દેશથી પણ પર બની જાય છે. તે વિશ્વવ્યક્તિ માટે કુટુંબ, નગર, પ્રદેશ કે દેશ જેવું કંઇ પણ અલગ હોતું નથી. અને તે કારણે તેને એ માટે અમુક અલગ અધિકાર અદા કરવાનો હોતો નથી. વિશ્વ એજ તેનું કુટુંબ છે.

વિશ્વના સર્વ જીવો પ્રત્યે અમીભરી દૃષ્ટિ રાખી, સ્વ-પરના કલ્યાણ માટે તેને નિરંતર ચીવટ રાખવી પડે છે. તેને તેનું નૈતિક અને આધ્યાત્મિક જીવન એકદમ ઉન્નત બનાવવું પડે છે.

ભારતની લોકસભામાં રજૂ થયેલું બીલ

[સંન્યાસ દીક્ષા પ્રતિબંધક બીલ. ૧૯૫૬]

સ્વતંત્ર ભારતમાં આજે ધારાસભાઓમાં જે અનેક પ્રકારની ધાર્મિક, સામાજિક ભારત દેશની પ્રાચીન પ્રણાલીને જાળવી રાખનારા ત્યાગ, તપ, સંયમ, સંસ્કાર ઇત્યાદિના પોષક અધ્યાત્મ-માર્ગના સહાયક કલ્યાણકારી આચાર-વિચારો હતા, તેને યેન-કેન કાયદા દ્વારા રૂંધવાના જે અનેક પ્રયત્નો થઇ રહ્યા છે, તેનો એક વધુ નમૂનો દીલ્હીની મધ્યસ્થ લોકસભામાં (બીન સરકારી) રજુ થએલું નીચેનું બીલ પુરૂં પાડે છે.

જો કે, આ બીલની ચર્ચા હાલ ઉપડવાની નથી, પણ વ્હેલામોડા આ બીલ આવી રહ્યાના ભણકારા આપણને સાંભળવા મળશે, તે માટે તે બીલ અને તેની કલમો જાણવી જરૂરી હોવાથી હિંદીભાષા-રાષ્ટ્ર ભાષામાં રજુ થયેલું તે બીલ નીચે અક્ષરશઃ અમે પ્રસિદ્ધ કરીએ છીએ.

❀

प्रजातन्त्र भारतके सातवें वर्षमें लोक-सभा-द्वारा इस प्रकारका कानून पास किया जाय-

१. इस कानूनका नाम बालसन्यास दीक्षा प्रतिबन्धक कानून (१९) होगा ।

(२) जम्मू और काश्मीरके अलावा यह सारे भारतमें लागू होगा ।

(३) भारत सरकार अपने गजेटमें प्रकाशित करके जिस तारीखकी घोषणा करे उसी तारीखसे यह लागू होगा ।

२. इस कानूनके अन्दर विषय और प्रसंगका विरोधाभाव न करते हुए,—

(१) 'बच्चे' का मतलब होगा कोई भी लिंगका व्यक्ति जिसकी उम्र अठारह वर्षसे नीचे हो;

(२) 'अदालत' का मतलब, कलकत्ता; मद्रास; बृहत् बम्बईमें प्रेसीडेन्सी मेजिष्ट्रेटकी अदालत और दूसरी जगहोंमें प्रथम श्रेणीके मेजिष्ट्रेटकी अदालत ।

(३) 'संन्यास दीक्षा' का मतलब है सांसारिक कार्योंको छोड और अपने पारिवारिक जनोंसे सम्बन्ध विच्छेद कर किसी व्यक्तिके द्वारा किसी धार्मिक मतके सन्यासी, यति, मुनि, सूरि; योगी, वैरागी, महन्त, चेला, ब्रह्मचारी, साधु, फकीर, सन्यास; संत व अन्य नामसे दीक्षा ग्रहण करना या किसी भी बालकको किसीके द्वारा इस रुपमें दीक्षित किया जाना ।

३. जो कोई किसी बालकको सन्यास दीक्षा देगा व उसके लिए परिचालना, अनुष्ठान, आदेश, अनुमति, प्रोत्साहन देगा उसे साधारण कारावास जो कि तीन महीने तक हो सकता है व जुर्मानेका दंड होगा ।

४. (१) जहां कोई बालक सन्यास दीक्षामें दीक्षित होता हो वहां उसके माता-पिता, संरक्षक व अन्य कोई व्यक्ति जिसपर कि कानूनन वा वेकानूनन रुपसे उस बच्चेकी जिम्मेवारी हो अगर कोई ऐसा कार्य करे जिससे सन्यास दीक्षाको प्रोत्साहन मिले अथवा सन्यास दीक्षा होने दे अथवा अपने कर्त्तव्यकी अपेक्षा करता हुआ उसके होनेमें बाधा न डाले उसे साधारण कारावास, जो

વ્યક્તિનો અધિકાર જેમ જેમ ઉંચો તેમ-તેમ તેની ફરજો ખૂબ વધે જાય છે.

અંતમાં વ્યક્તિએ પોતાના અધિકારનો પુરો વિવેક ધરવો. વળી ધીરજ અને સમતાથી અન્ય જનોના અધિકારને પણ વિવેકયુક્ત રીતે સમજવા પ્રયત્ન કરવો. જેથી જીવનક્ષેત્રે કંઈક અંશે પણ વાસ્તવ દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થશે અને વિકાસ થશે.

तीन महीने तक हो सकता है, व जुर्मानेका दंड होगा।

(२) इस धाराके लिये, जबतक कोइ विरोधी बात प्रमाणित न हो यह मान लिया जायेगा कि जहां किसी बालककी दीक्षा हुई है। वहां उस बालकके लिये जिम्मेवार व्यक्तिने अपने कर्तव्यकी अबहेलना करते हुए सन्यास दीक्षाको नहीं रोका है।

५. इस कानूनके अन्तर्गत गुनाहोंकी जामन हो सकेगी।

६. (१) इस कानूनमें कोई विरोधि बातके होनेपर भी अगर अदालतको किसी शिकायत या अन्य तरीकोंसे प्राप्त खबरसे सन्तोष हो जाये कि एक बालककी दीक्षाका प्रबन्ध हुआ है या होनेको है तो धारा ३ और ४ में लिखित व्यक्तियों पर सन्यास दीक्षाको रोकने के लिये निषेध आज्ञा जारी कर सकती है।

(२) अदालत निजमें या किसी व्यक्तिकी दरखास्त पर यह आदेश दे सकती है कि वह व्यक्ति जिसके संरक्षणमें बालक है उस बालक को नियुक्त समय व स्थान पर उस व्यक्तिके हवाले, जिसका अदालत आदेश दे, या करवा दे और उस बच्चेकी रक्षा व संरक्षण व खर्चके लिये उपयुक्त आदेश दे सकती है।

७. इस कानूनके लागू होनेके पहले या बादमें हुई बाल सन्यास दीक्षा रद्द समझी जायेगी।

८. क्रिमिनल प्रोसीडोर कोडकी धारामें किसी प्रकारका अन्य उल्लेख रहनेपर भी प्रेसिडेन्सी मेजिष्ट्रेटके नीचेकी अदालत इस कानूनके अन्तर्गत अपराधोंका विचार नहीं करेगी।

९. क्रिमिनल प्रोसीडोर कोडमें किसी प्रकारका उल्लेख रहनेपर भी कानूनके अन्तर्गत अपराधोंका प्रेसिडेन्सी मेजिष्ट्रेट व प्रथम श्रेणी के मेजिष्ट्रेट जिसकी सीमामें अपराधी व्यक्ति पाया जाये विचार कर सकते हैं।

कानूनका उद्देश्य व आवश्यकता

कुछ दम्भी व्यक्ति छोटी उम्रके बालक-बालिकाओंको साधु-साध्वी बनानेके कार्यमें सलग्न हैं जब कि ऐसे बालक इस प्रकारकी दीक्षाके फल व नतीजोंको समझने व जाननेमें असमर्थ होते हैं। कभी-कभी ऐसी दीक्षाओंका व्यक्तिपर बडा बुरा असर होता है और समाज पर उसका गहरा प्रतिघात होता है।

बच्चोंकी कम उम्रका दुरुपयोग न हो व बचपन व जवानीको स्वार्थ पूर्ति व नैतिक और भौतिक साधनोंके परित्यागसे बचाने के लिये इस प्रकारकी प्रथाको अत्यन्त शीघ्र रोकना आवश्यक है। यह बिल बच्चोंको दीक्षा देने व दिलानेवालोंको व सन्यास दीक्षावाले बालकके अभिभावकोंको दंडित करनेकी व्यवस्था करता है। यह बिल बाल सन्यास दीक्षाको रद्द करा देनेकी भी व्यवस्था करता है। बाल सन्यास दीक्षाको रोकनेके लिये निषेध आज्ञा जारी करना व बच्चोंकी रक्षण संरक्षण आदिकी व्यवस्था भी इसमें है। (जैन भारती)

આવા બીલો નાબુદ કર્યે જ છૂટકો !

બીલમાં ૧૮ વર્ષની અંદર સુધીનાને 'બચ્ચા' શબ્દથી ઓળખવામાં આવે છે, એ આજે કોણ સુજ્ઞ માનવ માનવા તૈયાર થશે? તેમજ ૭મી કલમમાં જણાવ્યું છે કે, આ કાયદા પહેલાં પણ જેઓએ બાલદીક્ષા લીધી હશે, તેઓની દીક્ષા પણ રદ ગણાશે. આવા કાયદાઓ શું કોઇ ધાર્મિક સ્વાતંત્ર્યમાં માનનારી પ્રજા સ્વીકારવા તૈયાર થશે કે? લો[illegible] બુંદ સુધી પણ ધર્મશીલ સંસ્કૃતિપ્રેમી ત્યા[illegible] શ્રદ્ધાપૂર્વક માનનાર પ્રજા પોતાનાં સર્વસ્વ[illegible] ભોગે પણ આવા કાયદાઓને આવતા જરૂર અટકાવી દેશે!

સુધારો.

આવશ્યકમુક્તાવલિની સમાલોચના ગયા અંકમાં આવી છે, તેમાં આ મુજબ સુધારો સમજવો. પુસ્તક પૂ. મહિમાવિજયજી મહારાજશ્રી હસ્તક પૂ. સાધુ-સાધ્વીજી મહારાજોને આપવામાં આવે છે.

યોગબિન્દુ [ભાવાનુવાદ] શ્રી વિદૂર

[લેખાંક ૧૩ મો]

આત્માને સર્વથા નિત્ય–અપરિવર્તનશીલ માની લેવામાં આવે તો તે અજ–અવિનાશી હોઇ અમર જ રહે. વ્યાબાધા આદિથી મુક્ત જ રહે. એટલે હિંસા થાય જ કોની! એકાન્તે અનિત્યક્ષણિક માની લેવામાં આવે તો બીજી ક્ષણમાં તે સ્વયમેવ વિનાશ પામવાનો છે, તેથી તેની હિંસા કેમ ગણી શકાય!

માટે જ એકાન્તતઃ નિત્ય યા અનિત્ય આત્મામાં હિંસા–અહિંસા બાધિત છે.

તત્ત્વદષ્ટિથી આત્મામાં એકાન્ત નિત્યત્વ અનિત્યત્વ ન ઘટે પણ ઉપચારથી જ ઘટે એ અવાસ્તવ છે આ રીતે અવાસ્તવિક વસ્તુવિષયક શબ્દભેદ તો વિરુદ્ધ જ છે.

એ જ રીતે કપોલકલ્પિત તત્ત્વવિષયક શબ્દભેદ બાધક જ છે.

વસ્તુના યથાર્થજ્ઞાન વિના જેઓ દ્રવ્યગુણાદિરૂપ છ તત્ત્વો માને યા સત્ત્વ, રજ તમસ્‌ની સમ અવસ્થા તે **પ્રકૃતિ**, એના યોગે **બુદ્ધિ** તેથી **અહંકાર** ઇત્યાદિરૂપે પચ્ચીશ તત્ત્વો માને.

આ રીતે તત્ત્વભેદવિષયક શબ્દભેદ પણ બાધક જ ગણાય.

કારણ–મનસ્વિ રીતે તત્ત્વોનો સ્વીકાર ન જ થાય અથવા અવાસ્તવિક રીતે હિંસા અહિંસા ન મનાય એથી અપારમાર્થિક વસ્તુને સ્વીકારવામાં આવે અથવા અતત્ત્વને તત્ત્વરૂપ માની લેવામાં આવે, તો અવશ્ય શબ્દભેદ પણ બાધક જ છે.

પણ પારમાર્થિક દૃષ્ટિએ આત્માદિ તત્ત્વોનો સ્વીકાર કરવામાં આવે, તો શબ્દભેદને પંડિતો બાધક માનતા નથી જેમ હિંસાદિની વિરતિ તાત્વિક હોય, તો તેને કોઇ યમરૂપ માને યા કોઈ વ્રતરૂપ માને. જેના માટે ગ્રંથકાર મહર્ષિ જણાવે છે કે–

मुख्ये तु तत्र नैवासौ, बाधकः स्याद्विपश्चिताम् ।
हिंसादि विरतावर्थे, यमव्रतगतो यथा ॥ २९ ॥

તાત્પર્ય એ છે કે–આત્માદિમાં ઐકાન્તિક નિત્યત્વ અનિત્યત્વ કે સદસત્ત્વબાધિત છે તેથી જ આત્માદિને અપેક્ષાએ નિત્યાનિત્ય સદસત્‌ અને પરિણમનશીલ માનવા જોઇએ. પરિણામિત્વાદિ ધર્મો જ પારમાર્થિક છે. એના યોગે જ હિંસા–અહિંસાદિ તત્ત્વતઃ ઘટી શકે છે.

યદિ આત્માદિને તત્ત્વતઃ પરિણામિત્વાદિ ધર્મોપેત માનવામાં આવે, તો પંડિતો શબ્દભેદને બાધક માનતા નથી. જેમ હિંસા–અસત્યાદિથી વિરમણરૂપ હિંસાદિના ત્યાગરૂપ અર્થને **સાંખ્યો યમરૂપ** માને અને જૈનો વ્રતરૂપ માને તો તે બાધક નથી, કારણ–આ નામભેદ મામુલી છે તત્ત્વનો યથાર્થ સ્વીકાર થયા બાદ તે બાધક બની શકે જ નહિ.

આ રીતે પ્રાસંગિક યોગવિષયક આત્માદિરૂપ વિષયની શુદ્ધિ આદિ જણાવી હવે પ્રસ્તુત તત્ત્વનું ગ્રંથકાર મહર્ષિ નિરૂપણ કરે છે–

मुख्यतत्त्वानुवेधेन, स्पष्टलिङ्गान्वितस्तथा ।
युक्तागमानुसारेण, योगमार्गोऽभिधीयते ॥३०॥

મુખ્યતત્ત્વને અનુલક્ષીને જે રીતે સ્પષ્ટ લિંગો જણાયાં તે રીતે, યુક્તિ અને આગમનો બાધ ન આવે તેમ યોગમાર્ગનું કથન કરવામાં આવે છે.

અર્થાત્‌ ઉપર્યુક્ત રીતે પરિણામિત્વાદિ ધર્મો-

પેત પારમાર્થિક આત્માદિ તત્ત્વને અનુલક્ષી જે સ્પષ્ટ લક્ષણે યોગનું જ્ઞાન થાય તે રીતે યોગમાર્ગનું પ્રતિપાદન કરવામાં આવે છે.

યોગના દર્શનભેદે અનેક પ્રકારો છે અથવા શબ્દભેદે અનેક પ્રકારો છે. તેથી તેનું સ્ફુટ લક્ષણ જણાવવું જોઈએ. માત્ર તે કથન ત્યારે જ સ્વીકાર્ય બને જ્યારે તે યુક્તિ અને આગમથી અબાધિત હોય.

યોગ એ પરલોક સાધક તત્ત્વ છે. પરલોક એ અતીન્દ્રિય તત્ત્વ છે. તેનું સાધન યોગ છે. યોગારાધન દ્વારા જ પરલોકમાં કલ્યાણ હાંસલ થાય. એ યોગમાર્ગનું પ્રતિપાદન અબાધિત જ જોઈએ. અતીન્દ્રિય અર્થના સદ્ભાવનું જ્ઞાન યુક્તિ અને અને આગમદ્વારા જ શકય છે. યુક્તિ અને આગમથી બાધિત તત્ત્વ સ્વીકાર્ય બની શકે જ નહિ.

સદ્હેતુ દ્વારા સાધ્યનું જ્ઞાન, તે **અનુમાન** રૂપ યુક્તિ છે અને આપ્તવચને તે **આગમ** છે. રાગદ્વેષના સર્વથા વિલયકરણથી જેઓએ સ્વસ્વરૂપને પ્રકાશિત કર્યું છે અને જેઓ વસ્તુતત્ત્વના યથાર્થ દૃષ્ટા બન્યા છે, તેઓ જ વાસ્તવ **આપ્ત** છે, તેમનું વચન તે આગમ છે.

યુક્તિ અને આગમદ્વારાજ અતીન્દ્રિય અર્થનું જ્ઞાન થઇ શકે છે.

યોગમાર્ગનું નિરૂપણ પણ યુક્તિ અને આગમથી અબાધિત જ જોઇએ. તો જ યોગ નિર્વાણપુરપ્રાપક બની શકે. અને તો જ નિર્વાણનગરપ્રાપક યોગરૂપ માર્ગનું વાસ્તવ પ્રતિપાદન માની શકાય.

યોગનાં ફલાત્મક સ્પષ્ટ લક્ષણો પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં જ જણાવવાનાં છે, જેમકે-બીજું ફળ તો દૂર રહો પણ યોગના પ્રભાવે સ્થિરતા, ધીરતા, શ્રદ્ધા, મિત્રભાવ, જનપ્રિયતા, પ્રાતિભજ્ઞાન અને તત્ત્વપ્રકાશરૂપ ફળ પ્રાપ્ત થાય છે.

આ બધાં યોગનાં ફળાત્મક સ્પષ્ટ લિંગો છે.

જે જે ઇષ્ટનો પ્રાપક હોય, તે તેનો માર્ગ ગણાય. યોગ પણ ઇષ્ટ મોક્ષપુરનો પ્રાપક છે, તેથી તે પણ મોક્ષમાર્ગરૂપ ગણાય. એ યોગના દ્વારા આત્માનું મોક્ષ સાથે જોડાણ થાય છે. આત્માનું મૌલિક સ્વરૂપ પ્રકાશિત થાય છે, તેથી જ એને યોગ મનાય છે. એના પાંચ ભેદ છે. જેના માટે ગ્રંથકાર મહર્ષિ જણાવે છે કે—

૧ ૨ ૩ ૪ ૫

अध्यात्मं भावना ध्यानं, समता वृत्तिसंक्षयः।
मोक्षेण योजनाद्योग, एष श्रेष्ठो यथोत्तरम्॥

૧ ૨ ૩ ૪

અધ્યાત્મ, ભાવના, ધ્યાન, સમતા અને
૫
વૃત્તિસંક્ષય આ ભેદોમાં ક્રમશઃ ઉત્તરોત્તર ભેદ પ્રધાન છે—શ્રેષ્ઠ છે.

જો કે સદ્ભૂત અને નિરુપચરિત ભાવરૂપ હોઇ પાંચેય યોગભેદ શ્રેષ્ઠ જ છે, તથાપિ ઉત્તરોત્તર સાક્ષાત્ મોક્ષના પ્રાપક હોઈ અતિશ્રેષ્ઠ છે.

એ યોગ તાત્ત્વિક અને અતાત્ત્વિક હોય છે સાનુબંધ અને નિરનુબંધ હોય છે સાશ્રવ અને અનાશ્રવ હોય છે. નામભેદે યોગભેદ હોય છે.

અમુક યોગ તાત્ત્વિક હોય છે જ્યારે અમુક માત્ર નામ યા વેષથીજ હોય છે. અમુક યોગની પરંપરા અવિચ્છિન્ન ચાલે છે જ્યારે અમુક તુટી જાય છે. અમુક યોગ દીર્ઘસંસારફલક બની જાય છે જ્યારે અમુક સંસારનાશક બની જાય છે. આ રીતે યોગશાસ્ત્રકારો યોગને જુદા જુદા નામે સંબોધે છે.

જેના માટે ગ્રંથકાર મહર્ષિ ફરમાવે છે કે—

तात्त्विको भूत एव स्या-दन्यो लोकव्यपेक्षया।
अच्छिन्नः सानुबन्धस्तु, च्छेदवानपरो मतः ॥ ३३ ॥

જે તાત્ત્વિક યોગ હોય છે, તે વાસ્તવ જ હોય છે. બાકી અતાત્ત્વિક તો માત્ર લોક અપેક્ષી હોય છે. જે યોગની ધારા સતત–અવિરત હોય, તે સાનુબંધ હોય છે અને જેની ધારા ચાલુ ન રહે પણ છેદાઈ જાય,–વિણુસી જાય તે યોગ નિરનુબંધ હોય છે.

તાત્ત્વિક યોગજ વાસ્તવિક છે. કારણુ–એ યોગના સદ્‌ભાવમાં આત્માને માત્ર એક નિર્વાણુની જ અભિલાષા હોય છે, પણુ લોકખ્યાતિ–પૂજા યા ઋદ્ધિ–સમૃદ્ધિની ઇચ્છા હોતી જ નથી. જે યોગના આરાધનમાં જનમનરંજનની ઇચ્છા હોય, યા લાભ, પૂજા, ખ્યાતિ આદિની કામના હોય, તે યોગ વાસ્તવ નથી. યોગાભાસ જ છે. ભલે પછી નામ યા વેષ યોગને ઉચિત હોય પણુ તે કાર્યકર બનતો નથી બલકે અનર્થકરજ બને છે.

જ્યાં સુધી નિર્વાણુની પ્રાપ્તિ ન થાય, ત્યાં સુધી જે યોગધારા અવિરત ચાલુ રહે, તે સાનુબંધ યોગ છે, પણુ જો ત્રુટક થઇ જાય યા વિણુસી જાય, તો મતિમંતો તેને નિરનુબંધ માને છે.

આ વિષયમાં ગ્રંથકાર મહર્ષિ જણાવે છે કે–

सास्रवो दीर्घसंसार–स्ततोऽन्योऽनास्रवः परः ।
अवस्थाभेदविषयाः, संज्ञा एता यथोदिताः ॥ ३४ ॥

જે યોગની આરાધના છતાં દીર્ઘકાળપર્યંત સંસારમાં પર્યટન કરવું પડે તે સાશ્રવ છે અને જેમાં સંસારપરિભ્રમણુ ન હોય તે અનાશ્રવ છે. જુદી જુદી અવસ્થાને અનુલક્ષી યોગનાં આ રીતે જુદાં જુદાં નામો પાડવામાં આવ્યાં છે.

આ યોગભેદ વિષયમાં પણુ ગ્રંથકાર મહર્ષિ જણાવે છે–

स्वरूपं संभवं चैव, वक्ष्याम्यूर्ध्वमनुक्रमात् ।
अमीषां योगभेदानां, सम्यक्शास्त्रानुसारतः ॥३५॥

આ યોગભેદોના સ્વરૂપ અને સંભવનું અનુક્રમે ખ્યાન આવીશ પણુ સમ્યક્ શાસ્ત્રના અનુસારે જ.

અર્થાત્ ઉપર્યુક્ત યોગભેદોનું સમ્યક્ શાસ્ત્રાનુસારે સ્વલક્ષણુ–અસાધારણુ સ્વરૂપ અને ઉત્થાન ક્રમશઃ જણાવું છું. શ્રી જિનાગમને અનુસરી ગ્રંથકાર મહાત્મા અધ્યાત્મ આદિ યોગોના સ્વરૂપને અને એની ઉત્પત્તિને ક્રમશઃ જણાવે છે, પણુ તે અગાઉ તેઓ સંક્ષેપમાં યોગનું માહાત્મ્ય જણાવે છે, અને સત્પુરૂષોની પ્રવૃત્તિનું કારણુ હોઇ પૂર્વસેવાના ક્રમને પણુ જણાવે છે–

इदानीं तु समासेन, योगमाहात्म्यमुच्यते ।
पूर्वसेवाक्रमश्चैव, प्रवृत्त्यङ्गतया सताम् ॥ ३६॥

જો કે ગ્રંથકારને યોગભેદોના સ્વરૂપનું અને અને તેની પ્રાપ્તિનું ક્રમશઃ વર્ણન કરવાનું છે, તથાપિ તેઓ યોગના સંક્ષિપ્ત માહાત્મ્યને વર્ણવે છે કારણુ–તેના માહાત્મ્યના શ્રવણુથી સહજતઃ યોગ પ્રતિ ઉલ્લાસ–આદરભાવ થાય જ.

યોગનો આનંદ તો અનુભવગમ્ય છે. એનું વર્ણન યા આછુંય ખ્યાન કેમ જ આલેખાય! છતાં ય શાસ્ત્રાનુસારે તેનું [illegible] ટુંકું વર્ણન થઇ શકે છે, કારણુ–તે [illegible] પ્રકારનો આદર જ છે.

ગુરુદેવાદિપૂજા વગેરે યોગપ્રાપ્તિની પ્રથમભૂમિકા છે એના યોગે વાસ્તવ યોગની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. તેથી જ પૂર્વસેવાનો પણુ ક્રમ તેઓ વર્ણવે છે. કારણુ–એથી સત્પુરૂષો–પ્રેક્ષાવંતો યોગમાં પ્રવૃત્તિ કરે. —ક્રમશઃ

પ્રતિબિંબઃ

પૂ. પાદ પંન્યાસજી મહારાજ શ્રી કનકવિજયજી ગણિવર

(કેટલાંક બોધક શબ્દચિત્રો)

માનવનાં મનની મોટાઈ :

માનવની મોટાઈ તેના શરીર, કે તેના કાંડાના બળ ઉપર આધાર નથી રાખતી પણ માનવના હૈયાની વિશાળતા, મનની મોટાઇ, પરોપકારવૃત્તિ, એજ વાસ્તવિક રીતે માનવની મોટાઇને કહી આપે છે.

ત્રણ ખંડ ભરતનાં એકછત્રી સામ્રાજ્યને ભોગવનાર શ્રી કૃષ્ણ મહારાજાનાં હૃદયની મોટાઇનો આવો જ એક બોધક પ્રસંગ આવે છે. જ્યારે તેઓ બાવીશમા તીર્થંકર ભગવાનશ્રી અરિષ્ટનેમિપ્રભુને હાથી ઉપર બેસીને પોતાના વિશાલ પરિવાર સાથે વંદન કરવા જઈ રહ્યા છે ત્યાં દ્વારિકાના રાજરસ્તા ઉપર એક જરા-જર્જરિત અતિ વૃધ્ધ માણસ પોતાના ઘરના આંગણે પડેલા ઈંટોના ઢગલામાંથી એક એક ઈંટ મહામુશ્કેલીએ ઉપાડીને ઘરમાં લઈ જતો કૃષ્ણ વાસુદેવની દૃષ્ટિએ ચઢયો.

હજારો બલ્કે લાખો માણસો જેની સેવામાં હાજર છે. જેને પાણી માંગતા દૂધ તરત જ હાજર થાય છે, તેવા મહાપુણ્યવાન શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને આ જોઇને મનમાં વિચાર આવ્યોઃ 'અરે! આ બિચારો વૃધ્ધ માણસ આ હજારો ઈંટોને આમ એક-એક ઉપાડતાં ક્યારે કામ પતાવશે, આ માણસ કેટ-કેટલો અશક્ત તથા દુર્બળ છે. લાવને હું એને થોડી સહાય કરૂં.'

આમ મનમાં નક્કી કરીને કૃષ્ણ મહારાજે હાથી ઉપરથી થોડા નીચા વળીને એ ઈંટના ઢગલામાંથી એક ઈંટ ઉપાડી. હાથીને થોડો વાળી પેલા વૃધ્ધ માણસના ઘરના ઓટલા ઉપર એ ઈંટ મૂકી. પોતાના માલિકને આ રીતે ઇંટ ઉપાડીને મૂકતાં જોઈને તરત જ કૃષ્ણ મહારાજના સેંકડો સેવકો વગર એ ચૂપોચૂપ એક એક ઈંટ લઇને પેલા વૃધ્ધ માણસના ઘરમાં મૂકવા મંડી પડયા.

થોડીવારમાં તો રસ્તા ઉપર રહેલો ઇંટનો ઢગલો તદ્દન સાફ થઇ ગયો. અને પેલા નિર્બલ દરિદ્ર માણસનાં ઘરમાં બધી ઈંટો પહોંચી ગઇ.

એક નજીકના સેવકે કૃષ્ણ વાસુદેવને પૂછયુંઃ 'મહારાજ! આપે આવા નિર્બળ કામ માટે જાતે તકલીફ શા માટે લીધી? ત્રણ ત્રણ ખંડ ભરતક્ષેત્રનું સામ્રાજ્ય ભોગવનાર આપને આવાં કામ કરવાના હોય કે? આપે અમને આદેશ કર્યો હોત તો શું આ કામ ન થાત?

હસીને મહારાજાએ જવાબ આપ્યો : 'ભાઇ! તું કહે છે, એ વાત સાચી છે, પણ આ વૃધ્ધ પુરુષની અસહાયદશાનો વિચાર કરતાં અને તેના હાથે ઉપડાતી ઈંટને જોતાં મને એમ થયું કે, આખો દિવસ આને થશે, તો પણ આ બિચારો પહોંચી ન વળે, અને એને જે પરિશ્રમ પડશે, એ જુદોઃ આ કરુણાથી મારૂં હૃદય ભરાઈ ગયું. એ વખતે મારો આત્મા ... બનીને સ્વાભાવિકપણે આમ કરવા પ્રે... તે વેળા કોઈને કહેવા માટેનો વિચા... મને ન સૂઝયો, અને મેં જો એક માણસને આ કામ કરવાનું કહ્યું હોત તો તે જ એકલો કરત! પણ તમે બધા જે વગર-પ્રેરણાએ એક-એક તૈયાર થઇને ઈંટો ઉપાડવા મંડ્યા, તે ન જ બનત! નિર્બલ, દુઃખી કે પીડિતને જોઇને જેનાં હૈયામાં સમવેદના, હમદર્દી કે

સમભાવ નથી જાગતો તે હૃદય પથ્થર કરતાં યે નકામું છે.'

મહારાજા કૃષ્ણની આ વાત સાંભળી પેલો સેવક, પોતાનાં સ્વામીનાં હૃદયની વિશાલતાને હૃદયથી નમી [illegible]

વાતના મર્મને [illegible]તા શીખવું જોઇએ !

કેટલીક વખતે શાણા પણ માનવો, ઉતાવળમાં સામાના શબ્દોને પકડીને જીભા–જોડી કરવા બેસી જાય છે, પણ ધીરજથી સામાના આશયને સમજવા પ્રયત્ન નથી કરતા, ત્યારે અર્થનો અનર્થ થતાં વાર નથી લાગતી. ઉતાવળમાં કાંઈ કરતાં પહેલાં સામાના આશયને સમજવો જરૂરી છે. આવો જ એક પ્રસંગ મહારાજા કુમારપાળનાં જીવનમાં બન્યો હતો.

સિદ્ધરાજ જયસિંહની ગાદી ઉપર મહારાજા કુમારપાળનો રાજ્યાભિષેક પાટણ શહેરમાં ભવ્ય સમારોહપૂર્વક ઉજવાઈ ગયો. પણ છેલ્લી ઘડી સુધી સિદ્ધરાજ જયસિંહને કુમારપાળ માટે ભારે વિદ્વેષ રહ્યો હતો. એ કારણે કુમારપાળનાં રાજ્ય પર આવ્યા પછી યે જૂના રાજ્યાધિકારીઓ કુમારપાળ પ્રત્યે એટલો સદ્ભાવ ધરા[illegible] હતા. બુદ્ધિશાળી મહારાજા કુમારપાળે [illegible]સૂત્રો હસ્તગત કર્યા પછી, ધીરે ધીરે [illegible] તથા અસંતુષ્ટ તત્ત્વોને જેર કરવા માંડયાં, છતાંએ કેટલાયે માણસો– જેઓ સિદ્ધરાજના સમયમાં રાજ્યના અધિકારપદે હતા, તેઓએ મહારાજા વિરૂદ્ધ અનેક કાવાદાવા છુપી રીતે અજમાવવા માંડયા. પણ કુમારપાળરાજાનું પુણ્યબલ અજબ હતું. કેવળ પુણ્યબલની સહાયથી ચોમેર વિપરીત સંયોગોની વચ્ચે તેઓ ગુર્જરેશ્વરપદના ગૌરવથી અલંકૃત બનીને સ્થિર થઈ ગયા.

એક અવસરે મહારાજા કુમારપાળે સિદ્ધરાજ જયસિંહના સમયના જુના અને રાજ્યવહિવટમાં પ્રૌઢ બનેલા અલિંગ નામના અનુભવી મંત્રીને પૂછયું: 'મંત્રીશ્વર! હું જે પૂછું તેનો સ્પષ્ટ તથા નિર્ભયપણે જવાબ આપજો! સ્હેજ પણ સંકોચ નહિ રાખતા.'

'સારૂં, મહારાજા! આપ જે ફરમાવશો, તે મારે કબૂલ છે.'

'બોલો! મંત્રી! મારો રાજ્યકાળ પણ તમે અનુભવ્યો છે. મારી રાજ્યપદ્ધતિ, મારી પ્રકૃતિ, મારો સ્વભાવ ઈત્યાદિ તમે પિછાણી શકયા છો, તે જ રીતે મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહના પણ તમે પરિચયમાં રહ્યા છો, તેમનો રાજ્યકાલ, તેમનો સ્વભાવ, તેમની રાજ્યપદ્ધતિ ઇત્યાદિ પણ તમે અનુભવી છે, તો સાચું કહેજો! મારામાં અને મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહમાં શું શું તફાવત છે? કઈ કઈ ભિન્નતા છે? અને બન્નેમાંથી અધિક કોણ તથા ન્યૂન કોણ? જે કાંઇ વાસ્તવિક હોય તે કોઇ પણ પ્રકારના સંકોચ વિના મને કહેજો!'

મંત્રીશ્વર અલિંગ સમજુ, પીઢ તથા ચતુર હતો. સાથે રાજ્યનું, તથા રાજાનું સાચું હિત સમજનારો વિવેકી હતો. બન્ને રાજવીઓનાં જીવનમાં રહેલી ન્યૂનતા તથા મહત્તાને તેણે પોતાની દીર્ઘદૃષ્ટિતાથી માપીને હૃદયમાં સંઘરી રાખી હતી. જ્યાં સુધી અવસર ન આવે, ત્યાં સુધી નિરર્થક એક પણ શબ્દ મોઢામાંથી બ્હાર કાઢવામાં મૂર્ખાઇ છે, એમ તે માનતો.

આજે અવસર પાકયો હતો. હવે મૌન

રહેવાનો કોઇ અર્થ ન હતો; તેણે નિર્ભીકતાથી સ્પષ્ટતા કરતાં કહ્યું; 'મહારાજ! મહારાજ સિદ્ધરાજ જયસિંહમાં ૯૮ સદ્‌ગુણો હતા, અને બે દુર્ગુણો હતા જ્યારે આપનામાં ૯૮ દુર્ગુણો છે, અને બે સદ્‌ગુણો છે.'

રાજ્યના વયોવૃધ્ધ પીઢ મંત્રીશ્વરની વાણી સાંભળી રાજસભામાં સર્વ કોઈ સ્તબ્ધ બની ગયા. ક્ષત્રિયશિરોમણિ મહારાજા કુમારપાળનું મુખ પડી ગયું. શરમ તથા સંકોચથી ભરી સભામાં તેઓનાં મુખ પર શ્યામતા છવાઈ ગઇ, જાણે ધરતી જગ્યા આપે તો તેમાં સમાઇ જવાની આતુરતા તે વખતે તેમનામાં જણાવા લાગી. સહુ કોઇ સભામાં બેઠેલાઓને લાગ્યું કે, 'હમણાં મહારાજાનો કોપ મંત્રીશ્વર અલિંગ ઉપર ઉતરશે કે શું?'

એટલામાં મૌનને ભેદીને ધીરે સ્વરે મંત્રીએ સ્પષ્ટતા કરી; 'રાજન્! મેં જે કહ્યું તે સાંભળીને આપ અકળાઇ ગયા લાગો છો!

મહારાજાએ સંકોચ પામીને જવાબ આપ્યો: 'મંત્રીશ્વર! તમે જે કહ્યું તે સાચું હોય તો ખરેખર આવી ગૌરવશાળી ગૂર્જરેશ્વરની રાજગાદી પર બેસવાને હું અધિકારી નથી. અને ગૌરવહીનપણે જીવવા કરતાં મરવાનું હું વધુ ઈષ્ટ ગણું છું.' આમ કહીને મહારાજા કેડે ખોસેલી તરવારની મૂઠને પકડીને જ્યાં પોતાનાં શરીર પર ઉગામવા જાય છે, ત્યાં વયોવૃધ્ધ મંત્રીશ્વરે મહારાજાનો હાથ પકડીને કહ્યું:

'સ્વામિન્! આપ આમ શા માટે ઉતાવળા થાવ છો, મારા કહેવાનાં મર્મને તો જાણો. આપના ૯૮ દુર્ગુણોને ઢાંકનારા આપના બે સદ્‌ગુણો આપનાં જીવનને ગૌરવ આપી જાય છે, કોઇ પણ વસ્તુની મહત્તા કેવળ સંખ્યાથી મપાતી નથી પણ તેમાં રહેલી વિશિષ્ટતાથી જ વસ્તુની શ્રેષ્ટતા મપાય છે. આપનામાં કૃપણતા, આદિ અનેક દોષો છે, પણ આપ સંગ્રામના મોરચે વીરની જે[illegible] છો, એકલે હાથે આપ હજારોની [illegible]ને દુશ્મનોને હઠાવીને જ પા[illegible] પણ કદિ યુધ્ધભૂમિ ઉપર પીછેહઠ [illegible]શી. તે સંગ્રામશૂરતા, તેમજ પરનારી સહોદરપણારૂપ આપનો અનુપમ ગુણ આપના જીવનને દીપાવનારો અદ્‌ભૂત ગુણ છે. આ બે ગુણોના કારણે આપના બધા દોષો ઢંકાઈ જાય છે, જ્યારે ગૂર્જરેશ્વર મહારાજા સિધ્ધરાજમાં સાહસિકપણું, ઉદારતા ઇત્યાદિ ગુણો સેંકડો હતા, પણ રણસંગ્રામમાં તેઓ કાયર હતા. દુશ્મનની સામે મોરચો માંડયા પછી, ન ફાવ્યું તો પીછેહઠ કરીને તેઓ ઘણીએ વેળા પાછા આવ્યા છે. તેમજ રાજાના જીવનની શોભા તેનો જે સદાચાર–સુશીલપણું તે ગુણ તેઓમાં ન હતો. પરસ્ત્રીલંપટતાના કારણે તેમણે પોતાના જીવનમાં અપયશ પ્રાપ્ત કર્યો હતો. માટે રાજન્! આમ એકદમ ઉતાવળા થઇને અકળાઈ ન જવું, પણ કહેનારના મર્મને, તેના આશયને સમજવા પ્રયત્ન કરવો. તે આપના જેવા શાણા રાજવીને માટે જરૂરી છે.'

મહારાજા કુમારપાલે આ સાંભળીને વયોવૃદ્ધ મંત્રીશ્વરની પારખશક્તિ માટે પ્રસન્નતા અનુભવી.

❀

ભૂંડાઇને જીતવામાં ભલાઇની જરૂર છે.

માનવમન કેટ–કેટલું તરંગી અને ચંચલ છે. તેની કામનાઓ, આશાઓ તથા અરમા-

નાઓને કોણ આંબી શકવા સમર્થ છે! મનને, અજ્ઞાનતાના પાશમાં વીંટાયેલા મનને જેઓ મારી શકે છે, ઇંદ્રિયોના નિરંકુશ નાચને જેઓ નાથવા સામર્થ્ય [illegible] છે. તેઓ જ ખરે-ખર સંસારમાં [illegible] છે. તેઓ જ મોટાઇને—મહત્ત[illegible]કે છે! આવા-ઓની મોટાઇ, કે[illegible]ને દમવામાં નહિ પણ દુષ્ટતાને દમવ[illegible] જ હોય છે. આવો જ એક પ્રસંગ ઇતિહાસના પાને નોંધાયો છે.

કાશીનરેશનો રથ એક વખત ગંગાનદીના કાંઠે નીકળ્યો છે. રથમાં મહારાજા પોતે બેઠા છે. સારથિ રથના ઘોડાઓને તીરવેગે પવનની હરિ-ફાઇ કરવા જાણે દોડાવી રહ્યો છે. રસ્તો સાંકડો આવ્યો, એક જ રથ નીકળી શકે, તેવા સાંકડા માર્ગમાં જ્યાં રથ પેઠો, ને વાંકમાં સામેથી રથ આવતો નજરે પડયો. સારથિએ તદ્દન બે-પરવાઈથી પડકાર કર્યો: 'એ ય કોણ છે? જે હોય તે રથને પાછો વાળી દો, મહારાજાની પોતાની સવારી આવી રહી છે.'

સામેથી એટલી જ મક્કમતાથી જવાબ મલ્યો; 'જે હોય તે, રથને જલદી પાછો વાળો, ખુદ કોશલનરેશની સવારી આવી રહી છે!

કાશીનરેશના સારથિએ હઠ કરીને એ જ મક્કમતાપૂર્વક સંભળાવી દીધું. 'તારા મહારાજા [illegible]ટા ચક્રવર્તી હોય, પણ કાશીના [illegible]નો રથ કદિ એક ડગલું પણ પાછો નહિ હઠે, ગમે તે થાય!'

'તો કોશલનરેશ્વરનો રથ પણ નહિ પાછો વળે, એ તારે સમજી લેવું.'

થોડીવાર આ કચકચાટ ચાલ્યો. બન્ને રાજાના મુખ્ય-મુખ્ય અધિકારીઓ ત્યાં ભેગા થયા. સહુ પોત-પોતાનાં મહારાજાના ઐશ્વર્ય, સત્તા, વૈભવ તથા મોટાઇની બડાઇ મારવા લાગ્યા. ને એક જ નિર્ણય પર આવ્યા કે, 'કદિ પણ અમારા મહારાજાનો રથ પાછો નહિ જ વળે!'

'કારણ?' મધ્યસ્થ પણ વિચારક માણસો જે ત્યાં આ વસ્તુનો કોઇ પણ રીતે નિવેડો લાવવા આતુર હતા, તેમણે જાણવા માંગ્યું.

'કારણ એક જ કે, કોશલનરેશ જેવું ઐશ્વર્ય, વૈભવ, તથા સામ્રાજ્ય આ ધરતીના પડ પર કોણ ભોગવે છે?'

'તો કાશીનરેશના ઐશ્વર્યનો પાર કયાં છે?' એમનો વૈભવ અસીમ છે, અને એમનાં સામ્રાજ્યને કયાં સીમા છે!' કાશીનરેશના અધિકારીઓએ સામે જવાબ આપ્યો.

આમ કેટલોએ સમય વ્યતીત થયો: છેવટે કાશીનરેશે પોતાના સેવકોને, અધિકારીઓને નમ્રતાથી કહ્યું: 'આવી ખોટી માથાકૂટ રહેવા દો, ભલે કોશલનરેશનો રથ આગળ વધે. આપણો રથ પાછો વાળો!'

'ના, મહારાજા! એ નહિ બને, આમાં આપનો અંગત કેવલ પ્રશ્ન નથી, આ તો રાજ્યની પ્રતિષ્ઠાનો સવાલ છે. રાજા એ વ્યક્તિ છે, રાજ્ય એ સમષ્ટિ છે. વ્યક્તિના ગૌરવ કરતાં સમષ્ટિનું ગૌરવ મોટું છે.'

શાણા, વિચારક અને નમ્ર પણ કાશીનરેશ તે અવસરે મૌન રહ્યા. આ ચડભડાટ થોડો સમય ચાલુ રહ્યો. કોનો રથ આગળ વધે, અને કોનો રથ પાછો વળે, તેનું કશું જ નિરાકરણ આવે તેમ ન રહ્યું. તે સમયે બન્ને પક્ષમાં પ્રતિષ્ઠિત ગણાતા વિદ્વાન માણસોના નિર્ણયને સ્વીકાર્ય કરવાનું નિશ્ચિત બન્યું. તે લોકોએ નિર્ણય આપ્યો; 'માનવમાત્રની મોટાઇ

તેનાં ઐશ્વર્ય, સત્તા કે સંપત્તિના વૈભવથી નહિ માપી શકાય, એ માપદંડ ટુંકો પડે, માનવની શ્રેષ્ઠતા તેના શીલ, ક્ષમા, સંયમ, અને સજ્જનતાના લક્ષણથી માપી શકાય છે, એ દૃષ્ટિએ બન્ને રાજવીઓમાંથી જે શ્રેષ્ઠ પૂરવાર થશે, તેનો જ રથ આ માર્ગેથી આગળ વધી શકશે, અને તેની પ્રતીતિ અમને કરાવવી જોઇશે, તે અન્ય કોઈ નહિ પણ રથ હાંકનાર સારથિએ જ કરાવવી પડશે. બીજા વાકૂચતુર માણસો બોલવામાં ગમે તેવું સારૂ બોલીને પોતાનાં રાજવીનાં દૂષણોને ઢાંકી, ખોટા ગુણોની બડાઇ મારી શકે, માટે સારથિ જેવો કેવલ રથ હાંકવામાં કૌશલ ધરાવનાર માણસ, આવી બાબતોમાં સાચું બોલી શકે, એ સંભવિત છે.'

આમ કહીને તેમણે કોશલનરેશના સારથિને પૂછયું; 'બોલ, ભાઇ ! તારા રાજવીમાં કઈ શ્રેષ્ઠતા છે ?'

સારથિએ જવાબ આપ્યો: 'અમારા મહારાજા દયાળુ છે, સદાચારી છે, ક્ષમાવાન છે, મોટા સાથે મોટા બનીને વર્તે છે, નાના સાથે નાના બનીને સરલપણે વર્તન રાખે છે.'

'પણ હલકા, તુચ્છ અને દુષ્ટ માણસોની સાથે, તમારા મહારાજાનું બગાડનાર ભૂંડા સાથે એ કઇ રીતે વર્તે છે? એ વેળા એમનો સ્વભાવ કેવો રહે છે ?'

'ભૂંડા સાથે અમારા મહારાજા ભૂંડા જ થાય.' દુષ્ટ અને નીચની સાથે સજ્જનતા કેમ હોય ? એવાની સાથે એવા જ થવામાં તેઓ માને છે.'

'બહુ સ[illegible] પેલા મધ્યસ્થ પુરુષોએ કાશીનરે[illegible] પૂછયું; 'બોલ, તારા રાજાનો સ્વ[illegible]મની શ્રેષ્ઠતા શી ?'

તેણે કહ્યું: [illegible]રાજા ન્યાયનિષ્ઠ, ચતુર, શાંત, ક્ષમાશીલ, વૈર્યશાલી, સદાચારી, તથા સજ્જન પુરુષ છે. તેઓ સજ્જનની સાથે સજ્જન, અને દુર્જનની સાથે પણ સજ્જન રહે છે.'

'તો ભૂંડાની સાથે તેમનો વ્યવહાર કેવો ?'

'અમારા કાશીનરેશ કદિ પોતાનું ગમે તેવું બગાડનાર ભૂંડા સાથે હૃદયથી પણ ભૂંડાઇ કરતા નથી. ભૂંડાને પણ તેઓ ભલાઈથી વશ કરે છે. દુષ્ટને પણ સજ્જનતાથી જીતવામાં તેમને રસ છે.'

આ સાંભળી ન્યાયપ્રવીણ મધ્યસ્થ પુરુષોએ તરત જ છેલ્લો નિર્ણય સંભળાવી દીધો: 'કોશલનરેશ કરતાં કાશીનરેશ મહાન અને શ્રેષ્ઠ છે, તેમનો રથ આગળ વધી શકશે.'

ને તરત જ કોશલનરેશનો રથ સારથિએ પાછો વાળ્યો, એટલે કાશીનરેશની સવારી આગળ વધી.

❀

અમેરિકાના પ્રેસીડન્ટ વિલ્સનને કોઇએ પૂછયું, 'દશ મિનિટ ભાષણ ક[illegible] હોય તો તમારે કેટલી તૈયારી કરવી પડે ?'

'બે અઠવાડિયા'

'એક કલાક ભાષણ કરવું હોય તો ?'

'તો એક અઠવાડિયું.'

'ને બે કલાક ભાષણ કરવું હોય તો !'

'આલો તૈયાર છું.' વિલ્સને કહ્યું.

તપધર્મના ગૌરવને ગાતી મંગલકથા:

ડગલે પગલે નિધાન.

પૂ. પાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયભુવનતિલકસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

પ્રત્યેક માન... કદી સુખનો કે દુઃખનો કદી મી... કરાવતી જ હોય છે. શુભ-કર્મના ...નંદ-ચમન દેખાય છે. અશુભ કર્મનો ...ુઃખ-વ્યથા કે વેદનાની કારમી ચીસ... છે. વિશ્વ જ એવું નામ છે કે, ઇષ્ટ સં... થવો અને તેની પાછળ વિયોગ દોડી જ આવે છે. તેજ-છાયાની જેમ ઇષ્ટ-સંયોગ હર્ષિત કરી દે છે. અને અનિષ્ટ સંયોગ વિષાદના વમલમાં ગૂંચવાડી મૂકે છે. કર્મ-મદારીએ કર્મ-દોરથી બંધાયેલા જીવ-વાંદરાને માંકડાને કંઇ જાતના નાચ નચાવ્યા છે અને નચાવી રહ્યો છે. કર્મની અંધારી કોટડીમાં પુરાયેલો જીવ સ્વરૂપને દેખી-ઓળખી શકતો નથી એટલે ગોથાં ખાયા કરે છે.

તવંગરને પલમાં ગરીબાઇની ભવાઇ ભજવવી પડે છે. આજનો રાંકડો ગરીબ કોઇ સુભગ પલ મલતાં શ્રીમંતાઇની સાહ્યબીનો માલિક બની જાય છે. આજે હજારો પર હકુમત ચલાવનારો, લાખ્ખોની ઉપર સત્તાનો દોર વિંઝનારો આવતીકાલે લાખ્ખોના હુકમોને ઉભા-પગે ઉઠાવનારો બની જાય છે. એક સરખા રંગો રહેતા નથી એક સરખી સુખ-સાહ્યબી સ્થિર નથી. એક સરખી સ્થિતિ કોઇની જ જોવાતી નથી. ચડતી અને પડતી, ઉદય અને અસ્ત, ખીલવું અને કરમાવું આ તો વિશ્વ-નિયમનો એકધારો કાયદો ધારાસભાની જાહેરાત સિવાયનો ઘડાયેલો છે. આ કાયદાનું પાલન ...આનાકાની સિવાય ઇચ્છાથી કે અનિચ્છાથી ...પડે છે. આની સામે અહિંસક લડાઈ કે સત્યાગ્રહની કુચ કંઇ જ ન નભે! ધન-બલ અહીં નકામું પડે છે. સ્વજન-બલ અહીં પાંગળુ છે. શરીર-બલ અહીં કંઇ જ વિસાતમાં નથી. આ તો કર્મની લીલા છે.

જીવ જ્યારે આનંદમાં હોય છે, સર્વજાતની અનુકૂલતાઓ ભોગવતો હોય છે, ત્યારે પોતે શું કરી રહ્યો છે કે આ કરવાથી શું મને પરિણામે આવશે તેનો વિચાર સરખોય કરતો નથી. મદિરા-પાન કરનારો જેમ ઘેલો બનીને અકર્તવ્યોને કર્તવ્ય માનીને કરી નાંખે છે, પછી ગમે તેટલો પરિતાપ કરે તોય શું વળે! એક દારૂડીયાએ દારૂના નખોદીયા નસામાં પોતાનું ઘર સળગાવી મૂક્યું. દારૂનો નશો ઉતરતાં રોવા લાગ્યો; પણ હવે એ બળેલું ઘર તો ખાખ જ રહેને! કંઇ ઉભું થાય ખરૂં! ન જ થાય. તેમ મોહાંધ જીવડો ન કરવાનાં પાપાચરણો હસતે મુખડે કરી નાંખે છે. પણ તેનું કાતીલ-ભયંકર પરિણામ ભોગવવું પડે છે ત્યારે રડે છે, છાતીયો કૂટે છે, ગાંડોતૂર બની જાય છે. આવેલા દુઃખને ભગાડવા ધમ-પછાડા કરે છે. લાખ્ખો ઉપાયો સર્જે છે. શક્ય બધું ય કરી નાંખે છે પણ તે દુઃખ ફીટતું જ નથી. ક્યાંથી ફીટે! કરેલાં કર્મો રાજાઓને કે તવંગરોને ય મૂંગા બનીને ભોગવવાં જ રહ્યાં.

દુકાનદારી કરનારો નફાટોટાનાં સરવૈયાં રોજ કાઢતો જાય અને ટોટાવાળો ધંધો બંધ કરતો જાય તો નફા વાળો ધંધો ધીકતો ચાલતાં આખરે નફો જ રહેને! પણ આંધળી દોટ મૂકીને બસ ધંધો જ કરવો! ધંધો, ને ધંધો જ તો પછી એ પેઢી દેવાળામાં નોંધાય. તેવી જ રીતે જીવ પણ કર્તવ્યાકર્તવ્યનો વિચાર કરીને પ્રવૃત્તિ કરતો રહે તો જરૂર દુઃખરૂપી તોટો ન જ આવે, સુખનો નફો જ મળ્યા કરે!

જૈન-શાસ્ત્રોમાં બાલ-જીવોને ઉપકારી કથા-સાહિત્ય પણ કથાનુયોગના નામથી પ્રખ્યાત છે. કથા-સાહિત્યે તો કેઈ જીવોને માર્ગદર્શન કરાવ્યું છે, કેઇ જીવોને સંસ્કારી અને આદર્શજીવી બનાવ્યા છે, મહાત્યાગના પંથે વાળ્યા છે. અહીં પણ અનેક જીવોને માર્ગદર્શક નીવડે અને આત્મ-વિકાસને પ્રેરણા આપે એવી તપ-મહિમાની ગૌરવ-ગાથા રણકારતી એક કથા રજૂ થાય છે.

આ કથામાં કર્મની પ્રબલતા શું કામ કરે છે! લાખ્ખો ઉપાયો કરવા છતાંય કર્મ-જનિત વેદના નથી શમતી. હા, કર્મ-સત્તાને નબળી પાડવાનું અમોઘ

શસ્ત્ર કહો તો માત્ર ધર્મ જ છે; તપધર્મ અજબ મહિમાવંતો છે, વિગેરે વિષયોને મક્કમપણે સચોટ કરતી આ નાનકડી કથા પણ ઘણું જ પીરસી જાય છે. ઘણોજ અનુભવ આપી જાય છે. આત્માને નવ-ચૈતન્યનાં નીર સિંચી જાય છે. ધર્મકથા-સાહિત્ય તો એક કૃષ્ણની ભંભા જેવું છે. ભંભાની ધ્વનિ થતાં પ્રજાના રોગો નાબુદ થતા; એવો તેનો દિવ્ય ચમત્કાર હતો. ભંભાને સાંભળવા માત્રથી જૂના રોગો નષ્ટ થતા અને નવા પેદા ન થતા એ એની વિશિષ્ટતા હતી. તેમ ધર્મકથા-ધ્વનિ પણ એવી જ છે. સાંભળવાથી અનાદિના કર્મ-રોગો દેશવટો લઇ લ્યે અને નવા કર્મ-રોગો થતા અટકી પડે! અહિં રજૂ થતી કથામાંય એવી દિવ્ય ચમત્કૃતિ છે. જે ભાગ્યવંતો શ્રદ્ધાથી વાંચે-વિચારે તો જરૂર તે આત્મા ઉજાગર દશાનો અનુભવ કરતા થાય.

આ લોક ચૌદ-રાજલોકના પ્રમાણથી પ્રસિદ્ધ છે. તેમાં ઉર્ધ્વ-લોક, અધો-લોક અને તિર્છાલોક આમ ત્રણ ભેદ છે. ઉર્ધ્વ-લોકમાં જ્યોતિષ્-ચક્ર છે, બાર દેવલોક છે, નવ ગ્રૈવેયકો છે, ચાર અનુત્તર વિમાનો છે, સર્વોપરિ સર્વાર્થસિદ્ધ નામક વિમાન છે. અને લોકાગ્ર ભાગ પર અનંત-સુખ ભોક્તા નિરંજનાત્માઓની સાદિ અનંતવાળી સિદ્ધ-પુરી છે. અધોલોકમાં ભવન-પતિ આદિ ભવનવાસી, વાણવ્યંતરોનાં નિકાયો છે. સાત નારકીયો છે, મધ્ય-લોકમાં ધરતી છે. તેના પર અસંખ્ય દ્વીપો, સમુદ્રો એક પછી એક વીંટાયેલા છે અને સર્વ એક બીજાથી દ્વિગુણ મોટા છે. સર્વના મધ્યભાગમાં જંબૂદ્વીપ છે. આમ તો અઢીદ્વીપમાં જ સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય મનુષ્યનો જન્મ હોય છે, એટલે મનુષ્ય-ક્ષેત્ર કહેવાય છે. જંબૂદ્વીપ સૌથી પહેલો લાખ યોજન પ્રમાણ ગણાય છે. જંબૂદ્વીપમાં જંબૂનામનું વૃક્ષ છે તેથી તે જંબૂદ્વીપના શુભનામથી પ્રખ્યાત છે. જંબૂદ્વીપમાં દશ ક્ષેત્રો છે. તેમાંય ભરત-ક્ષેત્રના દક્ષિણભરતમાં ત્રણ ખંડ છે. તેમાં મધ્યખંડમાં હર્યો-ભર્યો મગધ-દેશ છે. જ્યાં પ્રભુ મહાવીરસ્વામીએ પવિત્ર-પાદપંકજોથી વિહાર કર્યો છે. જ્યાંની ભૂમિ પણ પવિત્ર જ કહેવાય છે. લોકો પણ પુણ્ય-નિધાન ગણાય, કારણકે જ્યાં તીર્થંકરદેવોની વિહારભૂમિ બની અને પ્રભુની અમી સમી વાણીનો વર્ષાદ ધોધ વર્ષ્યો.

આ દેશના તિલક સમાન કહો કે ભૂષણ સમાન કહો! રાજગૃહી નામની નગરી હતી. જે નગરીની પ્રજા ધર્મપરાયણ... માં શમાવી દેવામાં ઉદાર, સત્ત્વ અ... જેમ આત્મીયતાથી ચાહનારી, ન્યાય ... સ્વધનની જેમ દરેક કાર્યોમાં મોખરે રા... અને ભલાઇ તો ગળથુતીમાં જ પીને-જીવી... વેલી, રાજા પણ ન્યાયી અને પ્રજા પણ રાજ્ય-ભક્ત! રાજા પ્રજાનો હિતચિંતક અને પ્રજા પણ રાજ્યસ્થિતિ નિષ્ઠ!

શ્રીમંતો પણ કુબેરનેય શરમીંદો કરી નાંખે એવા જબ્બર, વ્યાપારોની ધમાલ પણ ધમ-ધોકાર ચાલતી! પરદેશીયો પણ માલનો ક્રય-વિક્રય કરવા વિશાલ પ્રમાણમાં આવતા અને સ્થાનિક પ્રજા પણ નવા માલ લેતી, જૂનો માલ આપી ઘણોજ નફો મેળવતી! પણ વ્યાપારોમાં સઘળેય ન્યાય, પ્રતિષ્ઠા, સત્ય. આવું આવું ઘણુંજ સુંદર વ્યાપાર-કાર્ય ચાલતું. અન્ય તંત્રો પણ આબાદ ચાલતાં! પ્રાયઃ કોઇ ને કોઈ ટંટો-ફરીયાદ થતાં જ નહિં અને કદી મંદી થાય તો પ્રતિષ્ઠિત વ્યાપારીઓ તે પાણીના પરપોટાની જેમ હતી-ન્હોતી કરી દેતા! સઘળા વ્યાપારીઓમાં અને શ્રીમંતોમાં માન્ય પ્રતિષ્ઠિત એક **સંવર** નામના શેઠ રહેતા હતા. જો કે તેઓની પાસે કોઇ જન્મના અંતરાયના ઉદયથી લક્ષ્મી અઢળક ન્હોતી જ; પણ ધર્મ-પરાયણ અને સત્ય-મૂર્તિ જેવા એટલે, તેઓની છાપ સૌના પર પડતી. સૌ તેઓનું માન રાખતા અને વાતનેય માનતા.

તેઓને **ગુણવંતી** નામની સતી અને ... ભંડાર, ઉદાર અને ધર્મ-પ્રીતિમતી, ... મનવાળી અને સ્વજનોને વ્હાલી થઇ ... પત્ની હતી. જે સંવરશેઠની ભક્તિભર્યા હૈયાથી તમામ આજ્ઞાઓ ઉઠાવતી અને શેઠના દિલને કદીય દુઃખ ન થાય, ઓછું ન આવી જાય તેની પૂરી કાળજી રાખતી. ચોવીશે કલાક ભલે ગૃહ-વ્યવસાયમાં ગળા-ડૂબ હોય, ગુંથાયેલી હોય પણ સંવરશેઠની જરૂરીયાત પૂરી પાડવામાં તે કદી ચૂકતી નહી જ. વ્યવહારિક સમાજની દૃષ્ટિએ ઉભય દંપતીનાં જીવન આદર્શ અને ઉચ્ચ-

કક્ષાનાં વખણાતાં નગરજનોની સાથે બન્નેય આત્મીય-તાથી જ રહેતા.

સાંસારિક સુખોનો અંત તો આવતો જ નથી. ગમે તેટલા ભવોમાં ગમે તેટલા સુખો ભોગવાય પણ જીવાજી તો અ[illegible] કરે છે. કારણકે. વૈરાગ્યથી કે અ[illegible] નથી તે વિષોપમ વિષયો પર જ્યાં [illegible] આવતી; ત્યાંસુધી અનાદિના ભ્રાન્તિવા[illegible] તરફ જ તાણી જ જાય છે. સંસારીયો[illegible]ન ગણાતું ગુણવંતી સ્ત્રીને ગર્ભાધાન થયું. ગર્ભમાં આવનાર જીવ પૂર્વ-ભવની સારી પુણ્ય કમાણી લઇને આવ્યો હોય તો તેના પ્રભાવથી ચિંતામણિ રત્નની જેમ તે ઘરમાં, ઘરના સ્વજનોમાં સુખ-આનંદની લ્હેરો વર્તી જાય છે. પુણ્યવંતા જીવો જ્યાં જાય, અરે ગર્ભમાં હોય તોય તેઓની પુણ્યપ્રભા છૂપી રહેતી જ નથી. શેઠના ઘરમાં બીજાનાં ચિત્ત અતીવ પ્રસન્ન બન્યાં ! ગામમાં પહેલા કરતાં માન-સન્માન વધ્યાં ! સ્વજનોમાં અને પરજનોમાંય આદર-બહુમાન પણ વધ્યાં ! વ્યાપારોમાંય અચિંત્ય ઘણુજ ધનનો લાભ થતો ગયો. શેઠના ભંડારો ધનથી ઉભરાવા શરૂ થયા. સાચે જ પુણ્ય-ખેતી જેઓની હરીભરી હોય છે, તેઓને દુઃખ હોતું જ નથી. અને તેઓની નિશ્રામાં રહેનારાઓ પણ સુખી સુખી થઇ જાય છે. સમુદ્રનાં મોજાંની જેમ શેઠ કીર્તિથી, યશથી, ધનથી, માનથી, સન્માનથી, પ્રતિષ્ઠાથી 'દિન દો ગુણા, રાત ચો ગુણા' વધતા જ ગયા.

શુભ-લગનમાં, શુભ-ઘડીમાં શુભ-વેળામાં, શુભ-અહો[illegible]નામાં શેઠાણીએ એક ચંદ્રિકા જેવી તેજસ્વી [illegible]જન્મ આપ્યો. પુત્રીના જન્મ પછી તો [illegible] જન્મ્યો હોય તેવો હર્ષાતિરેક થયો. કારણકે સંસારના નિવાસી સંસારીજનો તો પ્રત્યક્ષ લાભાકાંક્ષી હોય છે જ.

પુત્રિકાજન્મનો ઉત્સવ શેઠે પુત્ર-જન્મોત્સવ જેવો ઠાઠ-ઠઠારાભર્યો, ઉમળકાભર્યો સુંદર રીતે ઉજવ્યો. સ્વજનોને પ્રીતિ-ભોજન આપ્યું. ગરીબો અને અતિથિઓને વસ્ત્ર, ધન, દાનના પ્રવાહો વહેવડાવ્યા. શેઠે શુભ-ખાતાઓનેય ધન-દાનથી તરબતર કરી દીધાં. વાહવાહ બોલાવી દીધી.

નગરના ચૌટાએ, બજારે, ચોરે, ચબુતરે સઘળેય શેઠની વિશદ-યશોગાથાઓ ગવાતી. અને પુત્રીના ભાગ્ય-ભંડારની પણ પ્રશંસા થતી. વાહવાહ પૂર્વભવનાં ભવ્ય-ભાથાં લઇને આવતા પુણ્યાત્માઓ કેવા ઉચ્ચ હોય છે કે, જે ઘરમાં જન્મે તે ઘરનેય અજવાળી મૂકે છે. પુત્રીનું શુભ નામ પણ **સુંદરી** એવું ગુણ-સંપન્ન રાખ્યું. સૌન્દર્યની સેવધિ એ સુંદરી ભલે વયમાં છે બાલિકા; પણ એનું શરીર ઘાટીલું અને સુદૃઢ, વિશાલ ભવ્ય કપાલ અને વિકસ્વર કમલપત્ર જેવાં વિકસ્વર નેત્રો, શ્વેત કુસુમ જેવો વર્ણ અને કેલિ-ગર્ભ જેવી સુકુમાળતા, પ્રસન્નતાથી સદૈવ સ્મિત અને મુખાકૃતિનું ગાંભીર્ય સૌના દિલને ડોલાવી દેતું. એટલું જ નહીં પણ પૂર્વ-ભવ, આત્મા, પુણ્યપાપની લીલાને માનવાનું શ્રદ્ધા કરવાનું એક પ્રેરણાસ્થાન બની ગયું હતું.

સુંદરી પૂર્વ-ભવની પુણ્ય-પ્રભા એવી તો લઇને આવી છે કે, જ્યાં તે કાંકરો ઉખાડે ત્યાં ધનના ચરૂ નીકળી પડતા. કેટલાક ચરૂઓમાં હીરા, માણેક, રત્નો, મોતી, સોનામ્હોરો કિંમતી ધન ઉપસી આવતું.

જેમ વૃક્ષ અંકુરાથી વધતું મોટું બની જાય છે; તેમ સુંદરી પણ આઠ વર્ષની થતાં માતા-પિતાએ સુસંસ્કારી અધ્યાપક પાસે, વિદ્યાભ્યાસ કરવા મૂકી. બુદ્ધિના પરિબલે પુત્રીએ સ્ત્રીઓને ઉપયોગી વ્યવહારિક કલાઓની અને આત્માને ઉપયોગી ધર્મ-કલાની નિપુણતા મેળવી લીધી. એ નિપુણ ચતુર સુંદરી તરૂણાવસ્થાને પામતાં એક અપ્સરા જેવી દીપી ઉઠી. યુવાનીના ઓવારે આવતાં જ તેનામાં સૌન્દર્યતા, લાવણ્યતા અને કુલને છાજતી લજ્જા આ ત્રણેયનો ત્રિવેણી સંગમ મળી આવ્યો.

સુકુલની એ છાપ હોય છે કે તેમાં જન્મેલ વ્યક્તિ, યુવાવસ્થામાં ઝૂલતી પણ સ્વચ્છંતાથી કે ઘમંડાઇથી માતા-પિતાની આજ્ઞાને ન તરછોડે ! માતાપિતાને શિરોછત્ર માનીને જ પોતાનું ઇષ્ટ સાધે ! ન કે આજની જેમ જેવા-તેવાને લઇને ગુમ થઈ જવાની કુવૃત્તિ સેવે ! આજના સ્વતંત્રતાના બ્હાના હેઠે પ્રવેશેલી સ્વચ્છંતાએ તો હદ કરી છે. યુવકો અને

યુવતીઓ મનોભાવથી સ્વેચ્છિત વર વરી લ્યે છે. પણ પાછળથી અગ્નિ-સ્નાન કે જલ-સમાધિ જ નસીબમાં ઉતરે છે. એવા સેંકડો બનાવો માનવોને ચોંકાવી મૂકે છે. આ પ્રવૃત્તિને લાખ્ખો ધિક્કાર લોકો આપી રહ્યા છે.

આજ નગરમાં **સમુદ્ર** નામના સંવરશેઠના સમોવડીયા એક પ્રતિષ્ઠિત અને ધની માની શેઠ હતા. તેઓની **કમલશ્રી** નામની કમલ જેવી શીલ-સુવાસ પસારતી ધર્મ-પત્ની હતી. અને તેઓને ગૃહસ્થ જીવનના સારભૂત એક **શ્રીદત્ત** નામનો વ્યવહાર અને ધર્મનિપુણ પુત્ર હતો. સંવર શેઠે પોતાની પુત્રી સુંદરીને શ્રીદત્ત સાથે લગ્નગ્રંથીથી જોડી દીધી. આવા ગર્ભ-શ્રીમંતોના ગૃહાંગણોમાં લગ્ન લ્હાવા લેવાય ! એમાં વળી માતા-પિતાને લાડકવાયા પુત્ર-પુત્રી હોય પછી લગ્ન-મહોત્સવમાં શું ખામી હોય? આ દીપ્તિમાન પુત્ર અને લાવણ્યવતી સુંદરી ઉભયના દામ્પત્ય જીવનની સંધી અખિલ નગર-વાસીઓને મન ઇન્દ્ર-ઇન્દ્રાણીના સુમેળ જેવી ઘડીભર ભાસી.

લગ્નની ગ્રંથી બંધાયા પછી પછી ઉભય જોડી સ્વકુલ મર્યાદાઓને સાચવવા તકેદારી રાખતા. એકબીજાના મનનો ભેદ ન પડે તે કાજે પણ બન્ને પોતપોતાની જવાબદારી સમજીને જ દરેક પ્રવૃત્તિઓ આચરતાં. સાથે ક્ષણિક અર્થ-કામ પુરૂષાર્થોની સિદ્ધિ કરવામાં જેવી તનતોડ જહેમત હતી; તેથીય અધિક ધર્મપુરૂષાર્થને સાધવામાં સાધક-વૃત્તિ કદીય છોડતા નહિં. બન્નેય ધાર્મિક અભ્યાસવાળા અને સુગુરૂની સંગતમાં પ્રિયતા માનતા હતા.

ભલે લગ્ન થયાં, પણ ભોગની આસક્તિમાં બળીને ખાખ થાય તેવાં પતંગીયા જેવાં તેઓ ન બન્યાં. હૈયામાં આસક્તિ હતી પણ વિરક્તિની વાસના કદી કદી ઝબુકી ઉઠતી હતી. ભોગોને રોગો રૂપ માનતા, રાગને ભડકે બળતી આગ માનતા. સંસાર પ્યારને અંગાર તુલ્ય સમજતા. સરસ વિલાસનાં સુખો વિલસતાંય ધર્મ-ભાવનાનાં વનો વિણસતાં ન્હોતાં જ. ઉત્તમ આત્માઓ ભોગથી ભરખાઇ જતા નથી. ભોગના ગુલામ બનતા નથી, પણ એક કંટાળાભર્યા હૈયાથી સંસારને ય ભોગવે છે.

શ્રીદત્ત અને સુંદરીના દિવસો આનંદ અને ઉમંગમાં જ વ્યતીત થઇ રહ્યા છે. સુંદરી સાસરીયે ગયા પછી પણ તેણીનો પુણ્ય-સીતારો એવો જ તેજસ્વી રહ્યો. એના પવિત્ર પગલે અ[illegible] ડગલે ધનના ચરૂ જ નીકળવા લાગ્યા [illegible] પણ ચકિત બની જતા ! અહો ! [illegible]વીને અનિચ્છાએ અચિંત્ય ધન પ્ર[illegible]

ઉપશમરસના [illegible]-યોગ-જ્ઞાનની સાક્ષાત્મૂર્તિ સમા, વિવિ[illegible] લચપચતા લીલાછમ ધર્મોદ્યાન સમા, ધર્મ એજ જેઓનો ઘોષ છે એવા પવિત્ર સ્વ-પાદ-પંકજોથી પૃથ્વીતલને પાવન કરતા ધર્મઘોષસૂરીશ્વર નામના આચાર્ય ભગવંત નગરની બહાર ઉદ્યાનમાં પધાર્યા.

એ મહાત્મા અતિશય જ્ઞાનવંત હતા પણ અહંકારની એંઠ ન્હોતી. વૈરાગ્ય-રસના વારિધિ હતા પણ દંભની મેલી છાયા તેઓને સ્પર્શી જ ન્હોતી. ત્યાગ-ધર્મના તરણિ હતા પણ બાહ્યાડંબરનો રાહુ-સ્પર્શ તેઓને કદીય ગ્રસતો જ નહીં. તેઓ એક અકમ્પ્ય પર્વત સમા ધ્યાની હતા. નિઃસ્પૃહતા નીરથી છલોછલ છલકી રહ્યા હતા. તેઓનો પરિવાર પણ બહોળો અને નિર્મળ ચારિત્ર પાલન શૂરો હતો. અખિલ નગરમાં આ આચાર્યભગવંતના સુગુણ-સુમનની સુવાસના પસરી. જેથી આકર્ષાયેલો ભક્ત-ભ્રમરગણ ગુરૂદેવની નિશ્રામાં તેઓના જ્ઞાનરસનું પાન કરતો થઈ ગયો.

નગરના રાજા, રાણી, શેઠો અને શેઠાણીઓ, મધ્યમ-વર્ગ અને ગરીબ-વર્ગ મોટી સંખ્યામાં સજ્જ થઇ ગુરૂ-વંદન અને ધર્મ-શ્રવણ કરવા આડંબરથી ઉમટી આવતો. ગુરૂ-ચરણની ચંદનશી શીતળ છાયામાં ત્રિવિધ ભવદુઃખજન્ય તાપોને સમાવતો.

ગુરૂ-દેવનો વ્યાખ્યાન-રસ પીરસાયો. [illegible] વર્ગે તેને ખૂબજ આકંઠ પીધો. સકલ પરિષદ વીખરાઈ, પણ સુંદરી અને એનો સ્વજન-વર્ગ ગુરૂ-દેવની નિશ્રામાં એમ જ ચકિત અને સ્તબ્ધ બનીને બેસી રહ્યો. ગુરૂમહારાજની અમૃત છાંટતી મીઠી નજર તેઓ પર પડી. જાણે, નવો મેઘ પડતાં પુષ્પ-વાટિકાઓ ખીલી ઉઠે તેમ તે વર્ગ આનંદિત બનીને ગુરૂદેવને પૃચ્છા કરવા લાગ્યો.

'ગુરૂ–દેવ ! આપ તો જ્ઞાનાતિશયથી દીપી રહ્યા છો ! અમારા જેવા અલ્પજ્ઞોનાં હૈયામાં અનેક પ્રશ્નોના શલ્યો હોય છે. તેનો નિકાલ, ઉદ્ધાર આપજ કરી શકો ! અમારો એક [illegible]શ્ન છે કે, આ સુંદરી જ્યારથી માતાની કુક્ષિ–છીપમ[illegible] [illegible]વી આવી, ત્યારથી જ એના ઘરમાં [illegible]. અને પરણ્યા પછી શ્વસુર–ગૃહમ[illegible]શ્વસુરગૃહમાં પણ જ્યાં જ્યાં પગ મૂકે [illegible]નીકળે છે. 'પદે પદે નિધાનાનિ' એ[illegible]નો સાબીત કરવા ન અવતરી હોય ! એ[illegible]ય છે.

આ સૌન્દર્યવતી શ્રમણોપાસિકા ,સુંદરીએ પૂર્વ–ભવમાં શું એવું પુણ્યનું કાર્ય કર્યું હશે ?

આચાર્ય–ભગવંતે જાણે શ્વેત–વર્ણની શીતલ–તમ ચંદ્રિકાને જ ન વેરતા હોય તેમ સૌમ્ય મુખ-કમલથી ભવ્ય જીવોનો ઉપકારોનું કારણ ધ્યાનમાં લઇને ફરમાવ્યું.

સૌભાગ્યની સેવધિ, સૌન્દર્યવતી સુંદરીએ પૂર્વ-ભવમાં પવિત્ર અને ઉત્તમ ભાવથી શ્રી અક્ષયનિધિ તપની, વિવેક અને વિધિને સાચવીને આરાધના કરી છે. જેના પ્રભાવથી આ ભવમાં નિધિઓનો ઢગ મેળવી રહી છે.

તપશ્ચર્યા તો આરાધકોને અક્ષયનિધિ–મોક્ષનું જ સાધન છે. પણ મોક્ષ પ્રાપ્ત થવામાં વિલંબ થાય, ભવ–સ્થિતિ પરિપાક ન થઇ હોય તો તો આ ભવ-નાંય સઘળાંય સુખો તો તેને મળે જ છે. નિષ્કામ ભાવથી, અંતઃકરણની શુદ્ધિથી, જે તપ કરાય છે; એ તપ તો આત્માને સુવર્ણની જેમ ચમકતો નિર્મલ કુંદ[illegible]નો બનાવી દે છે. આમ તપમહિમા અને [illegible]ર્ઘમાન સમૃદ્ધિ મેળવવાના કારણ તરીકે ત[illegible] ભવ્યજીવોને ઉપકારક હોવાથી સુંદરીના પૂર્વ–ભવનુંય સ્વરૂપ ગુરૂદેવે આ રીતે ફરમાવ્યું;

(૨)

ધરાના સર્વ સૌન્દર્યનાં કેન્દ્ર સમું **ખેટકપુર** નામનું નગર હતું. ત્યાં **સંજમ** નામનો શ્રાવક–ધર્મનો ચુસ્તપાલક એક શેઠ રહેતો. તેઓને **ઋજુમતી** નામની ધર્મપત્નીય પણ શ્રાવકધર્મની અનન્ય ઉપાસિકા હતી. ઋજુમતી સાચેજ ઋજુ સ્વભાવની હતી. એટલે નગરના લોકોને અતીવ વલ્લભ થઇ પડી હતી. તેનામાં પરમાર્થતા, ઉદારતા, મિષ્ટ–ભાષિતા, સર્વજનપ્રિયતા એવા એવા અનેક ગુણો ખીલી ઉઠેલા. એટલે અખિલ નગરમાં એની પ્રશંસા થતી અને ગુણ–ગ્રાહીઓ ગુણરાગી જ હોવાથી ગુણ–સ્તવના ચૂકે જ કેમ? ગુણ–સ્તવના, ગુણ–રાગ એ તો માનવતાનું મૂલ્યાંકન છે, ગુણ–દ્વેષ, ગુણ–નિંદા એ તો પામરતાનું કે મૂઢતાનું એક ઘૃણા–જનક ચિહ્ન છે.

ઋજુમતીએ કનકાવલી, રત્નાવલી આદિ ઘણા તપો વિધિપૂર્વક કર્યાં. અને આત્મ–નિર્મલભાવ પેદા કર્યો. અઢળક પુણ્ય ઉપાર્જન કર્યું. એના પતિ સંજમશેઠે પણ તપની પૂર્ણાહુતિને મંગલસ્વરૂપ મહોત્સવોથી ઉજવી. અખિલ ખેટકપુરમાં ઋજુમતીની યશ–કીર્તિ અને જયજયકાર વ્યાપી ગયો અને ઋજુમતી પ્રશંસાની ધૂનમાં ગર્વિષ્ટ ન બનતાં 'આ તો ધર્મની પ્રશંસા છે. હું તો એક પામર છું. મારામાં છે શું ?' એમ માની અધિકાધિક તપની આરાધનામાં તન્મય બનતી ગઇ. આત્મ–શોધનમાં એકતાન બની.

વિશ્વમાં હંસો પણ છે અને કાગડાઓ પણ છે. હંસો માત્ર મોતીને ચરે છે. દૂધ પાણી ભેગાં આપો તોયે દૂધ પી જાય છે, પાણીને ત્યજી દે છે. એ એનો સહજ ગુણ છે કે–સાર સાર લેઇ લેવું. અસારનો ત્યાગ કરવો. જ્યારે કાગડાની ઊલટી પ્રવૃત્તિ છે. તેને સાકર અને વિષ્ટાનો ટોપલો આપો તો સાકર ત્યજીને એ મૂર્ખ વિષ્ટામાં જ ચાંચ મારશે. એટલું જ નહીં પણ એ ગંદી–ગોબરી ચાંચથી કેટલીય પાણી-વાહિનીઓનાં–ખેડલાંનાં નિર્મલ જલનેય બગાડી આપશે. કાગડાની આ સહજ પ્રકૃતિ છે–અસાર જ લેવું અને અનેકોને અસારતાવાળા બનાવવા, સજ્જન અને દુર્જન આ બન્નેય અવાજ સ્વભાવવાળા હોય છે. કવિવરોએ સજ્જનોને હંસની ઉપમા અને દુર્જનોને કાકની ઉપમા આટલા જ માટે આપી છે.

ઋજુમતી તો સ્વધ્યેયમાં મશગુલ છે. સ્વ આરા-ધનાની જ તાલાવેલીમાં છે. નથી પડી એને પ્રશંસાની કે નિંદાની? પણ એની પાડોશમાં **વસુશેઠ** રહેતા. તેઓને **સોમસુંદરી** નામની સ્ત્રી ઇર્ષ્યાની આગ

અને મત્સરનો મહોદધિ સમી પત્ની હતી, આ સોમસુંદરી ઋજુમતીની પ્રશંસા સાંભળીને બળી જ જતી. લેવાદેવા વગર ઋજુમતીના ઉપર ભારે તેજોદ્વેષ ઇર્ષ્યા, અદેખાઇ રાખતી અને એની પ્રશંસા સાંભળતા કાનમાં ઝેર પડયું હોય એવી બે-બાવરી બની જતી અને એનાં છિદ્રો જોવામાં કાક-દૃષ્ટિ જેવી બની રહેતી. પણ કંઇજ ભક્ષ્ય-શિકાર એને મલતું જ નહીં. નિર્દોષ અને પવિત્ર જીવનમાં શું ચાંદું કે દૂષણ ઉપલબ્ધ થાય? પણ સોમસુંદરી ભયંકર ડાકણની જેમ ઋજુમતીની દુશ્મનાવટ રાખતી અને જ્યાં ત્યાં અનિચ્છનીય વાતાવરણ પસારતી. પણ સૂર્યની જેમ તેજસ્વી ઋજુમતીને કંઈજ એબ ન લાગી.

ધર્મીયોનેય આપત્તિનો ઓળો ઉતરી જ આવે છે. પણ ધર્મીયોના ધર્મ પ્રભાવથી આપત્તિ સંપત્તિના રૂપમાં પલ્ટાઇ જાય છે. પૂર્વ-કૃત કર્મો ધર્માત્માઓનેય ભોગવવાં તો પડે જ છે.

સંજમ શેઠના ઘરમાં એકાએક આગ સળગી. ગામ-જનો ચિંતાતુર બની ગયા 'અહો! આવા ધર્માત્માનેય કયાં વિકટ-સંકટ આવ્યું? પેલી સોમસુંદરી નાચતી કુદતી બોલી' જોયું! મારા સતના પ્રભાવથી આ ઘર સળગ્યું છે. ઋજુમતી દંભી છે. લોક-પૂજા, સન્માન માટે તપનો દંભ કરે છે. પણ નીચની મનોરથમાલા નિષ્ફલ જાય તેમ સોમ-સુંદરીની છાતી બેસી જાય એવો એક બનાવ ચમત્કાર રૂપ બન્યો. આગના ભડકા બહાર દેખાયા જાણે સઘળુંય બળીને ખાખ થઇ જશે એવી સૌને મન ખાતરી હતી; પણ આગ તો વિજળીના બટન દબાવતાં પાવર અટકે તેમ આગ અટકી ગઇ. અને શેઠના ઘરમાં કંઇજ નુકશાન ન થયું. ઋજુમતીના તપોબલે અને પ્રતાપે આ ચમત્કાર સૌને જોવા મળ્યો. લોકો પહેલાં કરતાં વધુ ઋજુમતીની કીર્તિ ગાવા લાગ્યા. મહાતપસ્વિની તરીકે એ પૂજાતી થઇ, સોમસુંદરી બળીને સુકાં લાકડા જેવી બની ગઇ. પાપાત્માઓની ઇચ્છાથી દુનિયા ચાલતી હોય તો કયારનોય સર્વનાશ થઈ જાય. પાપીઓની ઈચ્છાઓ વાંઝણી સ્ત્રીની પુત્ર-જન્મની મનોરથ-માલા જેવી અફલ જ હોય છે.

સંજમ શેઠનું ઘર સમૃદ્ધ અને જગપ્રસિદ્ધ એટલે એક સમયે કેટલાક લુંટારૂઓનું ટોળું મોટા ધનની ઇચ્છાથી સંજમશેઠને ત્યાં લૂંટફાટ કરવા આવો ચડયું. એ પણ ઋજુમતીના તપો-બળથી કંઈજ લૂંટી શકયું નહિ અને ખાલી હાથે પાછું વળ્યું. આ બનાવેય પણ ધર્મ-મહિમા વધ્યો. પણ પેલી ઇર્ષ્યાની ઓરડી મત્સરની [illegible] તો ખૂબજ મત્સર ધરવા લાગી. [illegible] એ બગાડી શકી નહીં. સાચે જ [illegible] પુણ્ય-તેજ પાસે દેવો કે દાનવોય નિર [illegible] ઓનું હૃદય પણ પ્રેમથી ઝૂકી પડે છે. [illegible] અદની બિચારી સોમસુંદરી શું વિસાતમાં?

સંજમશેઠ અને ઋજુમતી જીવનને સાર્થક કરીને, અઢળક પુણ્ય-ગાંઠડી બાંધીને સમાધિથી કાલ કરી દેવલોકમાં દેવત્વ પામ્યાં. કૃત-પુણ્યને મૃત્યુ એ પણ આગામી સુંદર જીંદગીનું પહેલું પગથીયું જ છે ને?

કાલા હૃદયવાળી, કાતીલ ભાવવાળી, ઇર્ષ્યાથી બળીને ખાખ થતી, મત્સરથી મરણ-તુલ્ય વેદના અનુભવતી, ધર્મ-શ્રદ્ધા વિહુણી સોમસુંદરી બિચારી આર્તધ્યાન કરીને પાપની પોઠ શિર પર ઉઠાવી અહીંથી મરીને, કોઈ શ્રાવકના મુખથી મરતાં નવકારમંત્ર સાંભળતાં **મથુરા** નગરીના **જિતશત્રુ** રાજાને ત્યાં ચાર છોકરા ઉપર પુત્રી તરીકે જન્મી.

અંતિમ-સમયે નવકારમંત્ર-શ્રવણના પ્રભાવથી રાજ્ય-ભવન તો મલ્યું પણ પૂર્વ-ભવનાં માઠાં કર્મ કંઇ છોડે છે! અશુભ-કર્મ તો આત્માની સાથે જ એકમેક થઇને મુસાફરના શરીરની જેમ ચાલે જ છે ને! એ રાજ્ય-ભવનમાં કુંવરી વયમાં વધી. અને રાજાને પણ અનેક દુઃખ-પરંપરાનો ભેટો થતો ગયો. [illegible] રાખેલી શનીશ્વર-બાવાની મૂર્તિ ચારે બાજુથી [illegible] પહોંચાડે છે તેમ આ અશુભ-કર્મના કરંડ[illegible] કુમારીએ પણ પોતાના પાપના પડઘા અહીં પણ પાડવા શરૂ કર્યા.

જિત-શત્રુ રાજાને કોઇ શત્રુ રાજા સાથે એકાએક યુદ્ધ થયું, રાજાને ભારે હાર ખાવી પડી. અંગારો જ્યાં હોય ત્યાં બાળે જ, તેમ પાપી જીવ જ્યાં જાય ત્યાં દુઃખ-દાવાનલ જ સળગાવે છે. રાજા હાર્યો,

શત્રુના સૈન્યે રાજ-ભવન અને ગામ લૂંટયું. જેને ફાવે તેમ લેવા માંડયા. રાજા અને રાજ્ય-કુટુમ્બિકો જ્યાં ફાવે ત્યાં ભ[illegible]ાં. આધાર વગરની હરણી જેમ ભયા-કુલ થઇને [illegible] આ કુંવરી પણ એક અજાણી ભયં[illegible] ભાગી છૂટી.

જંગલી [illegible] એ કુંવરી નિરાધાર, એકલવાઇ [illegible] જીવન વીતાવતી. એક તો રાજકુંવરી [illegible]લી પાછી વનમાં! આહાઃ વિધિ તા[illegible] લીલા છે. બિચારી બીતી ગભરાતી, રોતી, છાતી કુટતી, ઝાડી-ઝુંડમાં સંતાતી દુઃખ-દહાડાને પૂરા કરતી!

કયાં રાજ્ય-ભવનના વિલાસો અને કયાં એકલવાયાપણાના વનના ત્રાસો! કયાં રાજ-ભવનનાં માન-સન્માનો, ગીત-ગાનો અને કયાં વનમાં સ્વરૂદનના કરુણ નિસ્વનો? કયાં મધુર, ગરમાગરમ મિષ્ટ ભોજનો અને કયાં વનમાં મળતાં સૂકાં નિસ્વાદ અને અભાવતાં ફલ-અશનો! કર્મ કરતાં ઉંધું વાળીને ધબકે રાખ્યું, તેનું જ આ પરિણામ છે ને!

આ રખડતી યુવતીને એક વિદ્યાધરે જોઈ, આમ રાજકુંવરી, એટલે રૂપ કે લાવણ્ય, સૌંદર્ય અને આકર્ષકતા ચહેરા પર ખરીજ ને! વિદ્યાધરે એને ઉપાડી અને તેની સાથે પાણિ-ગ્રહણ કર્યું. પણ એ કુંવરીને ઘરમાં લઈ ગયો અને તે જ દિવસે ઘરમાં ભયંકર અકસ્માત્ આગ લાગી. સૌના કહેવાથી પાછી એ કુંવરીને અપશુકનની મૂર્તિ માનીને અટવીમાં જ મૂકી દીધી! કુંવરીને એક ચોરનો માલિક રૂપવંતી જોઇને લઇ ગયો. એનું પણ ઘર સળગ્યું. એણે એક [illegible]વાહને વેચી દીધી. કર્મવિપાકો શું શું નાચ [illegible]ચાવતા! એનું આ સજ્જડ પ્રતીક છે. બિચારી [illegible]-ભાજીની જેમ એકથી બીજા પાસે વેચાય છે! સાર્થવાહ સાથે સાથે અટવી પસાર કરતાં લૂંટાયો. સૌ કોઇ ભાગી છૂટયા. કુંવરી એકલી ને એકલી જ પડી. લાખ્ખોની સંપત્તિ મલે પણ કર્મનું ઊલટાપણું હોય તો જેમ કાણાવાળા ભાજનમાંથી અમૃત ટપકી પડે તેમ સંપત્તિ ઓગળી જ જાય છે. અને વિપત્તિની કાળી વાદળી ઘેરાઇ વળે છે.

રખડતી, ભમતી એ કુંવરી એક સરોવરની પાળ પર ઉભી ઉભી, શોક કરતી મોટા અવાજે ચીસ પાડીને રડતી હતી. 'રોતાં ન છુટે રે પ્રાણીયા' તે આનું નામ જ! અહીં એને કોણ આશ્વાસન આપે?

નિષ્કારણ-વિશ્વબંધુ, પ્રાણીઓના પરમોપકારી હોય તો જૈન શ્રમણ-શ્રમણીઓ જ હોય છે.

મઝધાર ડૂબતાં પ્રવહણ-વહાણ મલે, ભૂખ્યાને મિષ્ટાન્ન મલે, નિરાધારને કોઇ સખી-બેલીનો આધાર મલે તેમ આ દુઃખીયારી કુંવરીને આ સ્થળે તેના દુઃખ-રોગને નાબુદ કરવા વૈદ્ય-ધન્વંતરી ન મલ્યા હોય! તેવા એક મંગલ-મૂર્તિ જૈન-સાધુમહારાજનું મિલન થયું. પંચ-શ્રમથી તપેલો-થાકેલો કોઇ ઘટા-છટાદાર વૃક્ષની છાયા મલતાં ઠરી જાય છે; તેમ આ મુનિનાં દર્શનથી કુંવરી પણ ચકિત થઇને મુનિનાં મુખ પર તરવરતી વૈરાગ્યની છટા, સૌમ્ય-રસથી વિકસિત નેત્રોનું તેજ, અને તપના તેજથી ચકચકતી વિશાલ-કપાલની રેખાઓ જોતીજ રહી. અને સર્વ દુઃખને ભૂલી ગઈ. મુનિરાજે પણ આ દુઃખીયારી છે એમ એની મુખાકૃતિથી પારખી લીધું. દુઃખ કંઇ છુપાવી શકાય છે. માણસો બીજા રોગો છૂપાવે પણ તાવ ન છૂપાવાય તેમ બધુંય ગુપ્ત રહે પણ દુઃખની છાયા તો દરેક અંગો પર ફુટી નીકળે છે.

કરુણાનું મૂર્ત સ્વરૂપ, અધ્યાત્મજ્ઞાનનું શમ-નીરની છોળો ઉછાળતું સરોવર એવા વિશિષ્ટજ્ઞાની મુનિમહાત્માએ નમ્ર ભાવે ઉભેલી આ દુઃખ-ગ્રસ્ત કુંવરીને ધર્મ-આશિર્વાદનું સુધા-પાન કરાવ્યું. કુંવરીએ મુનિ મહારાજને નમ્રતાથી પૂછયું; 'ગુરૂ-દેવ! હું જન્મથી જ જ્યાં જાઉં ત્યાં દુઃખ દુઃખ ને દુઃખ જ પામું છું. એટલું જ નહીં પણ જ્યાં ને ત્યાં દુઃખજનક જ નીવડું છું. એનું શું કારણ? પૂર્વ-ભવનાં કયા એવાં કુડાં-ભુંડાં કર્મો હશે?'

મુનિ મહારાજે સૌમ્યવાણીથી નીચાં નયને, ઉદાસીન વદને કહ્યું કે; 'સાંભળ કુંવરી! પૂર્વ-ભવમાં તારૂં નામ સોમસુંદરી હતું. તું ખેટકપુર નગરમાં એક વસુ નામના શેઠની ધર્મ-પત્ની હતી. પણ તારા સ્વભાવથી જ તું ઈર્ષ્યાળુ, મત્સરી અને ગુણ-દૂષિણી હતી. તારી પાડોશમાં ઋજુમતી નામની ધર્મપરાયણ પરમ શ્રાવિકા રહેતી. અને તે તપો-ભક્તા હતી.

તે ધર્માનુચારિણી શ્રાવિકાની પ્રશંસા અને ધર્મનો મહિમા તું સહી શકતી નહોતી. એના પર કલંક લગાડવું, એની અપભ્રાજના કરવી અને એને કેમ દુઃખ આવે એની ચિંતા જ કરીને તું આર્તધ્યાનથી પીડિત રહેતી હતી. તારી પાડોશણ ઋજુમતીના ઘરમાં આગ લાગતાં તું રાજી થઇ હતી. એના ઘરમાં ચોરો આવતાં તું વેંત-વેંત કુદતી-નાચતી. આ માઠાં કર્મ તેં કર્યાં. જે અશુભ-કર્મના બંધનથી તો તને નારકી સિવાય અન્ય ગતિ ન જ મલે! પણ અમૃતના ઘૂંટડા જેવો અંતિમસમયે તને કોઇ શ્રાવકે નવકાર-મંત્ર સંભળાવ્યો હતો. તેથી મથુરા નગરીમાં રાજ-કુંવરી તરીકે જિતશત્રુ રાજાને ત્યાં જન્મી. પણ પેલાં કર્મોના કુડાં વિપાકોનો ઉદય થતાં તે રાજ્ય-પાટના વૈભવો વિણસ્યા. જ્યાં જાય ત્યાં આગો સળગાવી. ચોરોના ઘરોમાં રહેવું પડયું અને અટવીનું ભ્રમણ મલ્યું. આ સઘળુંય તારા પાપના ઉદયથી તારે વેઠવું પડયું છે.'

મુનિ મહારાજે પૂર્વભવનું વર્ણન કરીને, કર્મ અને તેની પ્રબલતા બારિકાઇથી સમજાવી. શુભકર્મના ફ્લો મીઠાં છે. અશુભ-કર્મના ફ્લો કટુક છે. કર્મ કરતાં જીવ રાચે-માચે છે. પણ ઉદય આવતાં અનેક-વિધ નાચો નાચે છે, આત્મા સ્ફટિક જેવો નિર્મલ છે. કર્મના મલથી મલિન થયેલો છે. કર્મ હળવાં પડે તો સ્વાત્મ-દર્શનનું સાચું ભાન થાય છે. મુનિના માર્ગ-દર્શનથી કુંવરી તો ઠરી જ ગઇ. કરેલા કર્મોની ઉગ્ર નિંદા કરતી તેણે મુનિની પાસે તે કર્મોને ધોવાનો ઉપાય પૂછયો. મુનિરાજે પણ વિધિ-પૂર્વક **અક્ષયનિધિ તપની** આરાધના,ક્રિયા વગેરે ધર્માનુષ્ઠાન સૂચવ્યું.

તપથી નીગીડ કર્મોય બળીને ખાખ બની જાય
આગથી લાખ્ખો મણ ઘાસ ક્ષણમાં બળી જાય

છે; તેમ કર્મોનો પણ તપ-અગ્નિથી નાશ થાય છે. અને તપનો મહિમા-ચમત્કાર-લબ્ધિ અને સામર્થ્ય અનંત હોય છે.

આ કુંવરીએ મનને સ્થિર કર્યું. વનમાં ભટકવાનું છોડી દીધું. પરમ શાન્ત યોગીના જેવી બની ગઇ. ગુરૂ-દેવનો ઉપદેશ, ચિંતામણિ-રત્ન જેવો કિંમતી ગણીને હૃદયપેટીમાં પેક રાખ્યો. પાસેના એક ગામમાં ગઇ. એક શેઠની નોકરી-ચાકરી કરવા રહી. ત્યાં તેણે અત્યંત નિર્મલ મનથી અક્ષય-નિધિ તપની આરાધના કરી. તેય લાગ-લાગટ ચાર વર્ષ સુધી. તપ કરતાં જેટલી પરિણામની વિશુદ્ધિ હોય, તેટલું જ ઉંચું તેનું સુફ્લ સાંપડે છે. તપના જોરે [illegible] પૂર્વ-કર્મ કંઇક હળવું પડયું. હૃદય-મંદિરને [illegible] મંગલ-દીપકે અજવાળી મૂકયું. [illegible] ફરકી. ધર્મની સાચી શ્રદ્ધા અને [illegible] આવી વિકટ-પરિસ્થિતિમાં ચાકર [illegible] પની આરાધના પ્રસન્ન-ચિત્તે કરી.

એક પૂર્વ-ભવનો [illegible] ધરે તે કુંવરીને જોતાં જ રાગી બન્યો અને ઉપાડી ગયો. વિદ્યાધરના ઘેર કુંવરી સ્થિર-ચિત્તે રહી. હવે તો ધર્મનો દીપક ઝળ-હળતો હોવાથી શુષ્ક-ભાવથી અને વિરક્ત પરિણામથી દિવસો અહીં પસાર કરે છે. શીલ-વ્રતનું પાલન કરે છે. તપની આરાધના કરે છે. આત્મ-ચિંતનમાં ય લીન રહે છે. 'જાગ્યા ત્યાંથી સવાર' એ કહેતી પ્રમાણે સંત-સમાગમની વાનગીનો આસ્વાદ લેતી રહે છે. અંતમાં અનશન કરીને, શુભ-કર્મના પરિબલે હે સંવરશેઠ! તારે ત્યાં નિધાન જેવીજ આ પુત્રી જન્મી છે. પૂર્વ-તપના અચિંત્ય મહિમાથી નિધિઓ જ નીકળે છે. આ પુત્રીએ ગુરૂ-દેવની વાણી સાંભળીને જાતિસ્મરણ-જ્ઞાન મેળવ્યું. અને ધર્મ-મૂર્તિ ધર્મ-ઘોષસૂરિજીને કહ્યું; 'ગુરૂ-દેવ! આપે કહ્યું તે સર્વ હું સાચું જ માનું છું. મને તે પ્રત્યક્ષ દેખાય છે.'

રાજા આદિ વર્ગ પણ આ વાત સાંભળી ચકિત બન્યો અને ધર્મ કરવા પ્રેરાયો. સુંદરી અને સ્વજન-વર્ગ વંદન કરીને ઘરે ગયો. અને અહીં પણ મોટા ઠાઠ-માઠથી અક્ષય-નિધિ તપની આરાધના શરૂ કરી

શેઠ સંવર, ગુણવંતી શેઠાણી, શેઠ સમુદ્ર, અ[illegible] લક્ષ્મી શેઠાણી અને વસુશેઠ તથા સુંદરી સર્વેએ અક્ષ[illegible] તપની સવિધિ આરાધના શરૂ કરી. રાજાને [illegible] પડતાં રાજા-રાણી તેમજ અન્ય નગરજનોએ ય આ મંગલ-આરાધના શરૂ કરી. સૌ જનો આ પવિત્ર આરાધના કરવાથી અખુટનિધાનો પામતા ગયા. અને આત્મિક નિર્મલતા તેમજ અઢળગ પુણ્ય પેદા કરતા ગયા.

અખિલ નગરમાં એનું સુંદરી એવું નામ વીસારે

પડયું, અને 'અક્ષય-નિધિ' એવા નામથી સૌ નવાજવા લાગ્યા. ગુણુ-નિષ્પન્ન નામ પ્રખ્યાત થયું

સુંદરીનું હૈ ધર્મ-રંગમાં જ રમતું હતું, વૈરાગ્યની અને ચાખવા તે પ્રેરાઇ રહી હતી. પ ફલ રૂપે તેને ચાર બાળકો અને હતી.

આટ-આઠ ઓ લદાયાં હતાં પણ હૃદય તો સુંદરીનુ રીમાં લોભાયું હતું. પણ ચારિત્રમોહનીયકર્મનો ઉદય હોય ત્યાં સુધી સંસાર-મોચન અને ત્યાગ-પરિગ્રહણુ કયાંથી એકાએક થઇ જાય? પણુ હૃદયથી વજ્રશી મજબૂત બનીને, સુંદરીયે ઘર, સ્વજનો, સાહ્યબીઓને એક દિવસ હાથથી નખોની જેમ તજી દીધાં. અને સોહામણા સંયમ-પંથની પથિક બની.

સંયમ એટલે યોગ અને ધ્યાન-માર્ગનો ભોમીયો! સંયમ એટલે મોક્ષનું પગથીયું! સંયમ એટલે આત્મ-દર્શનનો પવિત્ર આયનો! સંયમ એટલે આત્મ-ગુણોનું તાળું ખોલવાની કુંચી! સિંહની જેમ સંયમ સ્વીકારી સિંહની જેમ સંયમનું નિરતિચાર પાલન કરવામાં સુંદરી તદાકાર બની. વિહાર પણ ઉગ્ર! તપ પણ ઘોર! ભાવના પણુ ઉચ્ચ કક્ષાની! પરિણામશુદ્ધિ પણ અસાધારણુ! સહિષ્ણુતા પણુ અનન્ય! સૌમ્ય-ભાવ પણ આદર્શ! ક્ષમા અને સમતા, દયા અને આત્મ-શ્રદ્ધા ય પરાકાષ્ટાનાં!

આવી ઉચ્ચતાનાં ઉગ્ર-શસ્ત્રોના મારા પાસે કર્મ-રિપુઓ કયાં સુધી ટકે! સુંદરીને સંયમ-માર્ગ અંગીકાર કર્યા પછી ધ્યાન અને જ્ઞાન, તપ અને પરિષહ કરતાં આત્મ-શુદ્ધિ એવી બની કે અખિલ-કર્મોનો ધ્વંસ થતાં અંતર જ્યોતિ પ્રગટી. કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને અવ્યાબાધ શાશ્વત મોક્ષ સુખને મેળવ્યું. સિદ્ધ બની! નિવૃત્ત બની! કૃત-કૃત્ય બની! નિષ્ઠિતાર્થ બની! અજ, અમર, અનંત અવિનાશી સુખની માલિક બની. શુદ્ધ, બુદ્ધ, નિરંજન નિરાકાર સ્વરૂપી બની.

ધન્ય હો એ તપસ્વીની પવિત્ર-મૂર્તિ મહા-યોગિની સુંદરીના અસીમ ત્યાગને!

'કલ્યાણ'દ્વારા યોજાયેલી કથા-લેખન ઇનામી યોજનાનું પરિણામ.

કલ્યાણુના ગતાંકોમાં જાહેર કર્યા મુજબ મહાપુરૂષોની કે ન્યાય, પ્રામાણિકતા, નીતિ, સદાચાર ઇત્યાદિ ગુણોની પ્રેરણા આપતી કથાઓ માટે જે ઇનામી યોજના પ્રસિદ્ધ કરી હતી, તે મુજબ અમારા ઉપર અનેક લેખક ભાઈ-બ્હેનોની કથાઓ આવી છે.

કલ્યાણદ્વારા શેઠ શ્રી દેવચંદભાઇ જેરામ હ. શેઠ શ્રી વૃજલાલ સુંદરજી-મુંબઈ તરફથી યોજાયેલી આ કથા ઇનામી યોજનામાં ઘણી સારી સંખ્યામાં લેખક ભાઇ-બ્હેનોએ ભાગ લીધો છે, જે આનંદનો વિષય છે.

લગભગ ૪૦-૪૫ ઉપર આવેલા આ બધાં લખાણોને જોઇ તેને ચૂંટીને ક્રમવાર તેને પસંદગી આપવામાં વિલંબ થવો અનિવાર્ય છે, તેથી તે યોજનાનું પરિણામ આગામી તા૦ ૧૫-૧૨-૫૬ના અંકમાં પ્રગટ થશે.

સંપાદક

જૈનદર્શનમાં લોકોત્તર લોકશાહી !

શ્રી કાન્તિલાલ મોહનલાલ ત્રિવેદી-અમદાવાદ

લોકશાહીની રસમ સંસારીઓમાં ગમે ત્યારથી ચાલી હોય પણ જૈનદર્શનમાં તો અનાદિકાળથી લોકોત્તર લોકશાહી પ્રવર્તે છે.

કોઇ પણ ઠેકાણે ધર્મકથા હોય કે રાજકથા હોય પણ શ્રોતાને શંકા ઉઠાવવાનો હક્ક નથી, માત્ર મુંગા મોંએ સાંભળી રહેવાનું હોય છે, જ્યારે જૈનદર્શનમાં ધર્મકથા ચાલતી હોય ત્યારે જે શ્રોતાને શંકા થાય અથવા અમુક ઠેકાણે વિરોધાભાસ થાય તો સમાધાન માગવાનો સંપૂર્ણ હક્ક આપવામાં આવેલો છે અને તેનો ઉપયોગ આપણે કરીએ છીએ પણ ખરા.

❀

જૈનદર્શનમાં સામ્યવાદ

જૈનદર્શનમાં બધા વાદો રહેલા છે પણ તે બધા યથાયોગ્ય સ્થાને વિવેકપૂર્વક એવી રીતે ગોઠવાયા છે કે-એકબીજાની અથડામણમાં આવ્યા વિના જૈનદર્શનનું દરેક કાર્ય સુંદર રીતે ચાલી શકે, અને એ રીતે જ સામ્યવાદ પણ ગોઠવાયેલો છે એ હકીકત બરાબર સમજી લેવાની જરૂર છે. કારણ કે આ પીઠિકા છે.

કોઇ પણ ગૃહસ્થ સાધુ થાય એટલે મહાન આચાર્ય હોય કે આજનો નવદીક્ષિત હોય પણ દરેકનો વેશ અને દિનચર્યા એક સરખી જ હોય છે, પણ હવે કોઈ એમ કહે કે આચાર્ય પાટ ઉપર બેઠા હોય અને બીજા સાધુ નીચે બેઠા હોય એમાં સામ્યવાદ ક્યાં રહ્યો?

આનો જવાબ સીધો અને સરળ છે. કોઇ પણ સામ્યવાદી દેશમાંય આગેવાનોને ઉંચે જ બેસવાનું હોય છે, જ્યારે સામાન્ય પ્રજાજનનું સ્થાન નીચે હોય છે, એમાં વિવેક છે પણ ભેદબુદ્ધિ હરગીજ નથી. એવુંજ બીજી બાબતોમાં પણ હોઇ શકે.

❀

જૈનદર્શન[illegible]માનહક્ક

સ્ત્રીઓને [illegible], સંયમ વગેરેનો અધિકાર [illegible]ને આરાધના કરનાર સ્ત્રી કે પુરુષ [illegible] કરી શકે છે. ત્યાં યત્કિંચિત્ પણ ફેરફાર નથી.

❀

જૈનદર્શનમાં ન્યાય

જે કર્મ જેટલા પ્રમાણમાં બાંધ્યું હોય તેટલા પ્રમાણમાં હરકોઇ જીવને ભોગવવું પડે છે. પછી તે જીવ ભાવિમાં તીર્થંકર થનાર હોય કે સામાન્ય જીવ હોય. આ ન્યાય માત્ર જૈનદર્શને જ કબુલ કરેલો છે, અને એ મહાન વિશિષ્ટતા છે.

❀

જૈનદર્શનમાં અહિંસા

કોઈપણ જીવ તે કીડી-કુંથુવો હોય કે મનુષ્ય હોય પણ તેને હણવાની બુદ્ધિ કે હણવાનું કાર્ય એ હિંસા જ છે. આ બાબતમાં અન્ય ધર્મોના દૃષ્ટાંતો નથી આપતો પણ વિચારકોએ વાંચી-જાણીને બીજા ધર્મોની કે રાજકીયપક્ષોની અહિંસા સાથે જૈન[illegible] અહિંસા સરખાવવી. જૈનદર્શનમાં સ[illegible] સરખા જ ગણ્યા છે, સ્હેજ પણ ભેદભાવ રાખ્યો નથી.

❀

જૈનદર્શનમાં વિજ્ઞાન

જૈનદર્શનમાં વિજ્ઞાન પણ ભારોભાર ભરેલું છે પણ તે જાણવા માટે જ છે, બીજાનો નાશ

કરવા માટે હરગીજ નથી ને એની અહિંસાની વ્યાખ્યા જોતાં હોઈ શકે પણ નહિ.

પાણીમાં અ[illegible]નો વાસ. વધારેમાં વધારે ચાર સમયમાં [illegible] રાજલોકના છેડે પહોંચી જવું. [illegible]ાના મિશ્રણથી, જુદી જાતના [illegible] જીવોત્પત્તિનાં જુદાં જુદાં કારણે [illegible] કરવી અને તેના સત્યપણાની આપ[illegible] પણ થઇ ગઇ છે, એવું વિજ્ઞાન આપણને કયાંય પણ જોવા નહિ મળે. આત્મા અને કર્મનો બંધ, કર્મ તથા પુદ્ગલોની વિચિત્ર પરિણતિ જૈનદર્શને જે ફરમાવી છે, તેવી કયાંયે નથી !

❀

જૈનદર્શનમાં સમાજવાદ

લક્ષ્મીવાનોએ પોતાની લક્ષ્મી અનેક પ્રકારે પરમાર્થના કાર્યમાં સદુપયોગ કરવાનું જૈનદર્શને સ્પષ્ટ કહ્યું છે.

❀

જૈનદર્શનમાં સ્વાવલંબીપણું

'વાણીયાનો છોકરો કાળી મજુરી કરે પણ ભીખ ન માગે' આ સૂત્ર જૈનદર્શનનું છે. એનો અમલ કેટલો થાય છે એ જુદી વાત છે. એમાં વ્યકિતનો દોષ છે—શાસ્ત્રનો દોષ નથી. [illegible]રીતે સાધુ પોતાના હાથે જ ખોરાક લઇ [illegible]ાના આશ્રય વિના ચલાવે, ગાડીમાં કે વાહનમાં બેસે નહિ એ સ્વાવલંબીપણું નથી તો બીજું શું છે? પ્રત્યેક પોતાનાં જીવનની પ્રવૃત્તિઓમાં ઉપયોગપૂર્વક વ્યવહાર કરે.'

જૈનદર્શનમાં મૂડીવાદ

જૈનદર્શનમાં મૂડીવાદ શબ્દને સ્થાન નથી. મૂડી તો પુણ્યયોગે પ્રાપ્ત થાય; પણ તેથી મૂડીવાદી ન કહેવાય. જેઓ કેવળ પૈસા ભેગા કરવામાં, તેનો કેવળ જાતના ઉપયોગમાં માને છે, તેઓને જૈનદર્શનમાં સ્થાન નથી, પણ જૈનદર્શન પુણ્યાઈની ઇર્ષ્યા કરવાનો સર્વથા નિષેધ કરે છે. પુણ્યાઇથી પ્રાપ્ત વસ્તુનો સ્વ-પર કલ્યાણ કાજે સદુપયોગ કરવાનું ફરમાવે છે.

શ્રી શત્રુંજય પટદર્શન

પરમપુનિત તીર્થાધિરાજ શ્રી શત્રુંજય ગિરિરાજના પ્રતિક રૂપે શ્રી શત્રુંજય પટ દર્શનને પૂ. આચાર્યદેવાદિ મુનિરાજોએ અનાદિકાળથી માન્ય કરેલ છે.

ગૂર્જર આર્ટ સ્ટુડીયોએ ધર્મભાવનાને પ્રધાનપદે રાખી બનાવેલ પટોમાં પાલીતાણા સ્ટેશનથી તલેટી સુધીનો દેખાવ, તલેટીમાં વરઘોડાનું દશ્ય, બાબુની ટુંક, ડુંગર ઉપર જવાનો રસ્તો, વિસામાકુંડ, નવટુંક, દાદાનો દરબાર, છગાઉનો રસ્તો, ભાડવો ડુંગર, તથા દૂર-દૂરમાં શેત્રુંજી નદી, કદંબગિરિ, તથા ગિરનારજી સુધીના દર્શન થાય છે.

અમોએ હાલમાં પ્રાચીન ઢબે તૈયાર થતા પટોમાંથી દર્શનભાવનાને લક્ષમાં રાખી દર્શનીય ભાગ અનામત રાખી બાકીના ભાગમાં સુધારો-વધારો કરી અર્વાચીન પદ્ધતિથી નેચર ઢબે અને નેચર-સ્કેલ નાખી, નવોજ પ્લાન તૈયાર કરેલ છે. જે દરેક સ્થળે પસંદગી પામ્યો છે.

શ્રી શત્રુંજય તીર્થપટ ઉમદા કેનવાસ ઉપર, પાકારંગના પાણીથી ધોઇ શકાય તેવા સારા સોનાના વરખવાળા રચનાત્મક, દર્શનીય અને ગેરંટેડ બને છે.

ગૂર્જર આર્ટ સ્ટુડીઓ

પાલીતાણા (સૌરાષ્ટ્ર)

ક્ષમાપના

૧

ધર્મ સ્વરૂપ સમજી કરી,
સમતાદિ ગુણ લાઈ;
સર્વજીવ આપ સમ ગણી,
સમભાવે રહો ભાઈ.

૨

વૈર—વિરોધ હઠાવજો,
ભ્રાતૃભાવ દિલ લાઈ;
ત્રિકરણથી ખમો સર્વને,
પ્રભુ-આણા શિર ચઢાઈ.

૩

લક્ષ ચોર્યાસી ઉપન્યા,
સર્વ જીવ સહુ ખામો;
સર્વ લોક ખમાવતાં,
શિવપદ સહુ પામો.

પ્રેષક : શ્રી ચીમનલાલ ભોગીલાલ—પાટણ

✺ દ્રવ્યાનુયોગની મહત્તા ✺

પૂ. પંન્યાસજી ધુરંધરવિજયજી ગણિવર.

(ઢાળ-૧૦-મી)

ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય અને આકાશાસ્તિકાયનું સ્વરૂપ વિચાર્યાં પછી કાળનું સ્વરૂપ વિચારાય છે, કાળ એ શું છે? કાળ દ્રવ્ય છે કે નહિં? કાળ એ પર્યાય છે? કાળને દ્રવ્ય ન માનવામાં આવે તો છ દ્રવ્યની વ્યવસ્થા કઇ રીતે કરાય? ઇત્યાદિ સર્વ વિચારણા કાળને અંગે કરણીય છે.

(૧)-કાળ એ શું છે?-

દિવસ-રાત, પક્ષ-માસ, ઋતુ-વર્ષ એ પ્રમાણે સર્વ વ્યવસ્થા કાળને આધીન છે. સમય એ સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ કાળ છે. પ્રતિવિપળ, વિપળ, પળ, ઘડી, દિવસ, રાત, અહોરાત્ર, પક્ષ, માસ, ઋતુ, અયન, વર્ષ એ પ્રમાણે કાળના વિભાગ આર્યાવર્તમાં પ્રચલિત છે. જ્યારે પશ્ચિમના દેશોમાં સેકન્ડ, મીનીટ, કલાક, દિવસ, અઠવાડીયું, પક્ષ, માસ-ઇત્યાદિ વિભાગો કાળને અંગે પ્રચલિત છે. પ્રતિવિપળ કે સેકન્ડના પણ કલ્પનાથી અનેક વિભાગો કરી શકાય છે. જુદા જુદા દર્શનકારો કાળને જુદી જુદી રીતે સમજાવે છે. જ્યોતિષ તો કાળ ઉપર વિશિષ્ટ આધાર રાખે છે. સૂર્યની ગતિના આધારે કાળની વ્યવસ્થા જ્યોતિષ સમજાવે છે. જૈનદર્શનમાં કાળનાં વિભાગો આ પ્રમાણે સમજાવ્યા છે.

૧, સમય.	સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ કાળ.
૨, જઘન્યઅન્તર્મુહૂર્ત-	નવસમય પ્રમાણ.
૩, આવલિકા.	અસંખ્યાત સમય પ્રમાણ.
૪, ક્ષુલ્લકભવ.	૨૫૬ આવલિકા.
૫, ઉચ્છ્વાસ અથવા ૬, નિઃશ્વાસ	૨૨૨૩ ૧૨૨૯/૩૭૭૩ આવલિકા.
૭, પ્રાણ	૪૪૪૬ ૨[illegible]૫૮/૩[illegible]૩ આવલિકા. અથવા ૧૭॥ [illegible]ી કાંઇક અધિક.
૮, સ્તોક	૭ પ્રાણ
૯. લવ,	૭ સ્તોક
૧૦, ઘડી,	૩૮॥ લવ.
૧૧, અન્તર્મુહૂર્ત-	જઘ[illegible]સમય ન્યૂન બે ઘડી.
૧૨, મુહૂર્ત-	૭૭ લવ, અથવા-૬૫૫૩૬ ક્ષુલ્લકભવ. અથવા બે ઘડી.
૧૩, દિવસ (અહોરાત્ર)	૩૦ મુહૂર્ત.
૧૪, પક્ષ	૧૫ દિવસ.
૧૫, માસ	બે પક્ષ. (૩૦-દિવસ)
૧૬, ઋતુ	બે માસ.
૧૭, અયન	છ માસ. (૧૮૩ દિવસ)
૧૮, વર્ષ	બાર માસ.
૧૯, યુગ	પાંચ વર્ષ.
૨૦, પૂર્વાંગ	૮૪ લાખ વર્ષ,
૨૧, પૂર્વ	૭૦૫૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦-વર્ષ.

૨૨ ત્રુટિતાંગ, ૨૩, ત્રુટિત, ૨૪ અડડાંગ, ૨૫ અડડ, ૨૬ અવવાંગ, ૨૭, અવવ, ૨૮ હુહુકાંગ ૨૯ હુહુક, ૩૦ ઉત્પલાંગ, ૩૧ ઉત્પલ, ૩૨ પદ્માંગ, ૩૩ પદ્મ, ૩૪ નલિનાંગ, ૩૫ નલિન, ૩૬-અર્થનિપુરાંગ, ૩૭ અર્થનિપુર, ૩૮ અયુતાંગ, ૩૯ અયુત, ૪૦ નયુતાંગ, ૪૧ [illegible] ૪૨ પ્રયુતાંગ, ૪૩ પ્રયુત. ૪૪-ચૂલિ[illegible] ચૂલિકા, ૪૬ શીર્ષપ્રહેલિકાંગ, ૪૭ [illegible]-પ્રહેલિકા.

પૂર્વ પછી અનુક્રમે ઉપર કહેલા સર્વમાં ૮૪ લાખે ગુણવાથી તે તે સંખ્યા આવે છે. તેમાં શીર્ષ પ્રહેલિકાની સંખ્યા આ પ્રમાણે છે.

૭૫૮૨૬૩૨૫૩૦૭૩૦૧૦૨૪૧૧૫૭૯૭૩૫૬-૯૯૭૫૬૯૬૪૦૬૨૧૮૯૬૬૮૪૮૦૮૦૧૮૩૨૯૬.

આની ઉપર એકસો ચાલીસ શૂન્ય-એમ શીર્ષ પ્રહેલિકામાં સર્વ મળી ૧૯૪ અંકો આવે છે.

૧૮૭૯૫૫૧[illegible]૯૫૫૦૧૧૨૫૯૫૪૧૯૦૦૯૬૯૯ ૮૧૩૪૩૦૭૭૦[illegible]૬૧૯૭૭૭૪૭૬૫૭ ૨૫૭૩૪૫૭૧[illegible] અંકો ઉપર ૧૭૦ શૂન્ય ચ[illegible] અંકોની સંખ્યા થાય છે એ સ[illegible]યા ગણાય છે. અહિં સુધી વર્ષો[illegible] ગણત્રીમાં આવે છે.

અહિંથી આગળ કાળની ગણત્રી અસંખ્યાત વર્ષોની છે-એ સમજવા માટે ઉપમા માત્ર કામ આવે છે. અસંખ્યાત વર્ષોનો પલ્યોપમ, દસ કોડાકોડી પલ્યોપમનો એક સાગરોપમ, દસ કોડાકોડી સાગરોપમની એક અવસર્પિણી અને એટલા જ પ્રમાણની એક ઉત્સર્પિણી. અવસર્પિણી-ઉત્સર્પિણી એ બે મળીને એક કાળચક્ર થાય છે અને એવા અનન્ત કાળચક્રે એક પુદ્ગલ પરાવર્ત થાય. આ સર્વ વ્યાવહારિકકાળનું સ્વરૂપ છે.

અન્યદર્શનમાં બ્રહ્માના દિવસ સુધી કાળની ગણત્રી કરવામાં આવી છે.

આ કાળને અવલંબીને આયુષ્યની ગણત્રી થાય છે. તે તે પદાર્થો કેટલા કાળ-નવા જૂના છે તે પણ આને આધારે સમજાય છે.

આ સર્વને આધારે કાળ એક દ્રવ્ય છે. [illegible]ારણા વ્યાજબી લાગે. અને વ્યવહારનય [illegible]ાળ એક દ્રવ્ય છે. એમ માનવું એ પણ ઉચિત છે.

(૨) કાળ દ્રવ્ય છે કે નહિ?

કાળ એ દ્રવ્ય છે એમ વિચાર્યા પછી પણ- કાળ એ દ્રવ્ય છે કે નહિ? એ પ્રશ્ન ઊભો રહે છે. કારણ કે જીવાદિ પદાર્થોની માફક કાળ એ અસ્તિકાય નથી. કાળ અસ્તિકાય નથી છતાં છે-એટલે એ શું છે? એ વિચારણા કાયમ રહે. જો તેને ધર્માસ્તિકાય વગેરેની જેમ સ્વતંત્ર દ્રવ્ય માનવામાં આવે તો અસ્તિકાય માનવું જોઈએ. અસ્તિકાય નથી એટલે એ દ્રવ્ય નથી. વાસ્તવિક રીતે કાળ એ દ્રવ્ય નથી.

(૩) કાળ એ પર્યાય છે?—

જો કાળ એ દ્રવ્ય નથી, અને છે, તો શું છે? એ જિજ્ઞાસા ઊભી રહે. દ્રવ્ય અને પર્યાય એ એજ વસ્તુ છે, દ્રવ્ય ન હોય તો પર્યાય છે એમ સ્વાભાવિક રીતે માનવું જોઈએ. અર્થાત્ કાળ એ સર્વ દ્રવ્યનો વર્તના લક્ષણ પર્યાય જ છે. તે તે પદાર્થોમાં પર્યાયોનું પરાવર્તન થયા કરે છે. પર્યાયોના થતા પરાવર્તનને કાળ રૂપે ઓળખવામાં આવે છે. તે તે પર્યાયોની તે તે પદાર્થોમાં વર્તના એ કાળ છે. અર્થાત્ કાળ એ વર્તના સ્વરૂપ પર્યાય છે.

પ્રારબ્ધ વિના પુરૂષાર્થ નકામો છે.

તમારા ભાગ્યમાં શું લખાયું છે તેનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન

રેખા વિજ્ઞાન શાસ્ત્રથી

જાણી શકાય છે. જેમાં ભાગ્ય, પુરૂષાર્થ, સ્ત્રી, સંતાન, ધન, વૈભવ, આરોગ્ય, ધંધો, વિદ્યા વગેરે અનેક બાબતનું જ્ઞાન તમારી રેખાઓ પરથી તમે જાતે જ કરી શકો છો.

સંપૂર્ણ માહિતીવાળો દેશી અને ઈંગ્લીશ પધ્ધતિનો આ પહેલો જ ગ્રંથ છે.

સુંદર છપાઈ, ૧૦૧ આર્ટ ફોટાઓ હોવા છતાં કિંમત માત્ર રૂા. ૧૦) ટપાલખર્ચ સાથે.

—: લખો :—

ડૉ. પી. પી. ટાપર, રવિવારપેઠ, **નાશીક**

સોમચંદ ડી. શાહ - પાલીતાણા

વિશ્વનાં વહેતાં વહેણો

શ્રી 'પ્રવાસી'

વિ૦તું [illegible] છે, ને નવું વર્ષ પગ[illegible]ની સંધ્યાયે દુનિયા આખી લાવારસથી [illegible] ક્યાં યે શાંતિ કે સ્વસ્થતા જણાતી [illegible] અશાંતિ, વૈર, વિદ્વેષ, તથા સ્વાર્થાન્ધતાનો [illegible]નલ ભડકે બળી રહ્યો છે. છેલ્લા ચાર મહિના લગભગથી યૂરોપમાં જે પ્રશ્ન ઉગ્ર બન્યો હતો, તે ઇજીપ્તની નહેરના રાષ્ટ્રીયકરણનો પ્રશ્ન છેવટે યુદ્ધના પગરણમાં પરિણમ્યો. ઇજીપ્ત ઉપર ઇઝરાયેલ દેશે આક્રમણ કર્યું છે, ઇજીપ્તના ગામો-શહેરો ઉપર તોપમારો શરૂ કર્યો છે. કોઇ પણ જાતના બાહ્ય કારણ વિના ઇઝરાયલ સરકારે ઇજીપ્ત ઉપર આક્રમણ કરીને એશીયાના આરબ દેશોને ઉશ્કેર્યા છે.

આ બાજુ; ઇઝરાયેલને દરેક રીતે બ્રીટીશ તથા ફ્રાન્સ દેશોનો ટેકો મલી રહ્યો છે. આ બ્હાને એંગ્લો-ફ્રેન્ચનું લશ્કર ઇજીપ્તમાં ઉતરાણ કરવા તલપાપડ બની રહ્યું છે, પરિણામે નહેરના રક્ષણના બ્હાને ઇજીપ્તને પોતાનાં બલથી નમાવવા એંગ્લો-ફ્રેન્ચમંડળો ચાલાકી રમી રહ્યા છે. અમેરિકાનો પણ આમાં છૂપો દોરી-સંચાર રહેલો છે, એટલે આ દાવાનલ ક્યાં ક્યાં સળગતું કરશે, એ કાંઇ કહી શકાય નહિ, પણ અમેરિકા જેવા મદાંધ તથા સત્તાના નશામાં પાગલ બનેલા સમૃદ્ધ દેશના માંધાતાઓની આ એક ચાલબાજી છે, તેમાં બ્રિટન તથા ફ્રાંસને પણ પોતાના સ્વાર્થના [illegible] કઠપૂતલીની જેમ નાચવું રહ્યું. ખરેખર સ્વાર્થ, [illegible]પત્તિ કે ઐશ્વર્યનો નશો ખૂબજ દારૂણ છે, [illegible]ગે ભાન ભૂલેલા માનવો દુનિયામાં અશાંત્તિની હોળી સળગાવીને પોતાના પણ વિનાશની કબર પોતે ખોદે છે.

❀

યૂરોપના બીજા છેડે રશીયામાં પણ અશાંતિનો અગ્નિ ભારેલો બનીને સળગી રહ્યો છે. ત્યાં પણ એક વખતે સમગ્ર રશીયાની ૨૦ ક્રોડની પ્રજા ઉપર એક-છત્રી સામ્રાજ્ય ભોગવનાર સ્ટેલીન આજે તેના મૃત્યુ બાદ, વર્તમાન શાસકોને મન અળખામણો બની ગયો છે. સ્ટેલીનની સામે ચોમેર રશીયામાં વિરોધનો વાવંટોળ ઉઠયો છે. સ્ટેલીનવાદી વ્યક્તિઓને ઉખેડીને ફેંકી દેવામાં આવે છે. સ્ટેલીનની મૃત્યુતિથિ પણ ઉજવવામાં આવતી નથી. પોલેંડ તથા હંગેરીમાં બળવો જાગ્યો છે. રશીયન લશ્કરોને ખસેડવાની ત્યાંની પ્રજાએ માંગણી કરી છે. હજારો માણસો મર્યા છે, ઘવાયા છે. સ્ટેલીનવાદી-તંત્ર સામે તેમજ વર્તમાન રશીયનતંત્ર સામે બન્ને દેશોએ વિરોધ કર્યો છે. હાલ તાત્કાલિક રશીયાના શાસકોએ નમતું આપ્યું છે, છતાં કાલે આનું પરિણામ ક્યાં જઇને અટકશે એની કલ્પના થઇ શકે તેમ નથી.

❀

ફ્રેન્ચ લશ્કરો જોર્ડન અને અલ્જીરીયામાં પણ અળખામણા બન્યા છે, પ્રજાએ ફ્રાંસના કેટ-કેટલાએ માણસોની કતલ કરી નાંખી છે, અને બળવો પોકાર્યો છે, જેનું પરિણામ ભયંકર છે, યૂરોપના આ બધા દેશો કયા મોઢે સભ્યતા, પ્રજાશાસન, કે વિશ્વશાંતિની વાતો કરતા હશે, તે બિલકુલ સમજાતું નથી. પોતાનું જે છે, તેમાંથી એક તસુ જેટલું છોડવું નથી, પણ સામાની નબળાઇથી કે કાવાદાવા, ખટપટ, છલ, પ્રપંચથી સામાનું વગર અધિકારે પડાવી લીધું છે, તે પણ લોહીની નદીઓ વહેવડાવવા છતાં આપવું નથી, છતાં દુનિયામાં પોતાની જાતને શાંતિવાદી કહેવડાવતાં શરમ નથી આવતી. કેટ-કેટલી ધૃષ્ટતા! અમેરિકા, રશીયા, બ્રિટન, ફ્રાન્સ, આ ચારે દેશો આજે આ રીતે સફેદ જુઠાણાનાં પ્રચારકો બનીને જગતને ઉંધા પાટા બંધાવવા તૈયાર થયા છે. પોતાની મેલી મુત્સદ્દીગીરીને મૂકવી નથી, ને શાંતિની વાતો કરવી છે, આ તો 'મુખમેં રામ અને બગલમેં છૂરી'ના જેવી દંભી ચાલબાજી જ ગણી શકાય કે બીજું કાંઇ?

❀

આમ યૂરોપ, તથા એશીયાના દેશો આજે વિક્રમના સંવત્સરની સંધ્યાયે એક-બીજા પોત-પોતાની બાજીઓ સંતાડીને પરસ્પર એક-બીજાને ભીડવવાની દુષ્ટ મનોવૃત્તિઓનો શિકાર બની રહ્યા છે, ત્યારે ભારતનો પાડોશી દેશ પાકિસ્તાન પોતે કાચના ઘરમાં રહીને ભારતની સામે 'લઢ નહિ તો લઢનારી લાવ'નો વઢકણી વહુના જેવો નાપાક ધંધો લઇને બેઠેલ છે. જેનાં તંત્રમાં છાશવારે ને છાશવારે પ્રધાનમંડળ બદલાયા કરે છે. જેના વહિવટી તંત્રનું માળખું કોઇ રીતે ઠરીઠામ બનીને બેસતું નથી, અને જેની પ્રજાના માથા ઉપર ધડ જેવું કાંઈ નથી, તે દેશ, વારે-તહેવારે બસ ભારતની સામે વાત-વાતમાં વાંકું જ પાડયા કરે છે. જેમ જેમ ભારત મોટાભાઇની જેમ ગમ ખાઇને પાકીસ્તાનને પંપાળે છે, તેમ તેમ તે દેશના સત્તાધીશો વધારે પાગલપણું કરે છે. લગભગ ૯ વર્ષના ગાળામાં પાકીસ્તાનમાં પાંચ સરકારો બદલાઈ ગઇ, અને આજે સુહરાવર્દી વડાપ્રધાન છે, પણ કાલે કોણ વડાપ્રધાનપદે હશે, તેની ખુદ જનાબ સુહરાવર્દીને ખબર નથી. છતાં કાશ્મીરની બાબતમાં, તેમજ નહેરોની બાબતમાં સરહદી પ્રશ્નોની બાબતમાં 'ના, હું તો ગાઇશ'ની જેમ પાકીસ્તાનનું તંત્ર ભારતને વગોવવાની પોતાની નીતિ અખત્યાર કરી રહ્યું છે. જે તેના ભાવિ માટે પણ કમનશીબ કહી શકાય. પોતાની સ્થિતિનો વિચાર કરી, તેણે પોતાની પાડોશમાં રહેલા પ્રતિષ્ઠિત તથા શાંતિપ્રિય દેશ ભારતને ઠંડે કલેજે તથા સમજણપૂર્વક સમજવા પ્રયત્ન કરવો જોઇએ, જે તેના પોતાના હિતની જ વાત છે, તેમ કહી શકાય.

❀

ભારતની જ્યારે આજે વાત કરીએ છીએ ત્યારે એક બાજુ ભારત દેશે પરદેશોમાં જે વ્યાવહારિક ડહાપણ, શાંતિપ્રિયનીતિ અને સમાધાનપ્રિય માનસનો પરિચય આપીને ત્યાંથી પ્રજાનો તથા તે તે દેશોના શાસકોનો જે ચાહ પ્રાપ્ત કર્યો છે, તે તેનું જમણું પાસું છે, જમે ખાતું છે. પણ ભારતના વર્તમાન શાસકોએ દેશની વિશાલ પ્રજાના માનસમાં વિશ્વાસ, પ્રીતિ કે પ્રિયપણું જે ભૂતકાલમાં હતું, તે દિન-પ્રતિદિન ગૂમાવી દીધું છે. મતની વેળાએ ગમે તે રીતે મતો મેળવીને પોતાના જ[illegible] ચોકઠાના માણસોને ધારાસભાની ખુરશી ઉપર બે[illegible]ડી, કઠપૂતલીની જેમ તેમની આંગલીઓ [illegible]વી[illegible] જે કાયદાઓ પસાર કરી દેવામાં [illegible]તુ વર્તમાન શાસકતંત્રની સિદ્ધિ [illegible]ાશીશી ન જ ગણી શકાય !

આજે કાયદાઓની [illegible]ર ધારાસભાઓમાં પસાર થાય, તેમજ [illegible]ની કતાર પ્રજાના માથા ઉપર ઠોકી બેસાડાય, તેથી પ્રજાની ઉન્નતિ કે આબાદિ નહિ સરજી શકાય. એક બાજુ ક્રોડો રૂ. કરવેરાદ્વારા એકઠા થાય છે, બીજી બાજુ યોજનાઓમાં જે રીતે લાખ્ખો-ક્રોડોનો દુર્વ્યય, ગેરવહીવટ, તેમજ ગોલમાલ થઇ રહી છે, તે ભારતસરકારના વહિવટની નબલી તથા અક્ષમ્ય કડી જ ગણી શકાય. કાયદાઓ કરવાની ધૂનમાં સામાજિક રીત-રિવાજો, ધાર્મિક વ્યવહારોમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું સત્તાખોર માનસ કદિ[illegible] ઇષ્ટ ન કહી શકાય, તે પણ હિંદુ સમાજ ઉપર જ કાયદો અને હિંદુધર્મના રીત-રિવાજોમાં જ ક્રાંતિ આણવાના બ્હાને હસ્તક્ષેપ, વર્તમાન કોંગ્રેસીતંત્રની હિંદુસમાજની નબળાઇનો દુરૂપયોગ કરવા માટેનું અનધિકારી પગલું જ ગણી શકાય, અને તે સત્તા હાથમાં છે, માટે તેનું કોઇ રીતે પ્રદર્શન કરવું જ જોઈએ તે પ્રકારની માનસિક લઘુગ્રંથીની પીડા જ કહી શકાય.

❀

ભારત સરકાર એક બાજુ ગ્રામોદ્યોગની તથા ગામડાઓના વિકાસની યોજનાઓ ઘડે છે, [illegible] કરે છે, બીજી બાજુ ખેતીવાડી, આદિ દરેક બા[illegible] યંત્રીકરણ કરીને ભારતના ઉદ્યોગોનો નાશ કરવાપૂર્વક યૂરોપનો યંત્રવાદ અહિં લાવી રહી છે, આ સામે સમાજવાદી આગેવાન જયપ્રકાશ નારાયણે તાજેતરમાં પોતાનું હૃદય હળવું કરતાં કલકત્તાની એક સભામાં જણાવ્યું છે, કે, 'યાંત્રિકકૃષિ અને કહેવાતી વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિઓના જેઓ સ્વપ્નાઓ નિહાલી રહ્યા છે, તેઓ સદંતર અવાસ્તવિક વિશ્વમાં વિહરી રહ્યા છે, કારણ કે

આ દેશની સ્થિતિને આ બંધબેસતું છે જ નહિ, ભારતના લોકોની ખેતીનું ભાવિ ગાય અને બળદ પર જ અવલંબિત હતું, આ બધી આર્થિક બાબતોને ધ્યાનમાં લેતાં ગો[illegible] અને પશુધનની સુધારણા રાષ્ટ્રનો સર્વોચ્ચ પ્રશ્ન [illegible] ધાર્મિક લાગણીઓની અથડામણથી [illegible]ડાભર્યો બન્યો છે. મારાં મંતવ્ય [illegible] એવો ધર્મ નથી, જે પોતાનો ગો[illegible] હક્ક છે, એમ કહેતો હોય. અ[illegible] ગોહત્યા પર પ્રતિબંધ મૂકવાથી કોઈની [illegible]ક લાગણી દુભવવાનો કે કોઇ પણ જૂથની લાગણી દુભાવાનો પ્રશ્ન જ ઉભો થતો નથી.'

દેશના જે ગણ્યાગાંઠ્યા વિચારકો ગણાય છે, તેમાં જયપ્રકાશનું પણ રાજકીય દૃષ્ટિએ સ્થાન છે. તેઓ જે વિચારો દર્શાવે છે, તે માટે તેમને સાંભળવા આજે ભારતસરકારના તંત્રવાહકો કયાં તૈયાર છે? મુસ્લીમોની લાગણી દુભાશે, માનીને ગોહત્યા પર પ્રતિબંધ નહિ મૂકવા માટે જવાહરલાલજી આકાશ-પાતાલ એક કરે છે. એટલું જ નહિ પણ ગોવધનો વિરોધ કરનારાઓને ધર્માંધ, ઝનૂની, તથા પ્રત્યાઘાતી કહેવામાં પણ પં. જવાહરલાલજી જેવા અચકાતા નથી. આ કેટ-કેટલું બેહુદું કહેવાય! ગૌવધના પ્રશ્નને ધાર્મિક દૃષ્ટિએ નહિ પણ ભારતના આર્થિક પ્રશ્નની દૃષ્ટિએ પણ જોવો જોઈએ, છતાં ભારતસરકારમાં પોતાનું સંપૂર્ણ વર્ચસ્વ ધરાવનાર પં. જવાહરલાલજીનાં વ્યક્તિત્વમાં અંજાઇ ગયેલ કોંગ્રેસી તંત્રના લાખ્ખો વિચારકો આજે આ હકીકતનો સહૃદયપણે વિચાર જ કયાં કરે છે! રે વ્યક્તિપૂજકોની જડતા!

❀

[illegible]ણાં ભારતસરકારના ખોરાકખાતાના મંત્રી શ્રી અજીતપ્રસાદ જૈન ઉપર લોકસભાના ૮૧ સભ્યોએ પોતાની સહી કરીને નિવેદન મોકલ્યું છે, તેમાં સ્પષ્ટરૂપે જણાવ્યું છે કે, 'પ્રથમ પંચવર્ષીય યોજના પૂર્ણ થવા છતાં દૂધના ઉત્પાદનમાં અને ગાયોની દૂધ ઉત્પાદનશક્તિમાં કે જનતાને મલતાં દૂધમાં મનુષ્ય દીઠ કંઈ જ વધારો થયો નથી. હાલ ૨૦ રાજ્યોમાં ગોવધ બંધ હોવા છતાં તેનો બરાબર અમલ નહિ થતો હોવાથી મોટી સંખ્યામાં સારા સારા પશુઓનો વધ થાય છે. પશુઓના વધની વધતી જતી સંખ્યા, સરકારી આંકડાઓ અનુસાર સમજી શકાય છે. જેમ કે, ૧૯૫૧-૫૨માં ઢોરોના ચામડાઓની નિકાશ ૬૪૨૦-૧૨૪ હતી. અને ૧૯૫૩-૫૪માં ૮૦૨૯૦૮૭ થઇ અને કેવલ જુલાઇ-૧૯૫૨થી જૂન-૧૯૫૩ના ૧૨ મહિનામાં ૫૬ લાખ રૂ. નું ફકત ગોમાંસ પરદેશ ચઢાવવામાં આવ્યું છે. એટલે તેમાં સારી-સારી ગાયોની હત્યા થઇ છે. અને હજુ સરકાર નવા-નવા કતલખાનાઓ ખોલવાની વિચારણા કરે છે, જે ભારતદેશની વિશાલ પ્રજાના સ્વાસ્થ્ય, ધર્મ તથા સંસ્કારની દૃષ્ટિએ હાનિકારક છે, માટે આ પ્રશ્ન પર ભારતસરકારના ખોરાક ખાતાના અધિકારીઓને અમે ફરી વિચારણા કરવા વિનંતિ કરીએ છીએ.'

જીવહિંસા પરજ રાજ્ય કરવાનો જાણે સંકલ્પ કરીને જ સત્તા હસ્તગત કરી હોય તે રીતે વર્તન કરતી વર્તમાન કોંગ્રેસી સરકાર આજે કોઇ પણ જીવદયાપ્રેમીની વ્યવહારૂ તથા ઉચિત વાતને સત્તાના અંધનશામાં સાંભળવા કયાં તૈયાર છે?

❀

તાજેતરમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા આંકડા મુજબ ભારતમાંથી ગોમાંસ, જીભ, આંતરડા વગેરેની નિકાશ સને ૪૫-૪૬માં હિંદ-પાકીસ્તાન ભેગા હતા, ત્યારે ફકત ૧૫ લાખ રૂ.ની થયેલ અને ૫૨-૫૩માં ૫૨ લાખની થયેલ છે. પહેલી પંચવર્ષીય યોજનામાં માછલીઓ મારવાના ઉદ્યોગમાં એક ક્રોડ રૂ. મંજૂર થયા હતા, જ્યારે બીજી પંચવર્ષીય યોજનામાં માછલીઓ મારવા માટે ૧૧ ક્રોડ રૂ. મંજૂર કર્યા છે. મુરઘા માટે ત્રણ ક્રોડ રૂ. મંજૂર કર્યા છે. તે રીતે માંસનું ઉત્પાદન જે હાલ ૪૬૧૨૪૫૨ ટનનું છે, તે વધારી હવે ૯૨૨૫૦૦૦ ટનનું કરવાનો સરકારે નિર્ણય કર્યો છે, અને માંસાહાર દેશમાં વધારવા માટે પોતાના રીપોર્ટમાં ભલામણ કરી છે, વર્તમાનનું ભારતસરકારનું તંત્ર આજે માંસાહાર, અને હિંસાના જ ભયંકર પ્રચાર માટે જ જન્મ્યું હોય તેમ તેના તંત્રવાહકોની મનોદશા ઉપરથી કહી શકાય છે. રે ભારત! તારી

કમનશીબી !

❀

સૌરાષ્ટ્ર સરકારે નીમેલી આપઘાત તપાસસમિતિએ જાહેર કર્યા મુજબ ૧૯૫૧ થી ૫૫ સુધી સૌરાષ્ટ્રમાં આપઘાતના ૧૧૯૯ બનાવો બન્યા છે. ૧૯૫૨માં ૧૧૯ સ્ત્રીઓ, ૮૯ પુરૂષો, ૧૯૫૫માં વધીને ૨૫૦ સ્ત્રીઓ અને ૧૧૭ પુરૂષોએ આપઘાત કરેલ. આમાં લગભગ ૪૫ ટકા તો ૧૯ થી ૩૦ સુધીની યુવાન સ્ત્રીઓ હતી. જે દેશ, શૌર્ય, સાત્ત્વિકતા, સહનશીલપણું તથા સ્વાર્થત્યાગની પુણ્યભૂમિરૂપ ગણાતો હતો, તે દેશના યુવાન સ્ત્રી કે પુરૂષો, આ રીતે દુઃખથી કંટાલીને જીવનથી નાશી છૂટવાનો બાલિશમાર્ગ ગ્રહણ કરી, પોતાની જીવાદોરી કાપી નાંખીને પામરપણું સ્વીકારે, તે આજે આપણે કઇ બાજુ ધસડાઇ રહ્યા છીએ, તેનું કરૂણ ચિત્ર આ બનાવ પૂરૂં પાડે છે. ખરેખર જ્યાં દયાભાવ, કરૂણા, તથા સંયમ અને સંસ્કારિતા ધરમૂળથી નાશ પામી રહી હોય ત્યાં અન્ય શું સંભવે ?

❀

રાજસ્થાન પ્રદેશમાં 'અનુપમંડલ' નામની એક અધમ સંસ્થા ચાલી રહી છે જે આજના વૈજ્ઞાનિક તથા જાગતા યુગમાં કઇ રીતે ચાલી શકે? તે એક મૂંઝવણનો પ્રશ્ન છે. જે સંસ્થાની પ્રવૃત્તિ ખુલ્લી રીતે સમાજદ્રોહી, રાષ્ટ્રદ્રોહી તથા કેવલ વ્યવસ્થિત રીતે જૈન સમાજ જેવી શાંત તથા બંધારણપ્રેમી પ્રજાની સામે, તેના ધર્મ, ધર્મગુરૂઓ અને તેના સમૂહ સામે દરેક પ્રકારની ઉશ્કેરણી ફેલાવવામાં જ રહેલી છે. આ મંડલના પ્રચારકો સ્પષ્ટરૂપે દરેક સ્થલે જોરશોરથી પ્રચાર કરે છે કે, 'જૈનોને મારો, લૂટો, જૈનો રાક્ષસ છે, જૈનોનો ધાટ ધડો, જૈનો લંકામાંથી આવ્યા છે, તેમને અહિંથી હાંકી કાઢો,' ઇત્યાદિ ખૂલ્લા પ્રચારથી જૈનોને માટે ચોમેર લોકલાગણીને આ અનૂપમંડલ ઉશ્કેરી મૂકે છે. આ મંડલે 'દુઃખીઓનો પોકાર' નામની પુસ્તિકા છપાવીને પ્રસિદ્ધ કરી છે, તેમાં જૈનોને તદ્દન હલકટ અને ડાકૂરૂપે વર્ણવવામાં આવ્યા છે. રાજસ્થાનમાં જૈનો હજારો વર્ષોથી શાંતિપ્રિય તથા અનુપદ્રવકર પ્રજા તરીકે રહેલ છે, તેની સામે આ રીતનો વ્યવસ્થિત પ્રચાર કરવામાં આ મંડલ અને તેના સંચાલકોનો કયો ઉદ્દેશ રહેલો છે, તે સમજાતું નથી, છતાં એટલું તો સ્પષ્ટ છે કે, કોઇપણ રીતે જૈનસમાજની સામે ઇતર હિંદુ પ્રજાને ઉશ્કેરી જૈનોને હેરાન કરવાનો [illegible] આ નાપાક સંસ્થાના વ્યવસ્થાપકો[illegible] છે. ખૂબીની વાત એ છે કે, આવ[illegible]દ્રોહી સંસ્થાને રાજસ્થાન સરકારના [illegible]સર પ્રતિનિધિત્વ મલ્યું છે, રાજસ્થાન [illegible]સ્થાને ૧૧-૧૨-૫૪માં રજીસ્ટર્ડ કરી છે, [illegible]. નં. ૩૬૦૭નો મલ્યો છે. આ મંડળનું કાર્યાલય અનૂપમંડળ ઓફીસ, પિંડવાડા પો. શિરોહીરોડ. (રાજસ્થાન) એ રીતે છે. સમાજના આગેવાનો [illegible]ડ આંદોલનો ઉઠાવીને ઠેર-ઠેરથી વિરોધદર્શક ટપાલો રવાના કરી, રાજસ્થાન સરકારને સ્પષ્ટરૂપે જણાવે કે, 'આવા અનૂપ મંડલોની દેશ, સમાજ તથા શાંતિદ્રોહી પ્રવૃત્તિઓ ઉપર તાત્કાલિક નિયંત્રણ મૂકાવું જોઇએ.' જૈન સમાજની નિર્બલતાની કોઇ અવધિ નથી, રે સમાજ !

❀

જૈન સમાજની નિર્બલતા માટે વધુ કહેવાનું રહેતું નથી; 'ગરીબકી જોરૂ સબકી વહુ' એ ન્યાયે પ્રત્યેક બાબતોમાં સમાજની ફરિયાદ કોઇ સાંભળતું નથી. હમણાં ભોયણી ગામપંચાયતે, ભોયણી તીર્થની યાત્રાર્થે આવનાર જૈન ભાઈ-બ્હેનો ઉપર મૂંડકાવેરો લેવાનો ઠરાવ કર્યો છે. ભારત સરકારના રાજ્યતંત્રમાં કોઇ પણ ધર્મમાં માનનાર પ્રજાને ધાર્મિક સ્વાતંત્ર્ય બંધારણદ્વારા આપવામાં આવ્યું છે, જ્યારે બીજી બાજુ, ધાર્મિક મિલકતો ઉપર કબજો લેવા સરકારે કાયદાઓ ઘડવા માંડ્યા છે, 'ધર્માદાટ્રસ્ટ એક્ટ'ના કાનૂનો [illegible] ધીરે પ્રજાની ધાર્મિક મિલકતોપરનું સરકારી [illegible] હદ ઉપરાંતનું ઠોકી બેસાડે છે. મુંબઇ સરકારે આ બીલ પસાર કર્યું છે, રાજસ્થાન સરકારે પણ આ બીલ વિધાનસભામાં રજૂ કર્યું છે. જેમાં મુખ્યત્વે જૈનોની ધાર્મિક મિલકત કે જે ક્રોડો રૂા. ઉપરની સ્થાવર-જંગમ મિલકત થવા જાય છે, આ બધાયે ઉપર સરકારનું નિરંકુશ નિયંત્રણ આવે છે. અધૂરામાં પૂરૂં ભોયણીગામપંચાયતની જેમ ગામે-ગામની પંચાયતો આવા મૂંડકાવેરા ઠોકી બેસાડશે, એટલે

મુસલમાનોના સમયમાં જે જોર-જુલમી થતી હતી, તે હવે કાયદેસર થવા માંડી છે. થોડા સમય પહેલાં ધોધા, કંબોઇ [illegible]આદિ ગામોની પંચાયતોએ આવો આપખુદ કાયદો [illegible]સિદ્ધ [illegible] હતો, અને વિરોધ થતાં તે પાછો ખેંચી [illegible]ી નિર્બળતાનો જેટલો લેવાય તેટલો [illegible]ક, એમ સમજી ભોયણીગામની પંચા[illegible]પડી છે. આવી બધી બાબતોમાં તો સ[illegible] એક બનીને દરેક રીતે લડી લેવું જોઇએ[illegible] વારંવાર જૈનસમાજ ઉપર કાયદાઓ દ્વારા જે અનેક નિયંત્રણો ઠોકી બેસાડવામાં આવે છે, તેમાં કાંઇક અંશે યોગ્ય પરિણામ લાવી શકાય, બાકી ભારતસરકારનું તંત્ર કે પ્રાંતીય સરકારોનું તંત્ર નિર્બલ પ્રજા ઉપર જ સ્વારી કરે છે, અને બલવાન પ્રજાને તો તરત જ નમી પડે છે.

આવો જ કર સરખેજ ગ્રામપંચાયતે મુસલમાનોના રોજાઓના દર્શન માટે આવનાર મુસલમાનો ઉપર લેવાનો નિર્ણય કર્યો હતો, એટલામાં તો મુસલમાનોના આગેવાનોએ મુંબઇ સરકારને આ હકીકતથી વાકેફ કરી, પરિણામે વગર-ઉહાપોહે તરત જ ગ્રામ પંચાયતને આ વાત પડતી મૂકી. આમાં જે પ્રજાનાં હૈયામાં પોતાના ધર્મની ધગશ છે, સંગઠન છે, તથા ભોગ આપવાની હામ છે, તે પ્રજાનો અવાજ ભલ-ભલાને ડગાવી શકે છે, એ વસ્તુ ચોક્કસ છે.

❀

તા. ૧લી નવેમ્બર-૫૬ (આસો વદિ ૧૪ કાળી ચૌદશ)ની રાત્રે મુંબઈનું દ્વિભાષિ રાજ્ય અમલમાં આવ્યું છે. મુંબઇ રાજ્યના ભૂતપૂર્વ મુખ્ય પ્રધાન [illegible]જીભાઇ નિવૃત્ત થયા છે. અને વડાપ્રધાનપદે યશ-[illegible] ચૌહાણ આવ્યા છે. તેમના પ્રધાનમંડળમાં ૧૩ પ્રધાનો તથા ૭ નાયબ પ્રધાનોનો સમાવેશ થયો છે. ગઇ કાલ સુધી ભારતના ૨૯ વિભાગો હતા. તેમાં ફેરફાર થતાં હવે ૨૦ વિભાગો થયા. એમાં ૧૪ મુખ્ય રાજ્યો, અને ૬ મધ્યસ્થ સરકારના વહિવટ હેઠળના પ્રદેશો. નવા મુંબઇ રાજ્યનો વિસ્તાર ૧૯૦-૯૧૧ ચો. માઇલનો છે. તેની વસતિ ૪ કરોડ ૮૦ લાખ લગભગ થાય છે. હાલની ગણત્રી પ્રમાણે મુંબઇના નવાં રાજ્યની વાર્ષિક આવક દોઢ અબજ જેટલી હશે. પશ્ચિમ પાકીસ્તાનના ૬૬ ટકા જેટલા વિસ્તારવાળા આ રાજ્યની સરહદ હવે કચ્છના રણની પેલી બાજુએ પશ્ચિમ પાકિસ્તાનની સરહદને અડશે. દક્ષિણમાં પોર્ટુગીઝ વસાહત ગોવા સુધી તેની હદ રહેશે. વસતિમાં ઉત્તર પ્રદેશથી ભારતમાં બીજા નંબરે આ રાજ્ય ગણાશે. લોકસભામાં મુંબઇરાજ્યના ૬૬ સભ્યો અને રાજસભામાં ૨૭ સભ્યો બેસશે. મુંબઈની વિધાન સભામાં પ્રજાના ૩૯૬ સભ્યો રહેશે, વિધાન પરિષદમાં ૭૨ સભ્યો રહેશે. નવાં મુંબઇરાજ્યમાં નીચેના પ્રદેશોનો સમાવેશ થશે. બિજાપુર, ધારવાડ, કન્નડ તથા બેલગામ જીલ્લાના ઘણા ભાગો અને આબુરોડ સિવાયના જૂના મુંબઇરાજ્યના વિસ્તારો, જૂના હૈદ્રાબાદ રાજ્યનો મરાઠાવાડ વિસ્તાર, જૂના મધ્યપ્રદેશનો વિદર્ભ વિસ્તાર, સૌરાષ્ટ્ર અને કચ્છ, એકંદરે ૪૩ જીલ્લાઓ અને ૭ વિભાગોમાં ૪૮૨૬૫૧૭૪ માનવવસતિ રહેશે. દેશની ૩૫૦ કાપડની મીલોમાંથી ૨૧૬ કાપડમીલો નવાં મુંબઇ રાજ્યમાં છે. વાર્ષિક ૩૫ લાખ ટન તેલ બનાવનાર તેલશુદ્ધિનાં બે કારખાના મુંબઇ રાજ્યમાં છે. વિજળીનું સૌથી વધુ ઉત્પાદન અને વપરાશ આ રાજ્યમાં છે. મજૂરો સૌથી મોટી સંખ્યામાં ૩૦ લાખ જેટલા આ રાજ્યમાં છે. ભારતનું એક માત્ર પેનીસીલીનનું કારખાનું તથા આરે ખાતેની સૌથી મોટી દૂધની ડેરી આ રાજ્યમાં છે.

ભારતના આખા સાગરકાંઠાના ત્રીજા ભાગનો કાંઠો ૧૨૦૦ માઇલ લાંબો આ રાજ્યમાં આવે છે. સુપ્રસિદ્ધ ઇલોરા તથા અજંટાની ગુફાઓ પણ મુંબઈ રાજ્યમાં આવે છે. વિદર્ભના સમૃદ્ધ ચોખાની ખેતીના વિસ્તારો, સૌરાષ્ટ્રની ઘઉંની ખેતીની જમીનો, તથા મરાઠાવાડની મકાઇ ઉગાડતી ધરતી મુંબઇ રાજ્યમાં આવે છે. ખોરાકનું ઉત્પાદન ઓછામાં ઓછું ૨૦ ટકા વધશે. ખેતીના વિસ્તારમાં ૪૦ ટકા વધારો થશે.

પણ આ નવા મુંબઇરાજ્યની રચના સામે અમદાવાદ અને ગૂજરાતના ગામોમાં સખ્ત વિરોધ પ્રદર્શિત થયો છે. અમદાવાદ શહેરમાં હડતાલ તથા વિરોધ સરઘસો નીકળ્યા હતા. ૩૦ હજાર માણસોનું સરઘસ, હજારો મશાલો સાથે વિરોધરૂપે નીકળ્યું હતું. મુંબઇ, નડીયાદ, બોરસદ, આણંદમાં ઠેર ઠેર ધરપકડો થઇ હતી. પ્રજા અને

સત્તા વચ્ચેના આ ગજગ્રાહને સમજણપૂર્વક જો ટાળવામાં નહિ આવે તો આજનો નાનો અસંતોષ આવતી કાલે વિરાટરૂપ લેશે, પરિણામે પ્રજાને જ નુકશાન ભોગવવું પડશે.

વિક્રમનું જૂનું વર્ષ આજે વિદાય લઇ રહ્યું છે, સંવત્સરની આથમતી સંધ્યાયે આ 'વિશ્વનાં વહેતાં વહેણો' આલેખાઇ રહ્યાં છે. વહેતાં વહેણોને આલેખતાં આજે મારાં અંતરમાં એકજ વસ્તુ સ્પષ્ટરૂપે સમજાય છે કે, 'આજે વિશ્વ સંક્રાંતિકાલમાંથી પસાર થઈ રહ્યું છે. જગતની તમામ પ્રજા આજે પ્રસુતિકાલની પીડા ભોગવી રહેલી છે, સુખ, શાંતિ, તથા સ્વાસ્થ્ય માટે ફાંફા મારે છે. વિજ્ઞાનની શોધો, શસ્ત્રાસ્ત્રોના ખણખણાટો વધવા છતાં હજુ આ સુખ, શાંતિ તથા સ્વાસ્થ્ય માટેની દુનિયાની દોટ શમી નથી. આ શમશે કયારે ? જ્યારે પ્રજા સંયમ સેવા, સાત્ત્વિકતા, પરોપકાર અને સ્વાર્થ-ત્યાગની ઉમદા ભાવનાને જીવનમાં અપનાવશે, તો જ એ બધું નજીક આવતું થશે, તે સિવાય નહિ !

દુનિયાના અન્ય દેશો માટે આપણે કશું કહી શકીએ તેમ નથી, પણ જે દેશની પ્રજાનાં જીવનમાં ઉપરોક્ત મંગલતત્ત્વો તાણા-વાણાની જેમ ગૂથાયેલા છે, તે ભારતની ધર્મશીલ પ્રજા પોતાના જીવનને આ બધા ઉત્તમ ગુણોથી [illegible]ના ભૂતકાલીન ગૌરવને પ્રાપ્ત કરી, [illegible] તેમજ સાત્ત્વિક ભાવનાઓથી સભર [illegible]ને પ્રાપ્ત કરે !

નૂતનવર્ષ સર્વ કો[illegible] બનો ! એ શુભ ભાવના સાથે હું સર્વ જીવોનું કલ્યાણ ઈચ્છું છું.

વીરનિર્વાણ કલ્યાણક ૨૦૧૨: આસો વદ ૦))

શુભ સૂચના

દરેક પ્રકારની ઉની તથા રેશમી અથવા તો મીલ કામ્બલી જોટા ઉમદા માલ મંગાવો.
ઓઘાને માટે ઉંચા પ્રકારની ઉન મંગાવો. માલ તૈયાર છે. સફેદ તેમજ રંગીન દરેક પ્રકારનો માલ મળશે. સૂચિપત્ર મફત—
બિસેસરદાસ રતનચંદ જૈન **લુધીયાના** (પંજાબ)

સુધારો 'કલ્યાણ' માસિક ઓગસ્ટના અંકમાં "જૈનદર્શનનો કર્મવાદ" નામે લેખમાં થઈ ગયેલ સ્ખલનાનો સુધારો આ મુજબ છે.

પેઇજ-૩૮૧માં પેરેગ્રાફ બીજામાં—

"આ સિવાય અવધિજ્ઞાનાવરણીય તથા ચક્ષુદર્શનાવરણીય અને અવધિદર્શનાવરણીય સદાને માટે આત્મામાં ક્ષયોપશમપણે વેદાય છે ત્યારે તે તે પ્રકૃતિઓ વડે રોકાતા ગુણોનું તે પ્રકૃતિઓના ક્ષયોપશમાનુસાર તેટલે અંશે પ્રગટપણું હોય છે."

આ પ્રમાણે છપાયું છે તેના બદલે નીચે મુજબ જોઈએ:—

"આ સિવાય અવધિજ્ઞાનાવરણીય-મનઃપર્યવજ્ઞાનાવરણીય તથા ચક્ષુદર્શનાવરણીય અને અવધિદર્શનાવરણીય સદાને માટે આત્મામાં ક્ષયોપશમપણે વેદાય એવો નિયમ નથી. પરંતુ જ્યારે ક્ષયોપશમપણે વેદાય છે ત્યારે તે-તે પ્રકૃતિઓ વડે રોકાતા ગુણો[illegible] તે તે પ્રકૃતિઓના ક્ષયોપશમાનુસાર તેટલે અંશે પ્રગટપણું હોય છે.

પેઇજ-૩૮૨માં

પચવીસ પ્રકૃતિઓ "સર્વઘાતી" લખી છે તે સર્વઘાતી નહિ પરંતુ "દેશઘાતી" સમજવી. તે પચવીસ પ્રકૃતિઓમાં "ચક્ષુદર્શનાવરણીય" છપાવવું રહી ગયું છે. તથા સર્વઘાતી પ્રકૃતિઓનાં નામ છાપવાં રહી ગયાં છે તે નીચે મુજબ સમજવાં.

"કેવલજ્ઞાનાવરણીય-કેવલદર્શનાવરણીય-પ્રથમના બાર કષાય-મિથ્યાત્વમોહનીય અને પાંચ નિદ્રા એ વીસ પ્રકૃતિઓ "સર્વઘાતી" સમજવી.

जैनधर्म और विज्ञान

श्री अमृतलाल मोदी, एम. ए, बी. ए., विशारद (हेडमास्तर, जैन गुरुकुल, पालीताना)

जैन धर्म संसार में एक अद्वितीय धर्म है! जैन धर्म की फिलासफी-इतनी सुंदर व इतनी गहरी है कि कोई उसका मुकाबला नहीं कर सकता! कुछ एक धर्मों में तो लगभग दर्शन कुछ है ही नहीं! धर्म के मोटे मोटे सिद्धांत प्रायः सभी धर्मों में मिलते है! सभी धर्म अहिंसा, सत्य, अस्तेय आदिका उपदेश करते हैं! लेकिन उन धर्मों में इन सब को किस प्रकार पालना, इनका पालन करने में किन किन बातों का विचार जरुरी है, इस बात का पूर्ण विचार जैन धर्ममें जिस प्रकार है, उसके और उसके पीछे जो दर्शन है, इस बातको ले कर जैन धर्म एक अद्वितीय धर्म बन जाता है!

जैन धर्म त्यागमय धर्म है! ब्राह्मण धर्म अधिकतर भोगप्रधान धर्म है! मुसलमानी धर्म तथा ईसाई धर्म में केवल धर्म के मुख्य सिद्धांतों का ही वानि मिलता है! इस सबका एक कारण जो बतलाया जाता है वह है:-जिस समाजमें जिस धर्मकी उत्पत्ति हुई, उस प्रथम समाजकी जो स्थिति होगी, उसी के अनुसार धर्मका विकसित रुप मिलता है! इसी कारण मुसलमानी धर्म और ईसाई धर्म-करीब करीब जंगली अवस्थाके लोगोंके बीच प्रचलित हुए, बहुत ही कम विकसित है! इधर जैन धर्म तथा हिंदु धर्म और बौद्ध धर्म भारतके सभ्य समाज में प्रचलित हुए अतः अधिक विकसित हैं! लेकिन उन सबमें जैन धर्मका दर्शन अति गहन, सूक्ष्म तथा विशाल है!

जैन धर्म में जीव, जीव की गति, प्रकार, उत्पत्तिस्थान आदिका विशद वर्णन है, जिससे उन सबकी हिंसासे बचा जा सके! उसमें धर्म फिलासफीका विशद वर्णन है जिससे धर्म को पहचाननेमें, कर्म को हटाने में, तथा कर्म को किस प्रकार कमसे कम बांधा जाय यह जाननेमें मदद मिलती है! जीव अपनी उन्नति किस प्रकार कर सकता है, एक जीवकी विभिन्न अवस्थाओमें तथा उन्नतिके क्रममें वह किस प्रकार आरोहण कर सकता है, उस अवस्था को पहुंचने के क्या व किस प्रकार यत्न कर सकता है आदिका विशद वर्णन है, जिससे प्रत्येक जीव अपनी उन्नति करके मुक्त अवस्था को पहुंचने का प्रयत्न कर सकता है!

हिंदू धर्म में भी कुछ दर्शन है पर उसमें इन बातें का इतना वर्णन है ही नहीं, फिर उनके सूक्ष्म विचारों और गहनता, सुंदरता तथा विशदता की तो बात ही क्या? कई लोग तो यहां तक मानते है कि हिंदू धर्म का उपनिषद्-काल तो जैन धर्मका तेवीसमा तीर्थंकर भगवान पार्श्वनाथ के बाळका है!

अब हम जैन लोगोंका कर्तव्य है कि इसी धर्म को संसार के सामने पूर्ण रुपसे फैला दें! संसारमें आज लोकशाही का जमाना है! प्रचार का जमाना है! प्रचार से ही लोग हरअेक चीज के गुण दोषो को जान सकते है! अतः हमें अपने धर्म के गुणोंका पूर्ण रुपसे प्रचार करना चाहिये! ऐसा प्रचार करनेसे ही हम लोगों को यह मनवा सकते हैं कि जैन धर्म अति उत्तम है और उसके सिद्धांत सबके मानने लायक है और वह धर्म सबके पालन करने योग्य है तथा सब उसे पाल सकते है, हर एक जैन का कर्तव्य है कि वह शासनकी शोभाको बढावे, और शासनकी शोभा तभी बढ सकती है जब हम इस धर्म का अन्यों में प्रचार करे!

इस प्रचार के लिये हमें इस धर्म का खूब पठन पाठन करना चाहिये! जैन मतावलम्बियों को जैन धर्म का पूर्ण बोध कराया जाय फिर बादमें अन्य धर्मावलम्बियों को! तभी तो हमारे जैन धर्म की शोभा बढ सकेगी, तभी तो इसका अच्छा विकास होगा!

जैन धर्म की किसी भी बातको विज्ञान

आज तक पूर्ण रुपसे झूठी साबित नहि कर सका है, कई एक बाते धीरे धीरे सत्य सिद्ध होती जा रही है, अत: जैनधर्म पूर्ण वैज्ञानिक है, यह कहा जा सकता है !

अत: जैन धर्म का विकास तथा प्रसार और प्रचार करने के लिए हमें जैन धर्म का वैज्ञानिक अध्ययन करना जरुरी है !

जैन धर्म में सुंदर गुण है, जिनका में उपर वर्णन कर आया हूं, उसका विकास तथा प्रचार करने के लिए वैज्ञानिक दृष्टि तथा वैज्ञानिक संशोधन की जरुरत है ! आज जहां संसारमें धर्म को अफीम माना जाता हैं, धर्म की बातों को ढकोसला माना जाता हैं, धर्म की बातों को बेकार समझा जाता हैं, जहां लोग आते जन्म में मिलने वाले फलको केवल बच्चों को फुसलानेकी बात मानते हैं, वहां केवल वैज्ञानिक ढंगसे संशोधित और विज्ञान सम्मत तथा वैज्ञानिक रुप में रखा हुआ धर्म ही लोगो को मान्य हो सकता हैं !

आज कल संसार में सर्वत्र विज्ञान का राज्य है, उसी विज्ञान को हम धर्म का सेवक बना सकते हैं और धर्म की उन्नति के लिए उसका उपयोग कर सकते है, लेकिन उसके लिए हमें हमारे धर्मका पुनः अध्ययन करना पडेगा !

इसके लिए मैं यहां पुनः मेरी पूर्व सूचित प्रणालीका उल्लेख किये बिना नहीं रह सकता ! वह यह है कि साधु संप्रदाय जिसने अपना जीवन अपनी आत्मा की, जैन धर्म की और जैन समाजकी उन्नति के लिए समर्पित कर दिया है, जैन धर्म का वैज्ञानिक रुपसे अध्ययन करने में लग जाय ! हर एक साधु के लिए यह जरुरी हो जाय कि वह दिन भरमें १०-२० श्लोक पढे, याद करे, कुछ पुस्तकें पढे, कुछ पुस्तक लेखन करे तथा जैन धर्म के अंदर रही हुई सब गूढ बातोंका पूर्ण अध्ययन करे !

जब इतना अध्ययन साधु करेगा तो वह धर्म की हरेक बातसे पूर्ण जानकार होगा ! आजकल साधुओं में से कईएक-साधुसंप्रदाय के प्रति संपूर्ण आदर की भावना के साथ कहना पडता हैं-बहुत ही कम पढे होते हैं, व्यावहारिक ज्ञान कईयोंका बिलकुल कम होता है और धर्म का अध्ययन भी अधिकतर नहींवत् ही होता हैं !

अतः साधु संप्रदाय भी अध्ययन करे ! साथ ही श्रावक जन भी धर्मका हमेश कुछ अध्ययन करे ! जब ऐसा होगा तब हम धर्म की भीतरी बातोंका ज्ञान हासिल करेंगे, उसके रहस्य ढूंढेंगे और उससे हमें लाभ होगा !

आशा है जैन समाजमें इस बातको ले कर इस और कुछ प्रवृत्ति होगी और हम धीरे धीरे विकासोन्मुख बनेंगे, हमारा धर्म भी अध्ययनसे तथा वैज्ञानिकता के कारण दृढ बनेगा और हमारा समाज भी अधिक सुदृढ बनेगा !

આગામી અંકથી શરૂ થનાર છે.

સિદ્ધહસ્ત લેખકની અદ્‌ભુત શૈલીવાલી તેજસ્વી કલમે આલેખાયેલી ઐતિહાસિક વાર્તા કલ્યાણના આગામી અંકથી શરૂ થશે:

મહાગુજરાતના સુપ્રસિધ્ધ વાર્તાલેખક, સિધ્ધવૈતાલ, બંધન તૂટ્યાં, રૂપકોશા, મગધેશ્વરી, ઇત્યાદિ હજારો પાનાઓની ઐતિહાસિક રસપ્રદ અદ્‌ભુત કથાગ્રંથોના લેખક, વૈદ્યરાજ ભાઇ શ્રીયુત **મોહનલાલ ચુનીલાલ ધામી** 'કલ્યાણ' માસિક માટે ખાસ ઐતિહાસિક રસ ભરપૂર વાર્તા આગામી અંકથી શરૂ કરે છે.

રૂા. ૧૧, શ્રી માંગીલાલજી પુખરાજ દુગડ દુરગ
રૂા. ૧૧, શ્રી કાંતિલાલ મોહનલાલ ખેડબ્રહ્મા શ્રી દેવચંદ ભાઈચંદભાઈની શુભ પ્રેરણાથી.

પૂ. પંન્યાસજી કનકવિજયજી મહારાજશ્રીના શિષ્યરત્ન મુનિરાજ શ્રી મહિમાવિજયજી મહારાજશ્રીની શુભ પ્રેરણાથી થયેલા સભ્યોનાં શુભ નામો.

રૂા. ૧૧, શ્રી જયંતિલાલ જાદવજી વોરા રાધનપુર
રૂા. ૧૧, દલાલ વસંતલાલ ગણપતલાલ રાધનપુર
રૂા. ૧૧, શ્રી મણીલાલભાઈ પ્રાગજી માટુંગા શ્રી ભવાનભાઈ પી. સંઘવીની શુભ પ્રેરણાથી.
રૂા. ૧૧, શ્રી હરિલાલ પુનમચંદ નવાડીસા શ્રી ચીમનલાલ રતનચંદની શુભ પ્રેરણાથી.
રૂા. ૭, શ્રી હીરાચંદ તારાચંદ વાપી. પૂ. પંન્યાસજી પ્રવીણવિજયજી મહારાજશ્રીના શિષ્યરત્ન પૂ. મુનિરાજ શ્રી મહિમાવિજયજી મહારાજશ્રીના જન્મદિનની ખુશાલી નિમિત્તે.

રૂા. ૧૦, શ્રી જૈન સંઘ ભરૂચ હા. શેઠ શ્રી ચુનીલાલ રાયચંદ પૂ. મુનિરાજ શ્રી સુરેન્દ્રસાગરજી મ. શ્રીની શુભ પ્રેરણાથી.

શ્રી અંજાર જૈન ભૂકંપ રાહત ફંડ

રૂા. ૫૦૦, શ્રી જૈન શ્વે-સંઘ શીરોહી પૂ. મુનિવર્ય શ્રી ધર્મસાગરજી ગણિવર્યની શુભ પ્રેરણાથી.
રૂા. ૭૫, શ્રી જૈન શ્રાવિકા બ્હેનો પ...લ સાધ્વી શ્રી જયપ્રભાશ્રીજીની શુભ પ્રેરણાથી.
રૂા. ૧૦, શ્રી ચીમનલાલ નાથાલાલ (શ્રીમંત) અમદાવાદ
રૂા. ૫, શ્રી પન્નાલાલ પ્રેમચંદ શાહ અમદાવાદ

'કલ્યાણ'ના ગયા અંક સુધીમાં શ્રી અંજાર જૈન ભૂકંપ રાહત કમિટિને 'કલ્યાણદ્વારા રૂા. ૧૯૩૬ની રકમ પ્રાપ્ત થઈ હતી. આ માસમાં પ્રાપ્ત થયેલી રકમ ઉપર મુજબ છે.

સંપાદક

⚜

ધન્ય ! બાળ તપસ્વીઓ

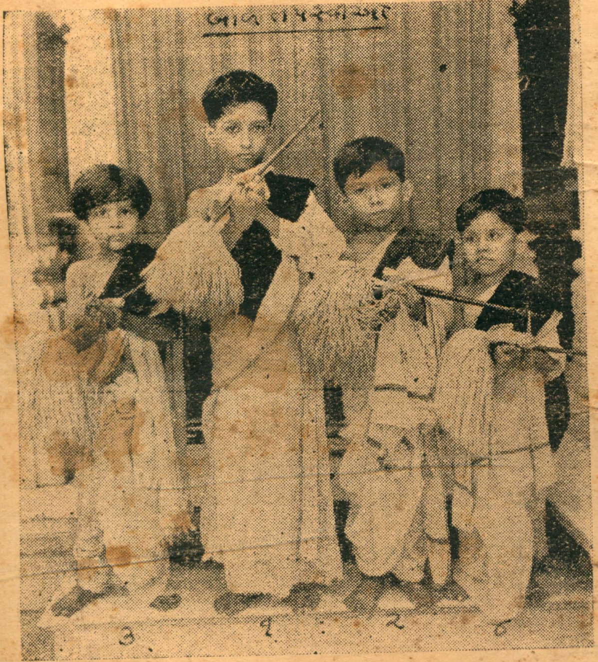

સં. ૨૦૧૨ના પર્યુષણમાં પૂ. આચાર્યદેવ શ્રી વિજયપ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીની નિશ્રામાં આરાધના કરી હતી.

૧ શ્રી હેમેન્દ્રકુમાર મનુભાઈ ઉંમર વર્ષ ૧૦. દશમી શ્રી વર્ધમાન તપની ઓળીમાં છેલ્લા ત્રણ ઉપવાસ-અઠ્ઠમ કર્યો હતો.

૨ શ્રી શ્રેયાંસકુમાર મનુભાઈ ઉંમર વર્ષ ૭. આઠ દિવસ પૌષધમાં ...ચ એકાસન, બે આયંબિલ, એક ઉપવાસ કર્યો હતો.

૩ શ્રી ઈન્દ્રકુમાર સારાભાઈ ઉંમર વર્ષ ૫. આઠ દિવસ પૌષધમાં સાત એકાસણાં અને એક ઉપવાસ કર્યો હતો.

૪ શ્રી પાર્શ્વકુમાર કનુભાઈ ઉંમર વર્ષ ૪. આઠ દિવસ ઉપાશ્રયમાં ત્રણ બેસણાં, બે એકાસણાં, બે આયંબિલ અને એક ઉપવાસ કર્યો હતો.

રૂ. પંદરમાં ત્રણ હજાર પેજનું વાંચન.

મહાકવિ ધનપાલ	૦–૮
પવિત્રતાને પંથે	૦-૧૨
પ્રભુના પંથે જ્ઞાનનો પ્રકાશ	૦–૮
જૈનતત્ત્વ સારાંશ	૦–૮
શાંતિનો માર્ગ	૦-૧૦
પ્રશ્નોત્તરી બોધમાળા	૧–૨
રામબાણ ઉપાય	૦–૮
પ્રશમરતિ	૦–૮
શ્રાવકયોગ્ય આચાર–વિચાર	૦–૮
જૈનતત્ત્વપ્રવેશક જ્ઞાનમાળા	૦–૮
અમર બલિદાન	૧–૪
પ્રશ્નોત્તર–રસધારા	૦–૮
જૈન દૃષ્ટિએ યોગ	૨–૮
કાવ્ય સુધાકર	૩–૦
ભક્તિ ભામંડલ	૧–૦
શત્રુંજય દિગ્દર્શન	૧–૦
કુદરતી ઉપચારો	૩–૮

આખો સેટ ખરીદનારને વીશ ટકા કમીશન કાપી આપીશું. પોષ્ટેજ ખર્ચ અલગ.

કુલ ૧૭ પુસ્તકો, ત્રણ હજાર પેજનું વાંચન. કિંમત રૂા. ૧૮-૧૨-૦ કમીશન કાપી રૂા. ૧૫

સોમચંદ ડી. શાહ પાલીતાણા (સૌરાષ્ટ્ર)

—: મુદ્રક : ગીરધરલાલ જગજીવન શેઠ. કલ્યાણ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ-પાલીતાણા :—